

การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศ
ด้านการจัดการ

รายงาน
วิจัยชุมชน

ที่ดิน

ทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

: ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต

สถาบันพระปกเกล้า
King Prajadhipok's Institute

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 ฝั่งทิศใต้
เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 0-2141-9600

โทรสาร 0-2143-8181

www.kpi.ac.th

การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศ
ด้านการจัดการ
ที่ดิน
ทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศ
ด้านการจัดการ

รายงาน
วิจัยชุมชน

ที่ดิน

ทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

: ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต

ดร.เนนิกา เครือหงส์
และคณะ

รายงานวิจัยชุมชนเรื่อง

“การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
: ศึกษารณณ์พื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต”

ดร. นันทนา เครือหงส์ และคณะ

รายงานวิจัยชุมชนเรื่อง	“การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต”
ดำเนินการวิจัยโดย	ดร. นันทนา เครือหงส์ และคณะ
สนับสนุนโดย	สถาบันพระปกเกล้า ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น 5 ฟังก์ชันได้ เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210 โทรศัพท์ 02-1419600 โทรสาร 02-1438181 http://www.kpi.ac.th
จัดรูปเล่มและประสานงาน	นางสาวทวิตติยา สีนุพงษ์ สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า โทรศัพท์ 02-1419598
ออกแบบปก	นายรัชชต์ลธิ์ รัตนวิเชียร
เผยแพร่	ตุลาคม 2561

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : ศึกษากรณี พื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต” ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของ พันตำรวจโทประจวบ วงศ์สินิล และนางสาวอรพรรณ เล้าหัดถพงษ์ภุรี ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบแก้ไข ตลอดจนข้อคิดต่างๆ ด้วยความทุ่มเทเสียสละ และให้กำลังใจเสมอมา คณะผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันพระปกเกล้าที่ช่วยตรวจงานวิจัยให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัย ในการศึกษาเพื่อความถูกต้องสมบูรณ์มากที่สุด ผู้ทรงคุณวุฒิของกรมสอบสวนคดีพิเศษทุกท่าน ที่ช่วย ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและกลุ่มผู้แทนภาคประชาชน หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ของอำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต และอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ที่ปรึกษาและกรรมการศูนย์เรียนรู้การ อำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วมอำเภอเกาะยาว รวมถึงสื่อมวลชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่กรมสอบสวน คดีพิเศษทุกท่าน ที่สละเวลาอันมีค่าให้ความคิดเห็น ร่วมกิจกรรม บอกเล่าประสบการณ์เพื่อเป็นข้อมูล ในงานวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันพระปกเกล้าที่สนับสนุนทุนวิจัย ตลอดจนคอยช่วยเหลือและ ให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยในการศึกษาค้นคว้าเสมอมา

คณะผู้วิจัย

ตุลาคม 2560

“การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
: ศึกษากรณี พื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต” โดย ดร. นันทนา เครือหงส์ และคณะ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการถือครองที่ดินและถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากกรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต รวมถึงนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพื้นที่ เป็นการถอดบทเรียนและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์บุคคลจากภาคประชาชนและภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ รวม 24 คน ร่วมกับการสังเกตการณ์ รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการประชุมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ บันทึกข้อมูลและภาพถ่ายการดำเนินการกิจกรรมทุกขั้นตอน นำข้อมูลมารวบรวมและเรียบเรียงโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาค้นพบว่า สภาพปัญหาการถือครองที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา มีปัญหาการถือครองที่ดินอันเนื่องมาจากมีกลุ่มนายทุนบุกรุกที่ดินของรัฐป่าและป่าสงวนแห่งชาติ รวมทั้งมีการออกเอกสารสิทธิ ส.ค.1 จำนวน 892 แปลง ตรวจสอบได้ 729 แปลง ตรวจสอบไม่ได้ 163 แปลง เนื่องจากเอกสารอยู่กับนายทุน สำหรับพื้นที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต พบว่ากลุ่มนายทุนร่วมมือกับข้าราชการในการออกเอกสารสิทธิที่ดิน ส.ค.1 และได้ตรวจสอบที่ดินตาม ส.ค.1 จำนวน 627 ฉบับ

การถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยจังหวัดพังงา ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือคือมีการสร้างเครือข่ายภาคประชาชน ร่วมตรวจสอบข้อมูล พยานหลักฐานร่วมเฝ้าระวังและหาข่าวในพื้นที่ ในส่วนพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ภาคประชาชนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในระดับการสร้างความไว้วางใจโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และร่วมโครงการตรวจสอบที่ดิน

แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าแบ่งการทำงานเป็น 4 ระดับ คือ ระดับ 1 สร้างความรู้ความเข้าใจ โดยทีม Facilitator อบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งนำข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของประชาชนมาประกอบ การวางแผนการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกพื้นที่ป่า ที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน (รู้จัก) ระดับ 2 สร้างความไว้วางใจ โดยทีม Support Facilitator สร้างวิทยากร และฝึกทักษะ เกี่ยวกับการเก็บพยานหลักฐาน การใช้โปรแกรมฐานข้อมูลเกี่ยวกับแปลงที่ดินแนวเขตป่าและเขตอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเฝ้าระวังในพื้นที่ (มักคุ่น) ระดับ 3 การสนับสนุนการปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยทีม Safety Supporter สนับสนุนเครื่องมือ งบประมาณ และพัฒนาแหล่งข่าวบุคคล และการคุ้มครองความปลอดภัย (อุ่นใจ) และระดับ 4 การปฏิบัติการด้านคดี โดยทีม Operation และภาคประชาชน ทำงานร่วมกันในการเก็บพยาน หลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำสู่คดีพิเศษ จนการไปเป็นพยานในคดีพิเศษ (ไปด้วยกัน)

สามารถสรุปได้ว่า “รู้จัก มักคุ่น อุ่นใจ ไปด้วยกัน” ซึ่งเป็นตัวแบบหนึ่งในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และตระหนักถึงการมีอยู่และสิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความสมดุล และยั่งยืน

“การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
: ศึกษากรณี พื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต” โดย ดร. นันทนา เครือหงส์ และคณะ

Abstract

This research intends to study the problem of land possession and to extract lessons relating to the mechanism whereby local communities are involved in the management of land, natural resources and the environment from the case studies of Phang Nga and Phuket. Also, this research intends to present a model whereby local communities are involved in the management of land, natural resources and the environment in the manner which is suitable for each concerned area. This, in turn, amount to an extraction of lessons. The data was collected by interviewing 24 individuals from the community and those representing the state living in the concerned area, as well as through the attendances, observations and public consultations during the hosting of seminars within the concerned areas. Records and photographs of the activities have been taken at every stage and qualitative analysis has been applied to the information obtained. The findings are as follows:

The research found that, in relation to the problem of the possession of land, natural resources and environment in Koh Yao District, Phang Nga Province, there were land possession problems which were caused by trespass of state’s lands, forests and national reserved forests by investors. Moreover, it was found that land title documents Sor.Kor.1 have been issued for 892 parcels of land. 729 of which were accountable for, while the other 163 were not – as the documents were within the possession of the investors. With respect to the Talang District, Phuket Province, it was found that investors and civil servants collaborated in the issuance of title documents Sor.Kor.1 and investigations have been conducted on 627 Sor.Kor.1 documents.

The extraction of lessons on the involvement of the local community means that the people are allowed to collaborate with the state in the investigation of the lands. For Phang Nga Province, the people are involved by the establishment of the people’s network, joint-fact verification, evidence collection, watch dogs and news-finding within the area. For Phuket Province, the people and the relevant state agencies collaborated by creating trust through the exchange of experience and jointly participated in the project to investigate lands.

The model whereby the local communities are involved in the management of land, natural resources and environment found that the operation can be divided into 4 levels, as follows: Level 1 Creating knowledge and understanding whereby the Facilitator team train, exchange knowledge, as well as applying opinions and recommendations of the people in the planning of the mechanism to protect and combat trespasses of forests, lands and national resources. (“Get to know”) Level 2 Creating trust whereby the Support Facilitator team trains speakers and provide capacity building relating to evidence collection, the use of database containing information on land plots, forest boundaries and other related boundaries, including watch-dogs initiatives. (“Get familiar”) Level 3 Provide support in field operations within the area whereby the Safety Supporter team provides equipment, budget and train news-sources and protect safety. (“Be assured”) Level 4 Case operations whereby Operation team and the people cooperate in the evidence collection to set up a special case, until being witnesses in such special cases. (“Together”)

The above can be summarized by the phrase “get to know, get familiar and be assured together”. This, in turn, is a model for the management of land, natural resources and environment by allowing the local community to be involved and taking into consideration the existence and rights of the community in managing the natural resources to achieve balance and sustainability.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	3
บทคัดย่อ	5
Abstract	7
สารบัญ	9
สารบัญตาราง	11
สารบัญภาพ	12
บทที่ 1 บทนำ	13
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	13
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา	17
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	17
1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ	17
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	18
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560	19
2.2 แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	20
2.3 ประวัติเอกสารสิทธิที่ดินในประเทศไทย	23
2.4 ความหมายของคำในเรื่องที่ดิน	27
2.5 การบริหารจัดการที่ดินของรัฐ	34
2.6 แนวคิดเครือข่าย (Networking)	39
2.7 แนวคิดการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม	42
2.8 การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของกรมสอบสวนคดีพิเศษ	44
2.9 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	50
2.10 กรอบแนวคิดในการวิจัย	55
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	57
3.1 พื้นที่ศึกษาและกลุ่มเป้าหมาย	57
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	60
3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	61
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	69

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษา	71
4.1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาการถือครองที่ดิน และถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากกรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต	71
4.2 ตัวแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพื้นที่	99
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	107
5.1 สรุปผลการศึกษา	107
5.2 อภิปรายผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เหมาะสมกับพื้นที่ตามกรอบแนวคิดการวิจัย	113
5.3 ข้อเสนอแนะ	115
บรรณานุกรม	117
ภาคผนวก	121
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	123
ภาคผนวก ข การตรวจแบบสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ	125
ภาคผนวก ค แบบสำรวจตำแหน่งที่ดิน	128
ภาคผนวก ง ภาพกิจกรรมการเล่าเรื่องเพื่อถอดบทเรียน โครงการการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : ศึกษกรณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต	129
ภาคผนวก จ รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐ	134
ภาคผนวก ฉ การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์	142

สารบัญญัตินำ

ตารางที่	หน้า
3.1 กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมให้ข้อมูล	59
4.1 การตรวจสอบการครองที่ดินในพื้นที่ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรี ตำบลไม้ขาว และตำบลสาคร อำเภอลาง จังหวัดภูเก็ต	79
4.2 ผลการวิเคราะห์ตรวจจับพิกัดดาวเทียมที่ดิน (ส.ค.1) ของอำเภอลาง จังหวัดภูเก็ต	80
4.3 ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน กรณีอำเภอลาง จังหวัดพังงา	100

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation Spectrum)	44
2.2 กรอบแนวคิดการบริหารงานราชการแบบมีส่วนร่วม การจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต	55
3.1 แผนผังการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมในการจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติ ของทีมทำงาน	63
3.2 แผนผังทีมทำงาน ปฏิบัติการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองที่ดินในระดับหมู่บ้าน	64
3.3 แผนผัง ขั้นตอนการปฏิบัติการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองที่ดิน วางแนวทาง การปฏิบัติการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองที่ดิน ส.ค.1 ให้ออกจากทะเบียน ครอบครอง	65
4.1 แผนที่ที่ดินของรัฐ อำเภอกะยง จังหวัดพังงาและอุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอดง จังหวัดภูเก็ต	72
4.2 ตัวแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพื้นที่	106

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการที่ดินของรัฐเป็นปัญหาที่สำคัญของสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัญหาการใช้ที่ดินเกิดขึ้นทั้งในเขตเมืองและชนบทมีการกระจุกตัวของการถือครองที่ดินในบางกลุ่ม การดำเนินการของรัฐเกี่ยวกับการใช้ที่ดินไม่เป็นระเบียบ การให้สัมปทาน การสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรม การทิ้งร้างไม่ทำประโยชน์ การเข้ามาทำกินทำประโยชน์ในพื้นที่ของรัฐและเอกชน เกษตรกรขาดแคลนและการสูญเสียที่ดินทำกิน รวมถึงปัญหาติดขัดในเรื่องหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการออกโฉนดที่ดิน ล้วนเป็นปัญหาที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างรวดเร็วเพื่อทำให้เกิดความเป็นธรรมในระบบการจัดการที่ดินให้เกิดขึ้น ดังปรากฏรายงานสถานการณ์ที่ดินของประเทศไทย พบว่าประเทศไทยมีเนื้อที่ประมาณ 320.7 ล้านไร่ จากข้อมูลในปี พ.ศ.2554 มีเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร 149,246,428 ไร่ เกษตรกรมีที่ดินของตนเอง 71,581,682 ไร่ แต่ติดจำนอง 29,718,796 ไร่ ชายฝาก 115,714 ไร่ ส่วนที่เหลือทำการเกษตรในที่ดินของผู้อื่น 77,664,746 ไร่ ในจำนวนนี้เป็นเช่าที่ดินรวม 29,273,314 ไร่ ข้อมูลข้างต้นแสดงว่าที่ดินเพื่อการเกษตรส่วนใหญ่มีได้อยู่ในมือของเกษตรกร แต่ต้องเช่าที่ดินทำการเกษตรหรือทำการเกษตรในที่ดินของผู้อื่น ส่งผลต่อการใช้ที่ดินและความมั่นคงในอาชีพของเกษตรกร การขาดแคลนพื้นที่ทำกิน ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของประชากรทำให้เกิดการรุกกล้าเข้าไปตั้งถิ่นฐานและใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐจำนวนมาก รวมถึงพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ จากข้อมูลในปี พ.ศ.2554 มีเนื้อที่รวม 107,241,030 ไร่ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรมหาชน, 2558) โดยรายงานสถานการณ์ป่าไม้ของกรมป่าไม้พบว่าพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือในปี พ.ศ.2504 พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยมีประมาณ 171 ล้านไร่ และลดลงเหลือประมาณ 107 ล้านไร่ ในปี พ.ศ.2552 ต่อมากรมป่าไม้พบว่าปี พ.ศ.2556-2557 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ทั้งสิ้น 102,285,400.62 ไร่ หรือร้อยละ 31.62 ของพื้นที่ประเทศ (กรมป่าไม้, 2559) การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ได้ก่อให้เกิดผลกระทบด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อมมากมาย ซึ่งรัฐบาลในอดีตได้พยายามแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินทำกินและทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง โดยการออกกฎหมายและนโยบายต่างๆ เพื่อสงวนและอนุรักษ์ป่าไม้ แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ปัญหาอีกประการหนึ่งคือข้อจำกัดของเทคโนโลยี การจัดทำแผนที่ในอดีตไม่สามารถกำหนดรายละเอียดขอบเขตของพื้นที่ป่าไม้ได้อย่างชัดเจน จึงเกิดความสับสนในการนำไปใช้ทำให้เกิดปัญหาโดยตลอด อีกทั้งนโยบายของรัฐบางประการมีส่วนทำให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าอย่างกว้างขวาง เริ่มจากการเข้าไปตัดไม้ถางป่าเพื่อทำกิน การซื้อขายพื้นที่ป่า การเปลี่ยนมือเข้าครอบครองป่า มีการออกเอกสารสิทธิที่ดินในเขตพื้นที่ป่า การขยายการครอบครองพื้นที่ของกลุ่มคนเพื่อทำธุรกิจโรงแรม รีสอร์ท และทำการเกษตรแปลง

ใหญ่ โดยได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ มีการปล่อยปลาละเลยจนยากที่จะแก้ไขตามหลักกฎหมายได้ (สภาพัฒน์แห่งชาติ, 2558)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้บัญญัติรับรองให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งบัญญัติไว้ในหลักการสิทธิชุมชน ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้กำหนดให้มีการดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยใน 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการเมือง ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ด้านกฎหมาย ด้านกระบวนการยุติธรรม ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ และด้านอื่นๆ ให้เกิดผล โดยด้านอื่นๆ เช่น ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีมีประสิทธิภาพ มีการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม ได้บัญญัติถึงบุคคลและชุมชน ชุมชนท้องถิ่น มีสิทธิจัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน และบัญญัติถึงหน้าที่ของรัฐว่า รัฐต้องอนุรักษ์ คุ้มครองบำรุงรักษา พื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการ (สถาบันพระปกเกล้า, 2560) ซึ่งจากแนวคิดและหลักการดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า กฎหมาย และสังคมเริ่มยอมรับการมีอยู่และสิทธิของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน จึงถือเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนที่จะต้องให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาจากการบุกรุกที่ดินของรัฐ และการทำลายทรัพยากรป่าไม้ โดยการที่ส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามาช่วยเป็นหูเป็นตาในการตรวจสอบ และแจ้งหน่วยงานที่มีหน้าที่เพื่อยับยั้งการกระทำผิดได้อย่างทันท่วงที

กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม ได้ดำเนินนโยบายการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกที่ดินของรัฐและการทำลายทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งถือเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามภารกิจ จำเป็นที่จะต้องแสวงหาความร่วมมือจากภาคประชาชนเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบให้เกิดการเฝ้าระวังการบุกรุกที่ดินของรัฐ โดยเฉพาะพื้นที่ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ และเกิดการเฝ้าระวังการกระทำผิดของเจ้าหน้าที่รัฐในการร่วมมือกับนายทุนเพื่อยึดถือครอบครองที่ดินของรัฐอย่างยั่งยืน ซึ่งกระบวนการในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อที่จะนำกิจกรรมต่างๆ มาดำเนินการนั้น เป็นเรื่องยากที่ประชาชนหรือกลุ่มประชาชนโดยทั่วไปจะเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรม เพราะนอกจากจะเสียเวลาในการประกอบอาชีพและยังมองเห็นว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่ ตลอดระยะเวลาตั้งแต่มีการก่อตั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษ และเริ่มดำเนินการตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา โดยในปี 2549 ราษฎรอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ได้ร้องขอให้กรมสอบสวนคดีพิเศษดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่เป็นกลุ่มนายทุนที่บุกรุกที่ดินของรัฐ ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งกรมสอบสวนคดีพิเศษได้ดำเนินการสืบสวน ตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อนำผลการตรวจสอบไปสนับสนุนการต่อสู้เรียกร้องของประชาชนที่ได้รับผลกระทบมาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 10 กว่าปี โดยพนักงานสอบสวน

คดีพิเศษได้รับความร่วมมือจากราษฎรในพื้นที่ในการให้ข้อมูลเป็นอย่างดี และสามารถสรุปสำนวนสั่งฟ้องผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ครอบครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ จำนวน 14 คดี และศาลยุติธรรมได้พิพากษาคดีลงโทษจำคุกเป็นส่วนใหญ่

ในปี พ.ศ.2551-พ.ศ.2559 กรมสอบสวนคดีพิเศษได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับเรื่องสิทธิในการครอบครองที่ดิน อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ซึ่งมีสภาพเป็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ และมีประกาศกำหนดเขตพื้นที่ที่มีมาตรการคุ้มครองทางด้านสิ่งแวดล้อม โดยประชาชนที่อำเภอเกาะยาว ได้ร้องขอให้กรมสอบสวนคดีพิเศษเข้ามาดำเนินการตรวจสอบและดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับสิทธิในการครอบครองที่ดิน ซึ่งคิดเป็นมูลค่าของที่ดินในช่วงระยะเวลาเกิดเหตุประมาณ 1,800 ล้านบาท กรมสอบสวนคดีพิเศษได้จัดกิจกรรมการตรวจสอบ ที่ดินที่ไม่มีทะเบียนครอบครองหรือที่ดินมือเปล่า ร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ฝั่งอันดามันถูกจัดให้เป็นพื้นที่เป้าหมายที่มีการบุกรุกที่ดินของรัฐมากที่สุดของประเทศไทย อันเนื่องมาจากการขยายตัวของภาคธุรกิจท่องเที่ยวในแถบฝั่งทะเลอันดามัน การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและความต้องการครอบครองที่ดิน ทั้งเพื่อประโยชน์ในการทำกิน เพื่อรองรับธุรกิจท่องเที่ยวแบบผสมผสานทรัพยากรธรรมชาติ ล้วนแต่เป็นสาเหตุการบุกรุกที่ดินของรัฐเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่สงวนหวงห้ามไม่ว่าจะเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า รวมถึงพื้นที่สาธารณะต่างๆ โดยผู้บุกรุกซึ่งเป็นราษฎรที่มีฐานะยากจน และกลุ่มนายทุนที่มีฐานะร่ำรวย มีอิทธิพลในสังคมมีอำนาจที่จะสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่รัฐกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการออกเอกสารสิทธิทับที่ดินของรัฐอันเป็นสมบัติของชาติ โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการออกเอกสารสิทธิทับที่ดินที่เป็นที่ดินของรัฐและรับรองความถูกต้องให้กับผู้ครอบครองซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพลทั้งในระดับพื้นที่และระดับชาติ และสิ่งสำคัญที่มีผลกระทบต่อประชาชนอันเกิดจากการเข้าครอบครองที่ดินดังกล่าว คือผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อม หลังจากที่ดินเหล่านี้ได้เข้าไปแผ้วถางป่าหรือทำกิจกรรมต่างๆ บนที่ดินของรัฐดังกล่าว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น อากาศเปลี่ยนแปลงจากฤดูร้อนจะมีน้ำจากแหล่งน้ำหล่อเลี้ยงชุมชนตลอด แต่เมื่อมีการตัดไม้ทำลายป่า น้ำแห้งและแล้งในฤดูร้อน ฤดูฝนเกิดดินถล่มและน้ำป่าไหลหลาก ต้นไม้ใหญ่และไม้เล็กที่ถูกตัดถูกพัดพาจากบนภูเขามาสู่ด้านล่างทำลายทรัพย์สินของราชการและประชาชน เป็นต้น ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประชาชนในพื้นที่ รวมถึงการถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนที่เข้ามาบุกรุกที่ดินของชาวบ้านหรือที่ดินของรัฐที่ชาวบ้านบางพื้นที่ได้หวงแหนเป็นสมบัติของชุมชน เกิดความเดือดร้อนขึ้นหลายแห่งในพื้นที่ฝั่งอันดามัน (กรมสอบสวนคดีพิเศษ, 2559)

นอกจากนี้ กรมสอบสวนคดีพิเศษได้รับการร้องเรียนจากหน่วยงานภาครัฐ คือ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ที่ร้องขอให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ ทำการสืบสวนสอบสวนคดีกับผู้บุกรุกในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต โดยผู้บุกรุกที่ดินของรัฐ ได้นำ ส.ค.1 ของราษฎรที่อยู่ในพื้นที่อื่นไปใช้ออกเอกสารสิทธิในเขตอุทยานโดยมิชอบ กล่าวคือ พื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ

อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่ประสบปัญหา เรื่องการบุกรุกที่ดินของรัฐ ซึ่งตามข้อกำหนดระเบียบ และกฎกระทรวง ของกรมที่ดิน ที่ออกมาเป็นหลักเกณฑ์ในการออกเอกสารสิทธิในที่หวงห้ามดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องใช้หลักฐานที่ดินเดิม โดยเฉพาะหลักฐานการแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) มาเป็นหลักฐานในการยื่นคำขอออกเอกสารสิทธิ จึงเกิดขบวนการทุจริต โดยการนำ ส.ค.1 ของราษฎรที่ได้ออกเอกสารไปแล้วแต่ไม่ได้ใช้ ส.ค.1 มาอ้าง ทำให้ไม่ได้ถูกยึดมาจำหน่ายออกจากทะเบียน มาใช้เป็นหลักฐานในการออกเอกสารสิทธิในที่หวงห้าม ซึ่งเป็นที่ดินคนละตำแหน่งกันหรือที่เรียกว่า “ส.ค.1 บิน” และบางพื้นที่มีการทำลายเอกสารฉบับจริง และทำ ส.ค.1 ปลอมให้เข้ากับภูมิประเทศที่จะออกเอกสารสิทธิ เพื่อให้เข้ากับหลักเกณฑ์ของการออกเอกสารสิทธิในพื้นที่หวงห้าม ซึ่งบ่อยครั้งที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษได้เข้าไปทำการตรวจแล้วพบการกระทำผิดในลักษณะดังกล่าว แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบได้ ประกอบกับกรมที่ดินมีนโยบายที่จะจัดการกับเอกสารเหล่านี้ให้หมดสิ้นไป โดยกำหนดให้ผู้ที่มิหลักฐานที่ดินเดิมนำหลักฐานมายื่นขอออกโฉนดที่ดินภายในเดือนกุมภาพันธ์ 2553 และหลังจากนั้นผู้ที่นำเอกสารดังกล่าวมาขอออกโฉนดที่ดินจะต้องผ่านกระบวนการทางศาล แต่กรมที่ดินยังไม่มีการดำเนินการแจ้งให้เจ้าของ ส.ค.1 หรือทายาทมาออกเอกสารสิทธิในที่ดินของตน มีเพียงการประชาสัมพันธ์เท่านั้น ซึ่งมีราษฎรหลายรายที่ไม่ทราบว่าที่ดินของตนมีเอกสาร ส.ค.1 มาก่อน และผู้ที่ออกเอกสารสิทธิไปแล้วก็ไม่มีมาติดตาม ส.ค.1 อีก อีกทั้งไม่มีหน่วยงานใดของรัฐเข้าไปช่วยเหลือ ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐบางกลุ่มเห็นช่องทางในการกระทำการทุจริตมีการนำ ส.ค.1 ของบุคคลเหล่านั้นมาแอบอ้างในการออกเอกสารสิทธิในพื้นที่หวงห้าม ซึ่งหากไม่มีการแก้ไขอย่างเป็นระบบ จะทำให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษทำหน้าที่สอบสวนหาข้อเท็จจริงได้ยากขึ้นเนื่องจากพยานหลักฐาน และบุคคลที่ปรากฏชื่อใน ส.ค.1 เสียชีวิตไปแล้ว และบุคคลที่ทราบประวัติการครอบครองดังกล่าวในปัจจุบันมีอายุไม่น้อยกว่า 70 ปี ซึ่งหากยังไม่เร่งดำเนินการอาจก่อให้เกิดความเสียหายกับประเทศชาติอย่างมาก โดยกรมสอบสวนคดีพิเศษได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ เพื่อช่วยเหลือประชาชนให้ได้รับความเป็นธรรมในสิทธิที่ดินทำกินของตน ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน

ดังนั้น เพื่อให้การป้องกันและการปราบปรามการบุกรุกที่ดินของรัฐและการทำลายทรัพยากรป่าไม้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และยั่งยืน ตามแนวทางปฏิรูปประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ซึ่งเป็นภารกิจหนึ่งของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ในการที่จะต้องสนับสนุนให้ประชาชนและข้าราชการทุกหน่วยงานได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยถือเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนที่จะต้องให้ความร่วมมือ เพราะผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการบุกรุกที่ดินของรัฐและการทำลายทรัพยากรป่าไม้ส่งผลกระทบต่อประชาชนและประเทศชาติ ซึ่งนับได้ว่า กรมสอบสวนคดีพิเศษได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรให้มีการนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศไทยในมิติของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการศึกษาสภาพปัญหาการถือครองที่ดิน และถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน จากกรณีศึกษาจังหวัด

พังงาและภูเก็ต พร้อมนำเสนอตัวแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพื้นที่เพื่อให้ความต่อเนื่องยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการถือครองที่ดิน และถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากกรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต

1.2.2 เพื่อนำเสนอตัวแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพื้นที่

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 **ขอบเขตด้านระยะเวลา** ระยะเวลาที่ใช้ในการถอดบทเรียนโดยการศึกษาข้อมูล รวบรวมประมวล และวิเคราะห์วิจัยการจัดกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการ ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2560 ถึง 31 ตุลาคม 2560

1.3.2 **ขอบเขตด้านพื้นที่** พื้นที่ในการศึกษาการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ใน 2 พื้นที่ ได้แก่

- 1) อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ได้แก่ ตำบลเกาะยาวใหญ่ และตำบลเกาะยาวน้อย
- 2) พื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 4 ตำบล 7 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ 4 ตำบลเชิงทะเล หมู่ 3 ตำบลเทพกระษัตรี หมู่ 4 ตำบลไม้ขาว และ หมู่ 1 หมู่ 2 หมู่ 3 และ หมู่ 4 ตำบลสาคร

1.3.3 **ขอบเขตด้านเนื้อหา** เป็นการศึกษาสภาพปัญหาการถือครองที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยถอดบทเรียน วิเคราะห์กิจกรรม กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ในพื้นที่อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา และอำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.4.1 กรมสอบสวนคดีพิเศษมีการถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและการปราบปรามคดีพิเศษในคดีอื่นๆ

1.4.2 กรมสอบสวนคดีพิเศษนำบทเรียนการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไปเป็นแนวปฏิบัติที่ดี และขยายผลดำเนินการในชุมชนที่มีสภาพปัญหา ใกล้เคียงกัน

1.4.3 นำตัวแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนไปเป็นตัวแบบการประยุกต์ใช้ที่เหมาะสมในการ ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนในชุมชนเข้ามา มีบทบาท เกี่ยวข้องในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผล และร่วมประเมินผลหรือติดตามแก้ไขการดำเนินการป้องกัน และการปราบปรามการดำเนินคดีพิเศษ ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

1.5.2 หน่วยงานหลักในการบริหารจัดการ หมายถึง กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงานหลัก ในการดำเนินงานการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ตามอำนาจหน้าที่

1.5.3 ภาคประชาชน หมายถึง ประชาชน แกนนำชาวบ้าน ในพื้นที่ที่มีภูมิลำเนาตั้งแต่เกิด และอาศัยอยู่ในอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา และอำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ถึงปัจจุบันที่เข้าร่วมกิจกรรม ในโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ และมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ระหว่างกัน

1.5.4 การบูรณาการการทำงาน หมายถึง หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ที่ให้ข้อมูลหรือ ร่วมปฏิบัติการเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานกับกรมสอบสวนคดีพิเศษ เพื่อใช้ในการป้องกัน ปราบปรามเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.5.5 การจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การที่กรมสอบสวน คดีพิเศษ ดำเนินโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากร ธรรมชาติและที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ในพื้นที่อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา และ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรม กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัย แนวทางปฏิรูปประเทศไทยในมิติของชุมชน “การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดพังงา เปรียบเทียบจังหวัดภูเก็ต” การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร รายงาน เกี่ยวกับการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้ทบทวนและสรุปสาระสำคัญจากการทบทวนเอกสารต่างๆ ไว้ดังนี้

- 1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560
- 2) แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3) ประวัติเอกสารสิทธิที่ดินในประเทศไทย
- 4) ความหมายของคำในเรื่องที่ดิน
- 5) การบริหารจัดการที่ดินของรัฐ
- 6) แนวคิดเครือข่าย (Networking)
- 7) แนวคิดการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม
- 8) การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของกรมสอบสวนคดีพิเศษ
- 9) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 10) กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้บัญญัติรับรองให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งบัญญัติไว้ในหลักการสิทธิชุมชน ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ มาตรา 257 การปฏิรูปประเทศตามหมวดนี้ ต้องดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย ดังต่อไปนี้ (1) ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคี ประองตอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจ (2) สังคมมีความสงบสุข เป็นธรรม และมีโอกาสอันทัดเทียมกันเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ (3) ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิรูปประเทศตามรัฐธรรมนูญในการให้โอกาสที่ทัดเทียม ขจัดความเหลื่อมล้ำ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และเพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ตามมาตรา 258 จึงกำหนดให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยในด้านต่างๆ ให้เกิดผลดังต่อไปนี้ ข. ด้านอื่นๆ (1) ให้มีระบบบริหารจัดการ

ทรัพยากรน้ำ ที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและยั่งยืน โดยคำนึงถึงความต้องการใช้น้ำในทุกมิติ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศประกอบกัน (2) จัดให้มีการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม รวมทั้งการตรวจสอบกรรมสิทธิ์และการถือครองที่ดิน ทั้งประเทศเพื่อแก้ไขปัญหากรรมสิทธิ์ และสิทธิครอบครองที่ดินอย่างเป็นระบบ (3) จัดให้มีระบบจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่นๆ ได้ผลที่เป็นรูปธรรมด้านหนึ่ง คือ เรื่องการตรวจสอบกรรมสิทธิ์ และการถือครองที่ดิน และได้เน้นย้ำถึงความต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมของทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ต้องเกิดผลสัมฤทธิ์ที่รวดเร็วใน 1 ปี ลักษณะที่เรียกว่า “การปฏิรูปประเทศ” ตามมาตรา 259 ภายใต้บังคับ มาตรา 260 และมาตรา 261 การปฏิรูปประเทศตามหมวดนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยแผน และขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ ซึ่งอย่างน้อยต้องมีวิธีการจัดทำแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนในการดำเนินการปฏิรูปประเทศ การวัดผลการดำเนินการ และระยะเวลาดำเนินการปฏิรูปประเทศทุกด้าน ซึ่งต้องกำหนดให้เริ่มดำเนินการปฏิรูปในแต่ละด้านภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ รวมตลอดทั้งผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวังว่าจะบรรลุในระยะเวลาห้าปี (สถาบันพระปกเกล้า, 2560)

หัวใจหลักของหมวดการปฏิรูปประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 คือ การสร้างความสามัคคีในประเทศชาติให้มีความสงบ เรียบร้อย สังคมมีความสุข เป็นธรรม และมีโอกาสเท่าเทียมกัน เพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ พร้อมทั้งให้ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามการจะดำเนินการในเรื่องการปฏิรูปประเทศตามกลไกในการปฏิรูปประเทศในด้านต่างๆ ที่กำหนดไว้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้จำเป็นต้องมีความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างประชาชนทุกภาคส่วนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐภายใต้หลักธรรมาภิบาล หลักความสุจริต หลักสิทธิมนุษยชน ตามกฎเกณฑ์และหลักการปกครองในระบบประชาธิปไตย เพื่อลดความขัดแย้งและมุ่งให้ประเทศมีความสงบสุขบนพื้นฐานของความรู้รักสามัคคีปรองดอง อันจะทำให้สามารถขับเคลื่อนประเทศให้พัฒนาไปข้างหน้าได้อย่างเป็นขั้นตอนจนเกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งการดำเนินการตามขั้นตอนการปฏิรูปประเทศเกี่ยวกับการจัดให้มีการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม รวมทั้งการตรวจสอบกรรมสิทธิ์และการถือครองที่ดินทั้งประเทศเพื่อแก้ไขปัญหากรรมสิทธิ์ และสิทธิครอบครองที่ดินอย่างเป็นระบบ ส่วนราชการที่รับผิดชอบอย่างน้อยต้องมีวิธีการจัดทำแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.2 แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดการอนุรักษ์ (Conservation) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ปรัชญาของการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในทิศทางที่ไม่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรม ความสูญเสีย หรือ หมดยุคไป การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถกระทำได้หลายวิธี ทั้งทางตรงและทางอ้อม

2.2.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรงสามารถปฏิบัติได้ในระดับบุคคล องค์กร และระดับประเทศที่สำคัญ คือ

- 1) การใช้อย่างประหยัด คือ การใช้เท่าที่มีความจำเป็นเพื่อให้มีทรัพยากรไว้ใช้ได้นานและเกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด
- 2) การนำกลับมาใช้ซ้ำอีก สิ่งของบางอย่างเมื่อมีการใช้แล้วครั้งหนึ่งสามารถที่จะนำมาใช้ซ้ำได้อีก เช่น ถูพลาสติก กระดาษ เป็นต้น หรือสามารถที่จะนำมาใช้ใหม่โดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การนำกระดาษที่ใช้แล้วไปผ่านกระบวนการต่างๆ เพื่อทำเป็นกระดาษแข็ง เป็นต้น ซึ่งเป็นการลดปริมาณการใช้ทรัพยากรและการทำลายสิ่งแวดล้อมได้
- 3) การบูรณะซ่อมแซมสิ่งของบางอย่าง ซึ่งเมื่อมีการใช้งานเป็นเวลานานอาจเกิดการชำรุดได้ เพราะฉะนั้นถ้ามีการบูรณะซ่อมแซม ทำให้สามารถยืดอายุการใช้งานต่อไปได้อีก
- 4) การบำบัดและการฟื้นฟู เป็นวิธีการที่จะช่วยลดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรด้วยการบำบัดก่อน เช่น การบำบัดน้ำเสียจากบ้านเรือนหรือโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ก่อนที่จะปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ส่วนการฟื้นฟูเป็นการรื้อฟื้นธรรมชาติให้กลับสู่สภาพเดิม เช่น การปลูกป่าชายเลนเพื่อฟื้นฟูความสมดุลของป่าชายเลนให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น
- 5) การใช้สิ่งอื่นทดแทน เป็นวิธีการที่จะช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติน้อยลงและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก การใช้ใบตองแทนโฟม การใช้พลังงานแสงอาทิตย์แทนแร่เชื้อเพลิง การใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี เป็นต้น
- 6) การเฝ้าระวังดูแลและป้องกัน เป็นวิธีการที่จะไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เช่น การเฝ้าระวังการทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงแม่น้ำ คูคลอง การจัดทำแนวป้องกันไฟฟ้า เป็นต้น (สำนักงานจังหวัดเพชรบูรณ์, 2560)

2.2.2 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยทางอ้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยทางอ้อม สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

- 1) การพัฒนาคุณภาพประชาชน โดยสนับสนุนการศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องตามหลักวิชา ซึ่งสามารถทำได้ทุกระดับอายุ ทั้งในระบบโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ และนอกระบบโรงเรียนผ่านสื่อสารมวลชนต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์ เกิดความรักความหวงแหน และให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง
- 2) การใช้มาตรการทางสังคมและกฎหมาย การจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ตลอดจนการให้ความร่วมมือทั้งทางด้านพลังกาย

พลังใจ พลังความคิด ด้วยจิตสำนึกในความมีคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มีต่อตัวเรา เช่น กลุ่มชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียน นักศึกษา ในโรงเรียน และสถาบันการศึกษาต่างๆ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย มูลนิธิสืบนาคะเสถียร มูลนิธิโลกสีเขียว เป็นต้น

3) ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ช่วยกันดูแลรักษาให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตในท้องถิ่นของตน การประสานงาน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับประชาชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการปกป้อง คุ้มครอง พื้นฟูการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

4) ส่งเสริมการศึกษาวิจัย ค้นคว้าวิธีการและพัฒนาเทคโนโลยี มาใช้ในการจัดการกับ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้ความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ มาจัดการวางแผนพัฒนา การพัฒนาอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ให้มีการประหยัดพลังงานมากขึ้น การค้นคว้าวิจัยวิธีการจัดการ การปรับปรุงพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน เป็นต้น

5) การกำหนดนโยบายและวางแผนทางของรัฐบาล ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อเป็นหลักการให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องยึดถือและ นำไปปฏิบัติ รวมทั้งการเผยแพร่ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรง และทางอ้อม (สำนักงานจังหวัดเพชรบูรณ์, 2560)

สรุปได้ว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงอยู่ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการดำรงชีพของมนุษย์ในการนำมาใช้ประโยชน์ อย่างเช่น การประกอบอาชีพหรือการใช้เพื่อ คงอยู่ของชีวิต ได้แก่ การทำน้ำให้สะอาดเพื่อนำมาใช้อุปโภคและบริโภค การปลูกพืชเพื่อหมุนเวียนแร่ธาตุ ให้กับดิน และนำผลผลิตจากพืชมาใช้อุปโภคและบริโภคเพื่อใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติในการดำรงชีวิต และนำมาเป็นวัตถุดิบในการประกอบงานอุตสาหกรรม อันได้แก่ จุลินทรีย์ต่างๆ เพื่อให้ระบบนิเวศยังคง สภาพเป็นอยู่ในปัจจุบัน สามารถนำมาใช้ในการทำประโยชน์เพื่อใช้ในการดำรงชีพได้อย่างเหมาะสม เพื่อสงวนมรดกต่างๆ เอาไว้อย่างรู้คุณค่า และส่งมอบต่อคนรุ่นหลัง ปัญหาที่เกิดผลกระทบต่ออนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ส่วนใหญ่เป็นปัญหา ที่มนุษย์เป็นผู้กระทำต่อแหล่งธรรมชาติ ทั้งในทางตรงและ ทางอ้อมมากกว่าเกิดจากการกระทำของธรรมชาติ ดังนั้น การแก้ไขปัญหา จึงต้องดำเนินการโดย มนุษย์เอง โดยจะต้องมีการจัดการในแนวทางที่ถูกต้องเพื่อให้แหล่งธรรมชาติคงไว้ซึ่งคุณค่า ความสำคัญ และให้การเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่เป็นไปอย่างยั่งยืน

2.3 ประวัติเอกสารสิทธิที่ดินในประเทศไทย

ประวัติศาสตร์ในเรื่องที่ดินของประเทศไทยได้เกิดขึ้นมายาวนานเป็นร้อยปี เดิมพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นเจ้าของที่ดินในประเทศไทยโดยมีการสมณานามพระองค์ท่านว่า “พระเจ้าแผ่นดิน” ต่อมาพระองค์ท่านได้ทรงพระกรุณาที่จะให้ราษฎรในประเทศได้มีโอกาสครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดิน จึงได้ออกกฎหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาแจ้งสิทธิกับรัฐภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด และประชาชนก็จะได้รับสิทธิในรูปแบบต่างๆ เช่น สิทธิครอบครอง หนังสือรับรองการทำประโยชน์ โฉนดที่ดิน แต่ความชัดเจนในเรื่องของกฎหมายนั้นก็ยังมีประเด็นที่จะต้องปรับแก้กันอยู่เสมอ เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่เปลี่ยนแปลงไป และประวัติของที่ดินในประเทศไทยที่ทุกคนควรรู้ เพื่อจะได้ทราบถึงต้นตอของปัญหา และนำไปเป็นข้อมูลในการตรวจสอบต่อไป

ในปี 2481 มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า พ.ศ.2481 โดยรัฐได้มีการสำรวจพื้นที่ป่าไม้ ที่ควรจะสงวนและคุ้มครอง โดยได้กำหนดเป็นเขตป่าคุ้มครองขึ้น

ปี 2484 มีการตราพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ขึ้น โดยมีเจตนารมณ์ที่จะป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า ถึงแม้รัฐจะได้มีการประกาศเขตป่าคุ้มครองขึ้นตั้งแต่ปี 2481 เป็นต้นมา แต่ก็ยังมีพื้นที่ของรัฐอีกจำนวนมากที่ยังมีสภาพเป็นป่า จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติป่าไม้ขึ้น เพื่อคุ้มครองพื้นที่ป่าอีกชั้นหนึ่ง โดยมีการกำหนดคำนิยามของคำว่า “ป่า” คือ ที่ดินที่ยังมีได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน ฉะนั้นเขตป่าจึงไม่มีขอบเขต แต่อาศัยคำนิยามดังกล่าวในการบังคับใช้กฎหมายสำหรับผู้ที่บุกรุกยึดถือครอบครองป่าโดยมิชอบ และป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้คุ้มครองต้นไม้ที่มีลักษณะเป็นป่า และคุ้มครองที่ดินของรัฐที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน

ปี 2497 เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในเรื่องของกฎหมายที่ดินมีความชัดเจนขึ้น เมื่อมีการตราประมวลกฎหมายที่ดินขึ้นในวันที่ 1 ธันวาคม 2497 โดยรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนที่ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินก่อนวันที่ 1 ธันวาคม 2497 มาแจ้งการครอบครองภายใน 180 วัน นับแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2497 (วันที่มีการตราประมวลกฎหมายที่ดิน) ผู้ที่มาแจ้งการครอบครองก็จะได้รับเอกสารฉบับหนึ่งเรียกว่า “ส.ค.1” หรือแบบแจ้งการครอบครองที่ดินในปัดังกล่าว รัฐยังออกกฎกระทรวง ฉบับที่ 5 สาระสำคัญคือ การห้ามออกเอกสารสิทธิในที่เขาหรือภูเขา และที่สงวนหวงห้ามต่างๆ แต่เนื่องจากในอดีตการคมนาคมไม่สะดวก การสื่อสารก็ไม่ทั่วถึงจึงเป็นปัญหาอุปสรรคสำหรับประชาชนผู้อยู่ห่างไกลที่ไม่สามารถมาแจ้งการครอบครองได้ ประชาชนบางคนก็คิดว่าไม่เดือดร้อนเพราะไม่มีใครจะมาแย่งที่ดินทำกินของตนได้จึงไม่ได้มาแจ้ง บางคนแจ้งเนื้อที่น้อยกว่าที่ทำกิน เพราะเกรงว่าจะเสียภาษีมาก เป็นต้น ผู้ที่ไม่มาแจ้งการครอบครองภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด รัฐถือว่าสละสิทธิ ทำให้ในปัดังกล่าวเกิดปัญหาขึ้น และมีผลต่อการออกเอกสารสิทธิในภายหลัง

การที่รัฐกำหนดเขตหวงห้ามที่เป็นที่เขาหรือภูเขาต้องห้ามออกเอกสารสิทธิ เพราะรัฐมองในเรื่องของผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมเกรงว่าจะเกิดดินถล่ม จึงต้องห้ามบุคคลเข้าทำประโยชน์ บนภูเขา เพราะจะเกิด ผลเสียหายต่อบุคคลที่เข้าครอบครองและทำประโยชน์ และเกิดผลกระทบต่อบุคคล

ที่อยู่ในพื้นที่ดินเขา ฉะนั้นไม่ว่าที่ดินดังกล่าวจะมีหลักฐานที่ดินเดิมหรือไม่ก็ตาม รัฐก็ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิได้

ปี 2504 รัฐบาลได้มีมติคณะรัฐมนตรีกำหนดพื้นที่ป่าไม้แห่งชาติขึ้น แต่การประกาศครั้งนี้ยังมีการตีความที่แตกต่างกันของหน่วยงานภาครัฐ โดยกรมป่าไม้เห็นว่าแนวเขตดังกล่าวคือแนวเขตป่าไม้ถาวรที่ต้องห้ามออกเอกสารสิทธิ ตามมาตรา 58 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน แต่กรมที่ดินมีความเห็นที่แตกต่างว่าแนวเขตดังกล่าวยังไม่ใช่แนวเขตป่าไม้ถาวร โดยป่าไม้ถาวรจะต้องมีการสำรวจและจำแนกก่อน ปัญหาดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการให้เป็นที่ยุติได้ และพบว่ามี การออกเอกสารสิทธิในพื้นที่ป่าตามมติคณะรัฐมนตรี 2504 หลายแห่ง ทำให้รัฐเสียพื้นที่ป่าที่ควรสงวนไว้จำนวนมาก และในปีเดียวกันมีการตราพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 โดยรัฐมีเจตนาที่สงวนไว้เพื่อเป็นแหล่งพักผ่อนและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และจะต้องมีการสำรวจแนวเขตก่อนที่จะมีการประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ฉะนั้นการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติในแต่ละแห่งจึงไม่พร้อมกัน และเขตอุทยานแห่งชาติบางแห่งก็อาจขีดเขตทับที่ดินที่ราษฎรเคยทำประโยชน์มาก่อน และเมื่อไม่มีผู้ใดคัดค้านภายในระยะเวลาที่รัฐกำหนด จึงทำให้รัฐยึดเอาแนวเขตดังกล่าวในการดูแลพื้นที่และบังคับใช้กฎหมาย ก่อให้เกิดข้อพิพาทระหว่างรัฐและประชาชนเรื่อยมา ฉะนั้นเขตอุทยานแห่งชาติจึงมีขอบเขตที่ชัดเจนและมีประกาศไม่พร้อมกัน

ปี 2507 มีการตราพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะอนุรักษ์พื้นที่ที่มีทรัพยากรป่าไม้ เขตป่าต้นน้ำ ซึ่งการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติจำเป็นที่จะต้องสำรวจพื้นที่ก่อนที่จะมีการประกาศ ฉะนั้นเขตป่าสงวนแห่งชาติในประเทศไทยจึงมีการประกาศไม่พร้อมกัน และกฎหมายป่าสงวนกำหนดให้ราษฎรที่ทำประโยชน์มาก่อนได้เข้ามาคัดค้านการกำหนดเขตป่าสงวนภายใน 90 วัน ซึ่งประชาชนหลายคนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารทำให้ไม่ได้มีโอกาสไปคัดค้าน จึงทำให้พื้นที่ทำกินตกเป็นป่าสงวนแห่งชาติ และเมื่อไม่มีผู้ใดคัดค้านทำให้รัฐยึดเอาแนวเขตดังกล่าวในการดูแลพื้นที่และบังคับใช้กฎหมาย ก่อให้เกิดข้อพิพาทระหว่างรัฐและประชาชนเรื่อยมา ฉะนั้นเขตป่าสงวนแห่งชาติจึงมีขอบเขตที่ชัดเจน และมีการประกาศไม่พร้อมกัน

ปี 2515 (29 กุมภาพันธ์ 2515) ได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 96 โดยเจตนาที่เห็นว่าประชาชนซึ่งครอบครองที่ดินและได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้น และได้ปฏิบัติตามกฎหมาย โดยแจ้งการครอบครองไว้แล้วมาเป็นเวลากว่าสิบห้าปี ยังไม่ได้รับหนังสือรับรองการทำประโยชน์ไว้เป็นหลักฐานสำหรับแสดงสิทธิในที่ดินของตน ทำให้เกิดกรณีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินและเขตที่ดินข้างเคียง จึงเห็นสมควรให้ทางราชการสามารถออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ โดยจัดให้มีการเดินสำรวจออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ด้วยการใช้ระวางรูปถ่ายทางอากาศในเขตท้องที่ซึ่งจะได้ประกาศเป็นแห่งๆ ไป ขณะเดียวกันจะได้ทำการเดินสำรวจเพื่อออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์สำหรับที่ดินที่มีผู้ครอบครองและทำประโยชน์อยู่แล้ว แต่ไม่ได้แจ้งการครอบครอง รวมทั้งกำหนดมาตรการการป้องกันมิให้มีการบุกรุกที่ดินของรัฐด้วย

ปี 2518 มีการตราพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518 เพื่อที่รัฐจะได้นำเอาที่ดินของรัฐที่เหมาะสมไปจัดสรรให้ประชาชนได้ทำประโยชน์ โดยจะต้องมีการกำหนดพื้นที่ก่อนที่จะประกาศเป็นเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) โดยส่วนใหญ่จะมีการประกาศในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ โดยออกกฎหมายยกเลิกเขตป่าสงวนแห่งชาติก่อน

จะเห็นได้ว่าที่ดินของรัฐโดยเฉพาะพื้นที่ป่าประเภทต่างๆ ได้ประกาศมาภายหลังจากที่ได้มีการตราประมวลกฎหมายที่ดินทั้งสิ้น ฉะนั้นผู้ที่มีหลักฐาน ส.ค.1 (ครอบครองและทำประโยชน์ก่อน ปี 2497) จึงเป็นผู้มีสิทธิในที่ดิน หากพื้นที่เหล่านั้นได้มีการประกาศเป็นเขตสงวนหวงห้ามในภายหลัง เพราะได้ทำประโยชน์มาก่อน เว้นแต่ที่ดินของรัฐบางประเภทที่อาจประกาศก่อนปี 2497 ซึ่งจะทำให้ผู้ที่แจ้ง ส.ค.1 ไม่มีสิทธิที่จะครอบครองและทำประโยชน์

ปี 2519-2520 รัฐมีโครงการเดินสำรวจออก น.ส.3 ก. ทั่วทั้งประเทศไทย โดยผู้ที่มีสิทธิที่จะออก น.ส.3 ก. ได้จะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1) ช่องทางที่ 1 ผู้ที่มีหลักฐานที่ดินเดิม ไม่ว่าจะเป็ ส.ค.1 ใบเหี้ยบบ่า ตราจอง หรือเอกสารที่ดินเดิมที่รัฐเคยให้สิทธิ จะต้องนำมายื่นเพื่อออก น.ส.3 ก. ถ้าพื้นที่ดังกล่าวไม่ได้เป็นที่เขาหรือภูเขา สามารถออก น.ส.3 ก. ได้ ถ้าออกแล้วสามารถจำหน่ายจ่ายโอนได้

2) ช่องทางที่ 2 ผู้ที่ไม่มีหลักฐานที่ดินเดิม แต่ได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินก่อนปี 2497 โดยในช่วงปีที่มีการเปิดโอกาสให้มาแจ้ง ส.ค.1 นั้น บุคคลดังกล่าวมิได้แจ้งการครอบครองไว้ ถ้าพื้นที่ดังกล่าวมิได้เป็นที่เขาหรือภูเขา ไม่ได้เป็นที่สงวนหวงห้าม หลังจากออก น.ส.3 ก. แล้ว ก็สามารถจำหน่ายจ่ายโอนได้

3) ช่องทางที่ 3 ผู้ที่ทำประโยชน์หลังปี 2497 ซึ่งกลุ่มนี้จะไม่มืหลักฐานที่ดินเดิมและเมื่อมีที่ดินไม่ได้ต้องห้ามตามกฎหมายที่จะออกเอกสารสิทธิ เช่น ไม่ได้เป็นที่เขาหรือภูเขา ไม่ได้เป็นที่สงวนหวงห้ามหรือที่ดินของรัฐประเภทอื่นๆ ก็สามารถออก น.ส.3 ก. ได้ แต่รัฐจะสลักหลังห้ามโอน 10 ปี ตามเงื่อนไขของกฎหมายเพื่อให้ผู้ครอบครองได้ทำประโยชน์ไปก่อนที่จะจำหน่ายให้กับผู้อื่นต่อไป

จากระยะเวลาตั้งแต่ปี 2497 จนถึงปี 2519 เป็นเวลาประมาณ 20 ปี ประชาชนในประเทศเพิ่มจำนวนขึ้น ย่อมที่จะต้องใช้ประโยชน์ในที่ดินมากขึ้น หลายคนได้ทำประโยชน์มากกว่า ส.ค.1 หรือบางคนแจ้งจำนวนเนื้อที่ใน ส.ค.1 ใว้ น้อยเพราะเกรงที่จะเสียภาษีมาก ประชาชนส่วนใหญ่เกรงว่าถ้าเอา ส.ค.1 ไปแจ้งกับเจ้าหน้าที่ก็อาจจะได้ น.ส.3 ก. ที่มีเนื้อที่เท่ากับ ส.ค.1 จึงได้เลือกช่องทางที่ 3 คือ ช่องทางที่ไม่ต้องใช้หลักฐาน ส.ค.1 เพราะจะได้เนื้อที่มากกว่า ส.ค.1 และในสมัยนั้นราคาที่ดินก็ยังไม่สูงมาก ประชาชนไม่เดือดร้อน และก็ไม่คิดจะนำที่ดินไปขาย จึงเห็นว่าการที่รัฐจะสลักหลัง ห้ามโอน 10 ปี ก็ไม่กระทบกระเทือน จากการสำรวจพบว่าเจ้าของที่ดินที่มีหลักฐานที่ดินเดิม (ส.ค.1) และเลือกช่องทางที่ 3 โดยไม่นำหลักฐานไปแสดงกับรัฐมีจำนวนน้อยกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเป็นจุดอ่อนสำหรับใช้เป็นช่องทางในการนำไปสู่การทุจริตในเวลาต่อมา เพราะโดยหลักการแล้วบุคคลที่มีหลักฐาน ส.ค.1 จะต้อง

นำมาแสดงกับเจ้าหน้าที่ในการออกเอกสารสิทธิเพื่อซื้อและจำหน่ายออกจากทะเบียน แต่ประชาชนที่มีที่ดินที่มีหลักฐาน ส.ค.1 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ออก น.ส.3 ก. จากช่องทางที่ 3 จึงไม่ได้นำหลักฐาน ส.ค.1 ไปแสดงกับเจ้าหน้าที่เพื่อซื้อและจำหน่ายออกไป จึงทำให้ ส.ค.1 ไม่ได้ถูกซื้อและไม่ได้ถูกจำหน่ายออกจากทะเบียนครอบครอง

ปี 2528 มีมติคณะรัฐมนตรี ประกาศในเรื่องนโยบายป่าไม้แห่งชาติว่า ที่ดินที่มีความลาดชันเกิน 35 เปอร์เซ็นต์ หรือประมาณ 19 องศา ให้ถือว่าเป็นพื้นที่ป่า ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 และห้ามออกเอกสารสิทธิ เหตุผลเนื่องจากพื้นที่เขาหรือภูเขาในประเทศไทยหลายพื้นที่ไม่ได้ถูกประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือเขตสงวนหวงห้ามต่างๆ จึงได้มีการนำเรื่องความลาดชันมาพิจารณาให้เป็นพื้นที่ป่าที่ต้องห้ามออกเอกสารสิทธิ

ปี 2535 มีการตราพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 เพื่อคุ้มครองและรักษา สัตว์ป่า โดยมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่ชัดเจนเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่าส่วนใหญ่ จะมีการออกทับพื้นที่อุทยานแห่งชาติหรือป่าสงวนแห่งชาติ

ปี 2537 เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง เมื่อรัฐได้ออกกฎกระทรวง ฉบับที่ 43 (พ.ศ.2537) โดยสาระสำคัญ คือ การอนุญาตให้ออกเอกสารสิทธิบนที่เขาหรือภูเขา โดยผู้ที่จะสามารถออกได้จะต้องเป็นผู้มีสิทธิครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายที่ดิน และในพื้นที่ที่เป็นเกาะ ผู้ที่จะขอเอกสารสิทธิจะต้องมีหลักฐานที่ดินเดิม นอกนั้นก็จะเป็นการต้องห้ามออกเอกสารสิทธิในที่สงวนหวงห้ามต่างๆ และนับตั้งแต่ปี 2537 เป็นต้นมา ก็เกิดการทุจริตเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีมูลค่าของที่ดินสูง มีการนำหลักฐาน ส.ค.1 ของที่ดินแปลงอื่นมาอ้างออกบนภูเขา และเขตสงวนหวงห้ามฯ ต่างๆ ซึ่งเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่ที่ทุจริตจะนำ ส.ค.1 ที่ประชาชนไม่ได้นำมาแสดงในปี 2519 ซึ่งก็เชื่อว่าประชาชนไม่มาตามแล้วเพราะได้รับเอกสารสิทธิไปแล้ว มาอ้างออกในพื้นที่เขาและที่สงวนหวงห้ามดังกล่าว ซึ่งเป็นที่ดินคนละตำแหน่งกับ ส.ค.1 หรือที่เรียกว่า ส.ค.1 บิน เกิดความเสียหายกับรัฐอย่างกว้างขวาง ทำให้หน่วยงานราชการต่างๆ ต้องเข้ามาตรวจสอบและเป็นคดีความมากมายจนถึงปัจจุบัน

ปี 2544 มีโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ซึ่งได้เกิดโครงการเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินในหลายพื้นที่ของประเทศ มีการตั้งศูนย์เดินสำรวจออกโฉนดที่ดินหลายแห่ง และพบว่าในโครงการดังกล่าว เจ้าหน้าที่จะเน้นพื้นที่ที่ไม่อยู่ในเขตป่าสงวนอุทยานแห่งชาติ หรือเขตสงวนหวงห้ามประเภทอื่น แต่สิ่งที่ได้ตรวจพบคือการไปออกโฉนดในพื้นที่ที่เป็นที่เขาหรือภูเขา ซึ่งต้องห้ามตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 43 (พ.ศ.2537) (ประวูธ วงศ์สินิล, 2560)

ดังนั้น ในการมองปัญหาการเอกสารสิทธิที่ดิน ตามประวัติที่ดินในประเทศไทย เป็นแนวคิดหนึ่งที่ใช้วิเคราะห์ถึงต้นเหตุของปัญหา การออกเอกสารสิทธิในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติหรืออุทยานแห่งชาติ โดยเฉพาะการจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพังงา และจังหวัดภูเก็ตในพื้นที่

ศึกษา พบว่า มีปัญหาในการออกเอกสารสิทธิในพื้นที่เกาะและป่าสงวนแห่งชาติเช่นกัน จำเป็นที่จะต้องใช้หลักฐาน ส.ค.1 มาเป็นหลักฐานในการออกเอกสารสิทธิ เพราะเป็นกรณีที่รัฐได้ให้สิทธิกับประชาชน ก่อนที่จะมีการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติและอุทยานแห่งชาติ จึงเป็นหลักฐานชิ้นเดียวที่จะสามารถออกในพื้นที่ดังกล่าวได้ อีกทั้งในอดีตตั้งแต่ปี 2497 ถึง 2537 ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิในที่เขาหรือภูเขาได้ เนื่องจากกฎกระทรวง ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2497) ได้ห้ามไว้ แต่ได้มีการแก้ไขเป็นกฎกระทรวง ฉบับที่ 43 ในปี พ.ศ.2537 ให้สามารถออกเอกสารสิทธิในที่เขาหรือภูเขาได้ หากเป็นที่ดินที่ได้มีการแจ้งการครอบครองไว้โดยชอบด้วยกฎหมาย นั่นคือผู้ใดที่แจ้ง ส.ค.1 ไว้ในพื้นที่เขาหรือภูเขาก็กสามารถนำเอาหลักฐานดังกล่าวมาออกเอกสารสิทธิได้ และตั้งแต่ที่กฎกระทรวงดังกล่าวประกาศใช้ก็เกิดกระบวนการทุจริตนำเอา ส.ค.1 ที่ไม่ได้ถูกขีดฆ่าจำหน่ายในการออก น.ส.3 ก. ตามโครงการเดินสำรวจปี 2519-2520 มาอ้างในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ ที่เขาหรือภูเขา พื้นที่ของรัฐถูกเอกชนทำการยึด บางรายนำเอาไปจำหน่ายจ่ายโอน บางรายนำเข้ากู้เงินกับสถาบันการเงิน และมีการตัดไม้ทำลายป่าสร้างความเสียหายให้กับรัฐและประชาชนอย่างมหาศาล

2.4 ความหมายของคำในเรื่องที่ดิน

คำว่า “ที่ดิน” หมายความว่า พื้นที่ดินโดยทั่วไปและให้ความหมายรวมถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลด้วย “ที่ดิน” นี้ หมายถึง พื้นดินโดยทั่วไป บนพื้นผิวโลกไม่ว่าที่ดินนั้นจะเป็นที่ดินชนิดใด จะอยู่เหนือน้ำหรือใต้น้ำ ก็ถือเป็นที่ดินทั้งสิ้น แต่ส่วนที่อยู่เหนือพื้นดินขึ้นไปหรือลึกลงไปจากผิวดินนั้น เราไม่ถือว่าเป็นที่ดิน แต่เป็นแดน “ที่ดิน” จะแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ

- 1) ส่วนที่รัฐยินยอมให้ประชาชนยึดถือครอบครองและออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน
- 2) ส่วนที่รัฐสงวนหวงห้ามไว้

สิทธิในที่ดิน หมายความว่า กรรมสิทธิ์และให้หมายความรวมถึงสิทธิครอบครองด้วย สิทธิในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินแบ่งออกเป็น 2 อย่าง

1) กรรมสิทธิ์ หมายถึง บุคคลจะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้ จะต้องมืหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน อันได้แก่ โฉนดที่ดิน ซึ่งออกตามประมวลกฎหมายที่ดิน โฉนด แผนที่ โฉนดตราจอง และตราจองที่ตราว่า “ได้ทำประโยชน์แล้ว” ซึ่งออกตามพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2479

2) สิทธิครอบครอง หมายถึง สิทธิครอบครองในฐานะเป็นเจ้าของที่ดิน โดยรัฐยังไม่ได้ออกหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้บุคคลที่เข้าครอบครองและทำประโยชน์ จะมีเพียงสิทธิครอบครอง การแย่งการครอบครอง การส่งมอบการครอบครองกัน จะต้องเป็นไปตามหลักที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 4 ทรัพย์สิน ลักษณะ 3 ว่าด้วยการครอบครอง (ศิริโฉม พรหมโฉม, 2557)

ส.ค.1 เป็นแบบแจ้งการครอบครองที่ดินตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 ซึ่งเป็นหลักฐานอย่างหนึ่งซึ่งแสดงว่า ผู้แจ้งได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินมาก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ องค์ประกอบสำคัญของที่ดินที่จะนำมาแจ้ง ส.ค.1 มีดังนี้

- 1) ผู้แจ้งต้องได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินแล้ว
- 2) การครอบครองและการทำประโยชน์ จะต้องมาก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ คือ ก่อนวันที่ 1 ธันวาคม 2497
- 3) ที่ดินที่นำมาแจ้งนั้นจะต้องไม่เป็นที่หลวง หวงห้ามทางราชการ และจะต้องไม่มีหนังสือสำคัญแสดงสิทธิในที่ดิน กล่าวคือ ยังไม่มีโฉนดที่ดิน โฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง หรือตราจอง ที่ตราว่า “ได้ทำประโยชน์แล้ว”
- 4) การแจ้งการครอบครอง จะต้องแจ้งภายในกำหนด 180 วัน นับแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2497 ถ้าไม่แจ้งถือว่าเจตนาสละสิทธิครอบครองที่ดิน เว้นแต่ผู้ว่าราชการจังหวัดจะได้มีคำสั่งผ่อนผันเป็นการเฉพาะราย ตามมาตรา 5 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 (ปัจจุบันได้มีการยกเลิกไปแล้วตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 96 ข้อ 1)

การแจ้งการครอบครอง ส.ค.1 เจ้าของที่ดินจะต้องกรอกรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของที่ดินแปลงนั้นๆ ลงในแบบแจ้งการครอบครอง โดยผ่านการรับรองจากผู้ปกครองท้องที่เสร็จแล้วรวบรวมส่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อนำไปลงทะเบียนการครอบครองที่ดิน เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่นำลงทะเบียนแล้ว จะเก็บ ส.ค.1 ตอนที่ 1 ไว้ที่อำเภอท้องที่ ส่วนตอนที่ 2 มอบให้แก่เจ้าของที่ดินเก็บไว้ การจัดทำทะเบียนการครอบครองที่ดิน ส.ค.1 ทะเบียนนี้เก็บไว้เป็นหลักฐาน ณ ที่ว่าการอำเภอและให้คัดอีก 1 ชุด เพื่อส่งเก็บรักษาไว้ยังกรมที่ดิน (ประจักษ์ วงศ์สินิล, 2560)

ใบจอง คือ หนังสือแสดงการยอมให้เข้าครอบครองที่ดินชั่วคราว การออกใบจองนั้นจะออกกับผู้ได้รับอนุญาตให้จับจองที่ดิน ตามมาตรา 30 และ 33 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งเป็นการจัดที่ดินให้แก่ประชาชนเข้าอยู่อาศัยทำกิน มีการจัดที่ดิน 2 ลักษณะ คือ

- 1) การจัดที่ดินผืนใหญ่ เป็นการจัดที่ดิน ตามมาตรา 30 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ลักษณะของที่ดินที่จะนำมาจัดจะต้องเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าติดต่อกันเป็นผืนเดียวกันมีเนื้อที่ตั้งแต่ 1,000 ไร่ ขึ้นไป
- 2) การจัดที่ดินแปลงเล็กแปลงน้อยทั่วไปหลายนา ตามมาตรา 33 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

ในการจัดที่ดิน เมื่อได้จัดให้บุคคลใดเข้าอยู่อาศัยหรือประกอบกิจการมาหาเลี้ยงชีพในที่ดินแปลงใด และบุคคลนั้นได้ปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการจัดที่ดินเพื่อประชาชน (ระเบียบว่าด้วยการจัดที่ดินเพื่อประชาชน) แล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ก็จะออกใบจองให้ยึดถือไว้เป็นหลักฐาน เมื่อผู้ถือใบจองได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นโดยปฏิบัติตามข้อบังคับ ระเบียบ ข้อกำหนด หรือเงื่อนไข ในระเบียบว่าด้วยการจัดที่ดินเพื่อประชาชนแล้ว ก็สามารถนำใบจองมาขอออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ได้ (ประจักษ์ วงศ์สินิล, 2560)

หนังสือรับรองการทำประโยชน์ คือ หนังสือรับรองจากพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าได้ทำประโยชน์ในที่ดินแล้ว คือ

1) น.ส.3 เป็นหนังสือรับรองการทำประโยชน์ที่ออกให้แก่ผู้ครอบครองที่ดินทั่วๆ ไป ในพื้นที่ที่ไม่มีระวาง มีลักษณะเป็นแผ่นที่รูปลอย ไม่มีการกำหนดตำแหน่งที่ดินแน่นอน หรือออกในท้องที่ที่ไม่มีระวางรูปถ่ายทางอากาศ ซึ่งรัฐมนตรียังไม่ได้ประกาศยกเลิกอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติการตามประมวลกฎหมายที่ดินของหัวหน้าเขต นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ นายอำเภอท้องที่เป็นผู้ออก

2) น.ส.3 ก. เป็นหนังสือรับรองการทำประโยชน์ที่ออกในท้องที่ที่มีระวางรูปถ่ายทางอากาศ โดยมีการกำหนดตำแหน่งที่ดินในระวางรูปถ่ายทางอากาศ นายอำเภอท้องที่เป็นผู้ออกให้

3) น.ส.3 ข. เป็นหนังสือรับรองการทำประโยชน์ที่ออกในท้องที่ที่ไม่มีระวางรูปถ่ายทางอากาศ และรัฐมนตรีได้ประกาศยกเลิกอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติการตามประมวลกฎหมายที่ดินของหัวหน้าเขต นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอแล้ว เจ้าพนักงานที่ดิน เป็นผู้ออก (กรมที่ดิน, 2560)

ที่ดินมือเปล่า ที่ดินที่ยังไม่มีหลักฐานแสดงสิทธิในที่ดิน ในอดีตการครอบครองที่ดินมือเปล่านั้นมักจะเกิดจากการจับจองของราษฎร ซึ่งที่ดินมีจำนวนมาก มีสภาพเป็นป่า จึงไม่เกิดปัญหาการแย่งสิทธิการครอบครอง ใครมีแรงครอบครองทำประโยชน์กันได้มากเท่าใด ก็ไม่มีใครคัดค้าน (ประวูธ วงศ์สินิล, 2554)

โฉนดที่ดิน คือ หนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งออกให้ตามประมวลกฎหมายที่ดินปัจจุบัน (กรมที่ดิน, 2560) โดยที่เจ้าของสามารถใช้นิติสิทธิของตนต่อบุคคลทั่วไป เมื่อผู้ใดมีชื่อในโฉนดที่ดิน กฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นมีสิทธิดีกว่าคนอื่น ผู้ที่โต้แย้งสิทธิมีชื่อโฉนดที่ดิน จะต้องเป็นฝ่ายนำพยานหลักฐานมาสู้ให้ศาลเห็นอย่างอื่น (ประวูธ วงศ์สินิล, 2560)

ผู้เป็นเจ้าของที่ดิน ถือว่ามีกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นอย่างสมบูรณ์ เช่น มีสิทธิใช้ประโยชน์จากที่ดิน มีสิทธิจำหน่าย มีสิทธิขัดขวางไม่ให้ผู้ใดเข้ามาเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

โฉนดแผนที่ เป็นชื่อโฉนดที่ดิน ที่ออกโดยอาศัยพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน ร.ศ.127 (ประวูธ วงศ์สินิล, 2560)

โฉนดตราจอง เป็นชื่อโฉนดที่ดิน ซึ่งออกโดยพระราชบัญญัติออกโฉนดตราจอง (ร.ศ.124) ซึ่งเปลี่ยนชื่อมาจากพระราชบัญญัติออกตราจองชั่วคราว ร.ศ.121 (ประวูธ วงศ์สินิล, 2560)

ตราจองที่ตราว่า “ได้ทำประโยชน์แล้ว” ตามพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2497 ให้ผู้จับจองที่ดินซึ่งเจ้าหน้าที่ออก “ตราจอง” ให้มาแล้วมาขอคำรับรองการทำประโยชน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่าได้ทำประโยชน์ในที่ดินครบถ้วนตามหลักเกณฑ์

คือ “ผู้ขอได้ทำประโยชน์ในที่ดินที่ขอรับตราจองเป็นประโยชน์อย่างมั่นคง” แล้วเจ้าหน้าที่ก็จะหมายเหตุไว้ในตราจองว่า “ได้ทำประโยชน์แล้ว” ไว้เป็นหลักฐาน (ประวูร วงศ์สินิล, 2560)

ประกาศกรมที่ดิน เรื่องคำแนะนำประชาชนกรณีนำ ส.ค.1 มายื่นขออออกโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ ภายหลังจากวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2553 โดยที่ปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 ใช้บังคับ โดยมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดว่า ภายหลังจากวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2553 หากมีผู้นำหลักฐานแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) มาขออออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ให้ได้ต่อเมื่อศาลยุติธรรมได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดว่าผู้นั้นเป็นผู้ซึ่งได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ กรมที่ดินจึงขอประกาศให้ผู้มีหลักฐานแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) ที่ยังมีได้นำ ส.ค.1 ไปยื่นคำขออออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ทราบ ดังนี้

1) ตั้งแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2553 เป็นต้นไป หากเจ้าของที่ดินนำหลักฐานแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) ไปยื่นคำขออออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ที่สำนักงานที่ดิน ท้องที่ที่ดินตั้งอยู่ พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่อาจรับคำขอดังกล่าวไว้ดำเนินการให้เจ้าของที่ดินได้ เพราะเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่ผู้ขอจะต้องแสดงคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดของศาลยุติธรรมข้างต้นประกอบคำขอด้วย พนักงานเจ้าหน้าที่จะให้เจ้าของที่ดินยื่นคำร้องขอคำแนะนำจากเจ้าพนักงานที่ดินเกี่ยวกับกระบวนการของกฎหมายในการไปยื่นคำร้องต่อศาลเท่านั้น ซึ่งคำร้องดังกล่าวไม่ต้องชำระค่าคำขอ เนื่องจากยังมีได้เป็นการยื่นคำขอ

2) เมื่อยื่นคำร้องกับสำนักงานที่ดินแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะแนะนำให้เจ้าของที่ดินไปยื่นคำร้องต่อศาลยุติธรรมเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งว่า ผู้นั้นเป็นผู้ซึ่งได้ครอบครอง และทำประโยชน์ในที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับและนำคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดของศาลดังกล่าวมายื่นคำขออออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ในภายหลัง

3) ในกระบวนการทางศาลนั้น ปกติจะเป็นหน้าที่ของเจ้าของที่ดินที่จะนำสืบให้ศาลเห็นว่าตนเองเป็นผู้ครอบครอง และทำประโยชน์ในที่ดินตรงตามหลักฐาน ส.ค.1 อย่างต่อเนื่องมาก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ

4) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทางศาล รวมถึงค่าใช้จ่ายในการพิสูจน์สิทธิและค่าใช้จ่ายอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามกระบวนการนี้ (ถ้ามี) เจ้าของที่ดินเป็นผู้ออก

5) หากศาลมีคำสั่งถึงที่สุดให้ยกคำร้อง โดยเห็นว่าผู้นั้นมิได้เป็นผู้ซึ่งได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับแล้ว เจ้าของที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับแล้ว เจ้าของที่ดินไม่สามารถนำ ส.ค.1 แปลงนั้นไปยื่นคำขออออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ ตามที่ได้ยื่นคำร้องไว้ ที่สำนักงานที่ดินตามข้อ 1

6) กรณีศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดว่าผู้ยื่นเป็นผู้ซึ่งได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับแล้วให้เจ้าของที่ดินนำคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดของศาลนั้นไปแสดงต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่ ณ สำนักงานที่ดินที่ได้ยื่นคำร้องตามข้อ 1 พนักงานเจ้าหน้าที่จะให้เจ้าของที่ดินยื่นคำขอออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์โดยมีการนัดรังวัดวางเงินมัดจำรังวัด และปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายเกี่ยวกับการออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์เหมือน เช่น การขอรังวัดออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินทั่วไป

7) กรณีการเดินทางออกโฉนดที่ดิน เข้าไปในพื้นที่ใด พนักงานเจ้าหน้าที่จะแนะนำให้เจ้าของที่ดินที่มีหลักฐาน ส.ค.1 ไปยื่นคำร้องตามข้อ 1 ที่สำนักงานที่ดินท้องที่ที่ดินตั้งอยู่ ซึ่งเจ้าของที่ดินต้องไปยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดว่าผู้ยื่นเป็นผู้ซึ่งได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมาย อยู่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดิน ใช้บังคับเช่นเดียวกัน (ประมวล วงศ์สินิล, 2560)

ที่ราชพัสดุ หมายถึง อสังหาริมทรัพย์อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินทุกชนิด เว้นแต่

1) ที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้ง หรือกลับมาเป็นของแผ่นดิน โดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน

2) อสังหาริมทรัพย์สำหรับพลเมืองใช้หรือสงวนไว้ เพื่อประโยชน์ของพลเมืองร่วมกัน เช่น ทางหลวง ทางน้ำ ทะเลสาบ (ประมวล วงศ์สินิล, 2560)

พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร พ.ศ.2518

การปฏิรูปที่ดินในที่ดินของรัฐ หมายถึง การที่สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) นำที่ดินของรัฐมาจัดให้เกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกรได้เช่าตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม (คปก.) กำหนด (ประมวล วงศ์สินิล, 2560)

ที่ดินของรัฐ ได้แก่ ที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติให้ดำเนินการปฏิรูปที่สาธารณประโยชน์ ที่ประชาชนเล็กใช้ร่วมกัน ที่ราชพัสดุ ที่กระทรวงการคลังให้ความยินยอมแล้วที่ดินรกร้างว่างเปล่า หรือที่ดินที่จำแนกออกจากเขตป่าไม้ถาวร ผู้มีสิทธิเช่าที่ดิน ต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1) ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เป็นเกษตรกรที่แท้จริง โดยต้องเป็นผู้ไม่มีที่ดินหรือมีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพ

2) ผู้ประสงค์ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ ผู้ยากจน และต้องไม่มีอาชีพอื่นอันมีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ

ที่ดินที่รัฐเป็นเจ้าของและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลและบริหารจัดการโดยหน่วยงานรัฐ ซึ่งการบริหารจัดการจะมีกฎหมายให้อำนาจหน่วยงานเป็นการเฉพาะในการดูแลรักษา ได้แก่

1) ที่ป่าไม้ มีหน่วยงานรับผิดชอบและมีอำนาจดูแล เช่น กรมป่าไม้ มีอำนาจดูแลพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช มีอำนาจหน้าที่ดูแลอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ฉบับที่ 2 พ.ศ.2546 พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ.2558

2) ที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ที่ ส.ป.ก.) มีสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจดูแลตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518

3) ที่นินคมสร้างตนเอง มีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจดูแลตามพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2511

4) ที่ราชพัสดุ มีกรมธนารักษ์เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจดูแลตามพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.2518

5) ที่ทางหลวง มีกรมทางหลวงเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจดูแลตามพระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.2535

6) ที่แม่น้ำ มีกรมขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวีเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจดูแลตามพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.2546

7) ที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งหมายรวมถึงที่สาธารณประโยชน์และที่ดินรกร้างว่างเปล่า มีกรมการปกครองร่วมกับกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยนายอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีอำนาจดูแลตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2557 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2551) จากการศึกษาของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าปัจจุบันประเทศไทยมีหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดินในระดับกระทรวง

8) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับที่ดิน ได้แก่

8.1) ประมวลกฎหมายที่ดิน

8.2) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504

8.3) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507

8.4) พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511

8.5) พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2517

8.6) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518

8.7) พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518

8.8) พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.2518

- 8.9) พระราชบัญญัติการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2524
- 8.10) พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ.2526
- 8.11) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535
- 8.12) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535
- 8.13) พระราชบัญญัติการขุดดินและถมดิน พ.ศ.2543
- 8.14) พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่ พ.ศ.2547
- 8.15) พระราชบัญญัติจัดสรรที่ดิน พ.ศ.2543
- 8.16) พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ.2551

สรุปได้ว่า “ที่ดิน” หมายถึง พื้นที่ดินโดยทั่วไปรวมถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเล สิทธิในที่ดิน จะแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ

- 1) ส่วนที่รัฐยินยอมให้ประชาชนยึดถือครอบครองและออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน
- 2) ส่วนที่รัฐสงวนหวงห้ามไว้

“สิทธิในที่ดิน” หมายถึง กรรมสิทธิ์ และหมายความรวมถึงสิทธิครอบครอง โดยสิทธิในที่ดิน ตามประมวลกฎหมายที่ดินแบ่งออกเป็น 2 อย่าง ดังนี้

1) กรรมสิทธิ์ หมายถึง บุคคลจะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้ จะต้อง มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน อันได้แก่ โฉนดที่ดิน ซึ่งออกตามประมวลกฎหมายที่ดิน โฉนด แผนที่โฉนดตราจอง และตราจองที่ตราว่า “ได้ทำประโยชน์แล้ว” ซึ่งออกตามพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2479

2) สิทธิครอบครอง หมายถึง สิทธิครอบครองในฐานะเป็นเจ้าของที่ดิน โดยรัฐยังไม่ได้ออกหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้บุคคลที่เข้าครอบครองและทำประโยชน์ จะมีเพียงสิทธิครอบครอง การแย่งการครอบครอง การส่งมอบการครอบครองกัน จะต้องเป็นไปตามหลักที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 4 ทรัพย์สิน ลักษณะ 3 ว่าด้วยการครอบครอง

ปัจจุบันการออกโฉนดที่ดินมีการดำเนินการเป็น 4 วิธี **วิธีที่หนึ่ง** เป็นการเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินภาคพื้นดิน แยกเป็นการเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินภาคพื้นดิน และการเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินโดยใช้ระวางแผนที่รูปถ่ายทางอากาศ **วิธีที่สอง** การออกโฉนดที่ดินโดยการเปลี่ยน น.ส.3 ก. เป็นโฉนดที่ดินตามมาตรา 58 ตรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน **วิธีที่สาม** การออกโฉนดที่ดินเฉพาะรายตามมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งรวมการออกโฉนดที่ดินตามโครงการต่างๆ คือ การออกโฉนดที่ดินแบบท้องถิ่น การออกโฉนดที่ดินตามโครงการจัดรูปที่ดิน และการออกโฉนดที่ดินตามโครงการปฏิรูปที่ดิน **วิธีที่สี่** การออกโฉนดที่ดินโดยมีแจ้งการครอบครอง (ส.ค.1) ตามมาตรา 59 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

ความรู้ความเข้าใจความหมายของคำในเรื่องที่ดิน จำเป็นที่ผู้วิจัยหรือผู้ที่สนใจศึกษาต้องเข้าใจ และใช้ในการสื่อสารกับภาคประชาชน และภาครัฐ ในการศึกษาวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน

2.5 การบริหารจัดการที่ดินของรัฐ

ที่ดินในประเทศไทยนั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ที่ดินของเอกชน และที่ดินของเอกชน นั้น ได้แก่ ที่ดินที่ประชาชนมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายและทางราชการ ออกเอกสารสิทธิให้ตามประมวลกฎหมายที่ดินในรูปของโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3, น.ส.3 ก) ส่วนที่ดินของรัฐนั้น ได้แก่ ที่ดินที่รัฐเป็นเจ้าของ ซึ่งมีหลายประเภท แต่ละประเภท ก็จะมีกฎหมายเฉพาะให้อำนาจในการดูแลรักษา เช่น

- 1) ที่ป่าไม้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มีกรมป่าไม้เป็นผู้มีอำนาจดูแล
- 2) อุทยานแห่งชาติ เป็นไปตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 มีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นผู้ที่มีอำนาจดูแล
- 3) ที่แม่น้ำ เป็นไปตามพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.2546 มีกรมขนส่งทางน้ำและพาณิชย์นาวี เป็นผู้ที่มีอำนาจดูแล
- 4) ที่ทางหลวง เป็นไปตามพระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.2535 มีกรมทางหลวงเป็นผู้มีอำนาจดูแล
- 5) ที่ราชพัสดุ เป็นไปตามพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.2518 มีกรมธนารักษ์เป็นผู้มีอำนาจดูแล
- 6) ที่ ส.ป.ก. เป็นไปตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518 มี ส.ป.ก. เป็นผู้ที่มีอำนาจดูแล
- 7) ที่นิคมสร้างตนเอง เป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 มีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เป็นผู้ที่มีอำนาจดูแล
- 8) ที่สาธารณประโยชน์ เป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2551) มีนายอำเภอร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีอำนาจดูแล
- 9) ที่ดินรกร้างว่างเปล่า เป็นไปตามประมวลกฎหมายที่ดิน โดยมีกระทรวงมหาดไทยและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีอำนาจดูแล เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าที่ดินของรัฐที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย โดยมี 2 ประเภท ได้แก่ ที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือที่สาธารณประโยชน์ โดย

- 1) ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ได้แก่ ที่ดินของรัฐที่มีได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย และต้องมีการสงวนหรือหวงห้ามไว้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ที่เขา

ภูเขา ที่ดินที่มีพระราชกฤษฎีกาหวงห้ามไว้ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2537 ที่ดินที่จัดหาผลประโยชน์ ตามมาตรา 10 หรือ 11 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ที่ดินที่จัดให้สัมปทาน ตามมาตรา 12 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน เป็นต้น

2) ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หรือที่เรียกว่า “ที่สาธารณประโยชน์” นั้นเอง เช่นเดิม ประชาชนส่วนใหญ่ใช้ วัว ควาย ทำการเกษตร จึงได้มีการกันพื้นที่ไว้สำหรับให้ประชาชนนำ วัว ควาย ไปเลี้ยง หรือเดิมไม่มีเมรุก็จะกันพื้นที่ไว้เป็นที่ป่าช้าสำหรับเผาหรือฝังศพ หรือ ลำคลอง บึง ลำราง ทางสาธารณะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นต้น การที่จะพิจารณาว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่สาธารณประโยชน์ หรือไม่นั้น ต้องพิจารณาจากการเกิดของที่ดินสาธารณประโยชน์นั้น โดยแยกเป็น 4 ประการ ดังนี้

2.1) เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย โดยจะต้องพิจารณาว่า ที่ดินสาธารณประโยชน์นั้น เกิดขึ้นในช่วงเวลาใด

- เกิดขึ้นก่อนปี พ.ศ.2478 ช่วงนี้ไม่มีกำหนดรูปแบบไว้ อาจเป็นการสงวน หวงห้าม โดยพระบรมราชโองการ ผู้ว่ากรมณฑล สมุหเทศาภิบาล กรมการอำเภอ กำหนด เป็นต้น

- เกิดขึ้นช่วงระหว่างปี พ.ศ.2478-พ.ศ.2497 ในช่วงนี้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ.2478 ใช้บังคับการสงวนหวงห้าม ต้องออก เป็นพระราชกฤษฎีกาเท่านั้น

- เกิดขึ้นหลังปี พ.ศ.2497 จนถึงปัจจุบัน ช่วงนี้มีประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ การดำเนินการสงวนหวงห้ามจะต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายที่ดิน โดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติก่อนการจะดูว่ามีการสงวนหวงห้ามโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่นั้น สามารถดูจากทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ โดยทะเบียนดังกล่าวจะเก็บไว้ที่ว่าการอำเภอ และ ที่สำนักงานที่ดินท้องที่ ซึ่งในทะเบียนที่สาธารณประโยชน์จะระบุผู้หวงห้าม วัน เดือน ปี ที่หวงห้าม และ วัตถุประสงค์ในการหวงห้ามไว้ แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าจะไม่ปรากฏว่ามีการสงวนหวงห้ามไว้ หรือไม่มีการ ขึ้นทะเบียนที่สาธารณะไว้ ก็ไม่ได้หมายความว่า ที่ดินนั้นจะไม่เป็นที่สาธารณประโยชน์ ที่สาธารณประโยชน์อาจเกิดขึ้นโดยเหตุประการอื่นๆ ได้

2.2) เกิดขึ้นโดยสภาพธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ คลอง ห้วย หนอง บึง ซึ่งประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้

2.3) เกิดขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของราษฎร เช่น เดิมเป็นที่รกร้าง ว่างเปล่า ต่อมาราษฎร นำ วัว ควาย เข้าไปเลี้ยงจนกลายเป็นที่สาธารณประโยชน์ เป็นต้น

2.4) เกิดขึ้นโดยการอุทิศ มี 2 กรณี

- อุทิศโดยตรง เช่น ทำหนังสือ หรือจดทะเบียนในโฉนด ยกให้เป็นที่สาธารณะ

- อุทิศโดยปริยาย เช่น เจ้าของที่ดินยินยอมให้ประชาชนทั่วไปเดินโดยไม่มีการโต้แย้งเป็นเวลานาน ก็เป็นการอุทิศโดยปริยาย เป็นทางสาธารณะแล้ว

ดังนั้น ในการพิจารณาว่าที่ดินแปลงใดเป็นที่สาธารณประโยชน์หรือไม่ จะต้องพิจารณาว่าเกิดขึ้นเมื่อใด อย่างไร การที่เราจะทราบข้อมูลดังกล่าว ก็ต้องดูจากเอกสารราชการ เช่น ทะเบียนที่สาธารณ - ประโยชน์ หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ระวังแผนที่ เอกสารที่ดินแปลงข้างเคียง ภาพถ่ายทางอากาศ เป็นต้น แต่ถ้าไม่มีหลักฐานดังกล่าว ก็ต้องนำสืบจากพยานบุคคล ผู้ปกครองท้องที่ในอดีต ผู้สูงอายุ เจ้าของที่ดินข้างเคียงที่ทราบประวัติความเป็นมาของที่สาธารณประโยชน์ดังกล่าว และตรวจสอบจากสภาพที่ดินจริง การดูแลรักษาและการคุ้มครองป้องกัน อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น กำหนดไว้ใน มาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้อธิบดีมีหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันตามควร แก่กรณี อำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้ รัฐมนตรีจะมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นเป็นผู้ใช้ก็ได้” ถ้าพิจารณา โดยหลักการทั่วไปตามบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว อธิบดีกรมที่ดินจะเป็นผู้ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินแต่ตามบทบัญญัติดังกล่าว มีข้อความว่า “หากไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น” ซึ่งก็หมายความว่า ถ้ามีกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาไว้โดยเฉพาะแล้ว ก็เป็นไปตามกฎหมายนั้น เช่น ที่ราชพัสดุก็เป็นอำนาจของกรมธนารักษ์ ตามกฎหมายราชพัสดุส่วนที่ดิน สาธารณประโยชน์ ก็เป็นอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ ที่มีหน้าที่ดูแลรักษา ตามมาตรา 122 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และองค์การบริหารส่วนตำบล ก็มีอำนาจดูแลรักษา ตามมาตรา 68 (8) แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 เทศบาล ก็มีอำนาจดูแลรักษาตามมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 และองค์การบริหาร ส่วนจังหวัด ก็มีอำนาจดูแลรักษาตามมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2542 ซึ่งต่อมาได้มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 แก้ไขตามมาตรา 122 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและ คุ้มครองป้องกันที่ดินสาธารณประโยชน์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยหากมีข้อพิพาทหรือคดีเกี่ยวกับที่ดิน สาธารณประโยชน์ นายอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะร่วมกันดำเนินการหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะเป็นผู้ดำเนินการก็ได้ โดยให้ใช้ค่าใช้จ่ายจากงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สาธารณ สมบัติของแผ่นดินอีกประเภทหนึ่งที่ยังมิได้กล่าวถึง คือ ที่ดินประเภทที่รกร้างว่างเปล่า ซึ่งโดยหลักแล้ว อยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทย แต่เนื่องจากกระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งที่ 505/2552 มอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ดูแลที่ดินรกร้างว่างเปล่าตามมาตรา 1304 (1) แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษา คุ้มครองป้องกันที่ดินรกร้างว่างเปล่าด้วยการคุ้มครองป้องกันที่สาธารณประโยชน์นั้น ปัญหาการบุกรุก ที่สำคัญก็คือ ที่ดินสาธารณประโยชน์ไม่มีแนวเขตที่ชัดเจน แนวทางแก้ไขปัญหาคือที่ดีที่สุด ก็คือ การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงซึ่งเป็นภารกิจของกรมที่ดินโดยตรง หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงนั้น ไม่ใช่หนังสือแสดงสิทธิในที่ดินเหมือนโฉนดที่ดิน เป็นเพียงหนังสือที่แสดงเขตที่ดินของรัฐ ระยะ หน้าที่ ตำแหน่งที่ตั้ง การใช้ประโยชน์ และประวัติความเป็นมา โดยจะเก็บไว้ที่อำเภอ สำนักงานที่ดิน และกรมที่ดินแห่งละฉบับ ในการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงนั้น องค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นจะมีส่วนช่วยเหลือในการดำเนินการ โดยการชี้แจงและประกาศให้ราษฎรทราบ ช่วยแก้ไขปัญหาอุปสรรคและข้อขัดข้องต่างๆ ตรวจสอบและให้ความเห็นเกี่ยวกับผลการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เช่น หากรังวัดแล้วได้เนื้อที่น้อยกว่าหลักฐานเดิม จะต้องนำเสนอสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาให้ความเห็นก่อน เป็นต้น เมื่อทราบแนวเขตชัดเจนแล้ว อาจจัดทำแนวเขตที่ชัดเจนมั่นคง เช่น สร้างรั้ว ปักป้ายแสดงที่สาธารณประโยชน์การปลูกต้นไม้ยืนต้นประเภทเดียวกันเป็นแนวเขต หรืออาจขุดคลอง ทำถนนล้อมรอบ แสดงแนวเขตอย่างถาวร เพื่อป้องกันปัญหาป้าย หรือหลักเขตสูญหาย ก็จะเป็นการคุ้มครองดูแลรักษา ที่สาธารณประโยชน์ได้อีกทางหนึ่งที่กำลังมาทั้งหมดเป็นเรื่องการคุ้มครองป้องกัน แต่หากเกิดปัญหาการบุกรุกขึ้นมาแล้ว จะมีแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างไร การที่เราจะดำเนินคดีกับผู้ฝ่าฝืนทุกรายโดยไม่คำนึงถึงปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนคงเป็นไปได้ เพราะบางครั้งปัญหาดังกล่าว ก็เกิดจากความบกพร่องของเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง เช่น ไม่มีหลักเขตป้ายแสดงว่าเป็นที่สาธารณะฯ แนวเขตไม่ชัดเจน หรือปล่อยปละละเลยจนมีการสร้างอาคารถาวร การดำเนินคดีอาจเกิดปัญหาทางปกครองตามมาในทางปฏิบัติ เมื่อมีการบุกรุกเกิดขึ้นจะต้องดำเนินการอย่างไร

1) ต้องรีบดำเนินการให้ออกไปโดยเร็ว ก่อนจะมีการขยายพื้นที่หรือจำนวนผู้บุกรุก โดยแจ้งให้ทราบว่าเป็นที่ดินของรัฐ บุคคลใดจะอ้างสิทธิเป็นประโยชน์ส่วนตัวไม่ได้ การเข้าไปครอบครองมีความผิดตามกฎหมาย หากไม่เชื่อฟังจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

2) หากมีการโต้แย้งสิทธิ โดยอ้างว่าอยู่มาก่อนนานแล้ว ก็นำเข้าสู่วาระขบวนการพิสูจน์สิทธิ หากไม่พอใจผลของการพิจารณาก็สามารถใช้สิทธิทางศาลได้

3) หากไม่แน่ใจว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์หรือไม่ ให้ตรวจสอบจากหลักฐานเอกสารที่มีอยู่ เช่น ทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ระวังแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ เอกสารอื่นๆ ประกอบกับการสอบสวนพยานบุคคล เพื่อทราบประวัติความเป็นมาโดยอาจดำเนินการในรูปคณะกรรมการก็ได้แล้วจึงนำเข้าสู่วาระขบวนการพิสูจน์สิทธิ

4) หากมีผู้บุกรุกเป็นจำนวนมาก ต้องพิจารณาเป็นแปลงๆ ไปว่า สามารถที่จะแก้ไขปัญหาให้ผู้ฝ่าฝืนออกไปจากที่สาธารณประโยชน์ได้หรือไม่ ถ้าแก้ไขได้ก็ดำเนินการ แต่ถ้าไม่สามารถแก้ไขได้ ทำอย่างไร ที่จะให้เขายอมรับว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์ โดยการจัดระเบียบให้อยู่อาศัย โดยถูกต้องตามกฎหมายและที่ดินนั้นก็ยังคงสถานะเป็นที่สาธารณประโยชน์อยู่ และเสียค่าตอบแทนเป็นค่าเช่าให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปพัฒนาท้องถิ่น ส่วนผู้ที่ไม่ยอมรับว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์ ก็เข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สิทธิต่อไป โดยในการดำเนินการจัดที่ดินดังกล่าวมีหลักเกณฑ์และขั้นตอน ดังนี้

4.1) ที่สาธารณประโยชน์ที่จะนำมาจัดต้องมีผู้บุกรุกเต็มแปลง หรือบางส่วนมีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง แต่ถ้าไม่มีก็สามารถรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไปในคราวเดียวกัน และไม่เป็นที่ทับซ้อน เช่น เขตป่าไม้ เขตอุทยาน เป็นต้น

4.2) ราษฎรเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันแล้ว ประชาชนในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและอำเภอ เห็นด้วยในการดำเนินการ

4.3) การบุกรุกต้องมีการทำประโยชน์ชัดเจน ถาวรเป็นเวลานานแล้วโดยจัดครอบครองละไม่เกิน 15 ไร่ และเสียค่าตอบแทนในราคาถูกให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามข้อบัญญัติท้องถิ่น และให้แบ่งค่าตอบแทนจำนวนร้อยละ 40 ของค่าตอบแทนที่ได้รับให้แก่องค์กรบริหารส่วนจังหวัด ตามมาตรา 9/1 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

4.4) ผู้ได้รับอนุญาตต้องเป็นผู้ยากจนไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีแต่ไม่เพียงพอ โดยผ่านการทำประชาคมแล้ว

4.5) เมื่อคัดเลือกแปลงที่สาธารณประโยชน์ และคัดเลือกบุคคลที่ได้รับการจัด เห็นควรดำเนินการแล้ว ให้อำเภอเสนอโครงการจัดที่ดินให้ผู้ว่าราชการจังหวัดอนุมัติ แล้วส่งโครงการให้กรมที่ดิน ตรวจสอบโดยผู้ว่าราชการจังหวัดจะออกไปอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐแก่ผู้ได้รับการคัดเลือกต่อไป ประโยชน์ที่จะได้รับ ราษฎรสามารถเข้าอยู่อาศัยและทำกินในที่ดินของรัฐมีความมั่นคงในการถือครองที่ดิน ส่งผลให้เกิดความมั่นใจในการประกอบอาชีพในที่ดินนั้น ทำให้คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น อันเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยหลักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ควบคู่กันไป ทั้งยังเป็นการลดข้อพิพาทระหว่างรัฐกับราษฎรได้อีกทางหนึ่งด้วย แต่ในการดำเนินการจัดที่ดินของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินที่ยากจนดังกล่าวนั้น จะต้องดำเนินการโดยเป็นธรรมและเสมอภาคโดยมุ่งเน้นจัดให้แก่ประชาชนที่ยากจนไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีน้อย ไม่เพียงพอ และเข้าครอบครองทำประโยชน์เป็นเวลานานแล้ว โดยดำเนินการตามนโยบายการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน แต่ถ้าเป็นกรณีผู้บุกรุกมีจำนวนน้อยหรือมีเนื้อที่ที่บุกรุกไม่มาก ก็พยายามป้องกันไม่ให้เกิดการบุกรุกต่อไปอีก เพื่อรักษาที่ดินของรัฐไว้ โดยนำเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สิทธิในที่ดินต่อไป หากเป็นกลุ่มนายทุนหรือผู้มีอิทธิพลที่แอบแฝงเข้ามาซื้อที่ดินชาวบ้านเป็นร้อยไร่ ทำเป็นรีสอร์ท โรงแรม หรือธุรกิจอื่นๆ เพื่อหวังผลกำไรก็จะต้องดำเนินคดีตามกฎหมายให้ถึงที่สุด เพื่อเอาที่ดินดังกล่าวกลับมาเป็นของรัฐเหมือนเดิมให้ได้ (ชัชวาล สมจิตต์, 2558)

สรุป ที่ดินในประเทศไทยนั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ที่ดินของเอกชน ได้แก่ ที่ดินที่ประชาชนมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายและทางราชการออกเอกสารสิทธิให้ตามประมวลกฎหมายที่ดินในรูปของโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3, น.ส.3 ก) ส่วนที่ดินของรัฐนั้น ได้แก่ ที่ดินที่รัฐเป็นเจ้าของ ซึ่งมีหลายประเภท แต่ละประเภทก็จะมีกฎหมายเฉพาะให้อำนาจในการดูแลรักษา การพิจารณาว่าที่ดินแปลงใดเป็นที่สาธารณประโยชน์หรือไม่ จะต้องพิจารณาว่าเกิดขึ้นเมื่อใด อย่างไร การที่เราจะทราบข้อมูลดังกล่าวก็ต้องดูจากเอกสารราชการ เช่น ทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ระวังแผนผังที่ เอกสารที่ดินแปลงข้างเคียง ภาพถ่ายทางอากาศ เป็นต้น แต่ถ้าไม่มีหลักฐานดังกล่าว ก็ต้องนำสืบจากพยานบุคคล ผู้ปกครองท้องที่ในอดีต ผู้สูงอายุ เจ้าของที่ดินข้างเคียงที่ทราบประวัติความเป็นมาของที่สาธารณประโยชน์ดังกล่าว และตรวจสอบจากสภาพที่ดินจริง การดูแลรักษาและการคุ้มครองป้องกัน อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น ซึ่งการบริหารจัดการที่ดินนั้นจะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาในครั้งนี้

2.6 แนวคิดเครือข่าย (Networking)

เครือข่าย (Networking) คือ การเชื่อมโยงของกลุ่มคนหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระ เท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (Stakeholders Participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่ายเป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้นสถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะ “หุ้นส่วน (Partner)” ของเครือข่ายเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ (Horizontal Relationship) คือ ความสัมพันธ์ฉันเพื่อน มากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Relationship) ในลักษณะเจ้านายลูกน้อง ซึ่งบางครั้งก็ทำได้ยากในทางปฏิบัติเพราะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกในเครือข่ายโดยการสร้างบริบทแวดล้อมอื่นๆ เข้ามาประกอบ แต่ถ้าทำได้จะสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมาก การรักษาเครือข่าย トラบไคที่ภารกิจเครือข่ายยังไม่สำเร็จย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาเครือข่ายไว้ ปรึกษาประคองให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และบางกรณีหลังจากเครือข่ายได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายแล้ว ก็จำเป็นต้องรักษาความสำเร็จของเครือข่ายไว้ (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2559)

หลักการรักษาความสำเร็จของเครือข่าย มีดังนี้

- 1) การจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เครือข่ายจะก้าวไปสู่ช่วงชีวิตที่ถดถอย หากไม่มีกิจกรรมใดๆ ที่สมาชิกของเครือข่ายสามารถกระทำร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อไม่มีกิจกรรมก็ไม่มีกลไกที่จะดึงสมาชิกเข้าหากัน สมาชิกของเครือข่ายก็จะไม่มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กัน เมื่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกลดลงก็ส่งผลให้เครือข่ายเริ่มอ่อนแอ สมาชิกจะเริ่มสงสัยในการคงอยู่ของเครือข่าย บางคนอาจพาลคิดไปว่าเครือข่ายล้มเลิกไปแล้ว ความยั่งยืนของเครือข่ายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้มีการจัดกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งกิจกรรมดังกล่าวกลายเป็นแบบแผน (Pattern) ของการกระทำที่สมาชิกของเครือข่ายยอมรับโดยทั่วกัน ด้วยเหตุนี้การที่จะรักษาเครือข่ายไว้ได้ต้องมีการกำหนดโครงสร้างและตารางกิจกรรมไว้ให้ชัดเจน ทั้งในแง่ของเวลา ความถี่ และต้องเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจเพียงพอที่จะดึงดูดสมาชิกให้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมเดียวที่ใช้สำหรับสมาชิกทุกคน ให้สำรวจความต้องการเฉพาะของสมาชิกในระดับย่อยลงไปในแต่ละคนและแต่ละกลุ่ม กล่าวคือ ควรจะมีกิจกรรมย่อยที่หลากหลายเพียงพอที่จะตอบสนองความสนใจของสมาชิกกลุ่มย่อยในเครือข่ายด้วย โดยที่กิจกรรมเหล่านี้ก็ต้องอยู่ในทิศทางที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายของเครือข่าย กิจกรรมเหล่านี้อาจจัดในรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น การวางแผนงานร่วมกัน การพบปะเพื่อประเมินผลร่วมกันประจำทุกเดือน ฯลฯ หรือจัดในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการควรกระจายจุดพบปะสังสรรค์หมุนเวียนกันไปเพื่อให้สมาชิกเข้าร่วมได้โดยสะดวก

2) การรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย สัมพันธภาพที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการรักษาเครือข่ายให้ยั่งยืนต่อไป ความสัมพันธ์ที่ดีเป็นเสมือนน้ำมันที่คอยหล่อลื่นการทำงานร่วมกันให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น เมื่อใดที่สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกบาดหมางไม่เข้าใจกัน หรือเกิดความขัดแย้งระหว่างกันโดยหาข้อตกลงไม่ได้ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกก็จะเริ่มแตกกร้าว ซึ่งหากไม่มีการแก้ไขอย่างทันท่วงที ก็จะนำไปสู่ความเสื่อมถอยและความสิ้นสุดลงของเครือข่ายได้ ดังนั้นควรมีการจัดกิจกรรมที่มีจุดประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยเฉพาะและควรจัดอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่จัดในช่วงที่มีปัญหาเกิดขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้สมาชิกของเครือข่ายพึงตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสัมพันธภาพเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจกันที่อาจเกิดขึ้น สมาชิกควรแสดงความเป็นมิตรต่อกัน เมื่อเกิดความขัดแย้งต้องรีบแก้ไขและดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เกิดความเข้าใจกันใหม่ นอกจากนี้ควรมีมาตรการป้องกันปัญหาก่อนที่จะเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน เช่น ในการจัดโครงสร้างองค์กรควรแบ่งอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจนและไม่ซ้ำซ้อน การกำหนดเป้าหมายการทำงานที่สมาชิกยอมรับร่วมกัน การจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอ การกำหนดผู้นำที่เหมาะสม การกำหนดกติกาอันเป็นที่ยอมรับร่วมกัน เป็นต้น

3) การกำหนดกลไกสร้างระบบจูงใจ สมาชิกจะยังเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายตราบนานเท่าที่ยังมีสิ่งจูงใจเพียงพอที่จะดึงดูดให้เข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดกลไกบางประการที่จะช่วยจูงใจให้สมาชิกเกิดความสนใจ อยากเข้ามีส่วนร่วม ซึ่งตามทฤษฎีแรงจูงใจแล้ว ปัจเจกต่างก็มีสิ่งจูงใจที่ต่างกัน ดังนั้นควรทำการวิเคราะห์เพื่อบ่งชี้ถึงแรงจูงใจที่แตกต่างหลากหลายในแต่ละบุคคล แล้วทำการจัดกลุ่มของสิ่งจูงใจที่ใกล้เคียงกันออกเป็นกลุ่มๆ อาทิ ค่าตอบแทน เกียรติยศชื่อเสียง การยอมรับ เป็นต้น อันจะนำไปสู่มาตรการในการสร้างแรงจูงใจสำหรับบุคคลในแต่ละกลุ่มอย่างเฉพาะเจาะจง ถ้าจำเป็นจะต้องให้ค่าตอบแทนเพื่อเป็นสิ่งจูงใจ ควรเป็นการแลกเปลี่ยนกับผลงานมากกว่าการให้ผลตอบแทนในลักษณะเหมารวม กล่าวคือ ผู้ที่รับค่าตอบแทนต้องสร้างผลงานเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน โดยผลงานที่ได้ต้องสนับสนุนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเครือข่าย และควรมีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจน เพื่อสร้างทักษะผูกพันระหว่างผู้รับทุนและผู้ให้ทุน การให้ค่าตอบแทนก็ไม่ควรให้ทั้งหมดในงวดเดียว ทั้งนี้เพื่อให้มีการปรับลดค่าตอบแทนได้หากผู้รับทุนไม่ดำเนินการตามสัญญา ในกรณีที่ต้องการให้เกียรติยศและชื่อเสียงเป็นสิ่งจูงใจโดยเฉพาะในงานพัฒนาสังคมที่มักจะไม่มีการตอบแทนการดำเนินงาน จำเป็นต้องหาสิ่งจูงใจอื่นมาชดเชยสิ่งตอบแทนที่เป็นตัวเงินตามทฤษฎีของ Maslow ความต้องการการยกย่องจากผู้อื่น (Esteem Needs) ที่อยู่ในรูปของอำนาจ เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือสถานะทางสังคม เป็นสิ่งที่นำมาใช้จูงใจได้ อาจทำเป็นรูป “สัญลักษณ์” บางอย่าง ที่สื่อถึงการได้รับเกียรติยศ การยกย่องและมีคุณค่าทางสังคม เช่น การประกาศเกียรติยศ เข็มเชิดชูเกียรติ โล่เกียรติยศ เป็นต้น โดยสัญลักษณ์เหล่านี้ต้องมีคุณค่าเพียงพอให้เขาปรารถนาอยากที่จะได้ และควรมีเกียรติยศหลายระดับที่จูงใจสมาชิกเครือข่ายให้ร่วมมือลงแรงเพื่อไต่เต้าไปสู่ระดับที่สูงขึ้นต่อไป ซึ่งจะช่วยให้เกิดความต่อเนื่อง และควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่รายชื่อคนกลุ่มนี้อย่างกว้างขวาง

4) การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ หลายเครือข่ายต้องหยุดดำเนินการไป เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงานที่เพียงพอ ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และบุคลากรที่สำคัญคือเงินทุนในการดำเนินงานซึ่งเปรียบเสมือนเลือดที่ไหลเวียนหล่อเลี้ยงเครือข่ายให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ เมื่อขาดเงินทุนเพียงพอที่จะจุนเจือเครือข่ายอาจต้องปิดตัวลงในที่สุด หากได้รับการสนับสนุนจะต้องมีระบบตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างรัดกุม และมีการรายงานผลเป็นระยะ หากการดำเนินงานไม่คืบหน้าอาจให้ระงับทุนได้

5) การให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหา เครือข่ายอาจเกิดปัญหาระหว่างการดำเนินงานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายที่เพิ่งเริ่มดำเนินการใหม่ๆ การมีที่ปรึกษาที่ดีคอยให้คำแนะนำ และคอยช่วยเหลือ จะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และช่วยหนุนเสริมให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ควรมีที่ปรึกษาเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ เป็นแหล่งข้อมูลให้ศึกษาค้นคว้า และช่วยอบรมภาวะการเป็นผู้นำให้กับสมาชิกเครือข่าย

6) การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง องค์กรหรือเครือข่ายที่เคยประสบความสำเร็จกลับต้องประสบกับความล้มเหลวอย่างรุนแรงเมื่อเวลาผ่านไป เพราะไม่ได้ “สร้างคน” ขึ้นมารับไม้ผลัดต่อจากคนรุ่นก่อนเพื่อสานต่อภารกิจของเครือข่าย จำเป็นต้องสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง เครือข่ายต้องคัดเลือกคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ทั้งด้านความรู้ความสามารถ การมีประสบการณ์ร่วมกับเครือข่าย และที่สำคัญ คือ เป็นที่ยอมรับนับถือและสามารถเป็นศูนย์รวมใจของคนในเครือข่ายได้ ดำเนินการให้คนเหล่านี้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มประสบการณ์ในการทำหน้าที่เป็นสมาชิกแกนหลักเพื่อสืบสานหน้าที่ต่อไปเมื่อสมาชิกแกนหลักต้องหมดวาระไป (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2559)

โดยสรุป เครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงของกลุ่มของคนหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระ เท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์ต้องเป็นไปโดยสมัครใจ กิจกรรมที่ต้องมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน การเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่ายจะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันด้วย ดังนั้น เครือข่ายต้องมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจตามความจำเป็น เมื่อภารกิจบรรลุเป้าหมายแล้วเครือข่ายก็อาจยุบสลายไป แต่ถ้ามีความจำเป็นหรือมีภารกิจใหม่อาจกลับมารวมตัวกันได้ใหม่ หรือจะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระยะยาวก็ได้

2.7 แนวคิดการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้เกิดผลประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ โดยถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) หมายถึง การบริหารราชการที่นำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงานและการประเมินผล โดยมีการจัดระบบงาน/วิธีการทำงาน การจัดโครงสร้าง และการสร้างวัฒนธรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่เอื้อต่อการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) มีความหมายที่หลากหลายโดยเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมและการเมือง ในที่นี้หมายถึงกระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องมีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการหรือขั้นตอนต่างๆ ของการบริหารตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลการปฏิบัติงาน การร่วมแสดงทัศนะความคิดเห็น การร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น การร่วมคิดแนวทาง การแก้ไขปัญหา การร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การร่วมในการดำเนินการ และการร่วมติดตามประเมินผล รวมทั้งการร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางวิชาการมีหลากหลายรูปแบบ ในที่นี้ใช้ตัวแบบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนของสมาคมการมีส่วนร่วมสากล (IAP2 - International Association for Public Participation) ที่เรียกว่า Public Participation Spectrum แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) หมายถึง การที่หน่วยงานภาครัฐให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐ เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อยที่สุด แต่ถือว่าเป็นขั้นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและมีความสำคัญมาก โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง ถูกต้อง ทันสมัย และประชาชนสามารถเข้าถึงได้ ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภาระงานของภาครัฐ โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้อยู่ในลักษณะการให้ข้อมูลทางเดียวจากภาครัฐสู่ประชาชน คณะผู้วิจัยเรียกระดับการมีส่วนร่วมนี้ว่า “ระดับรู้จัก”

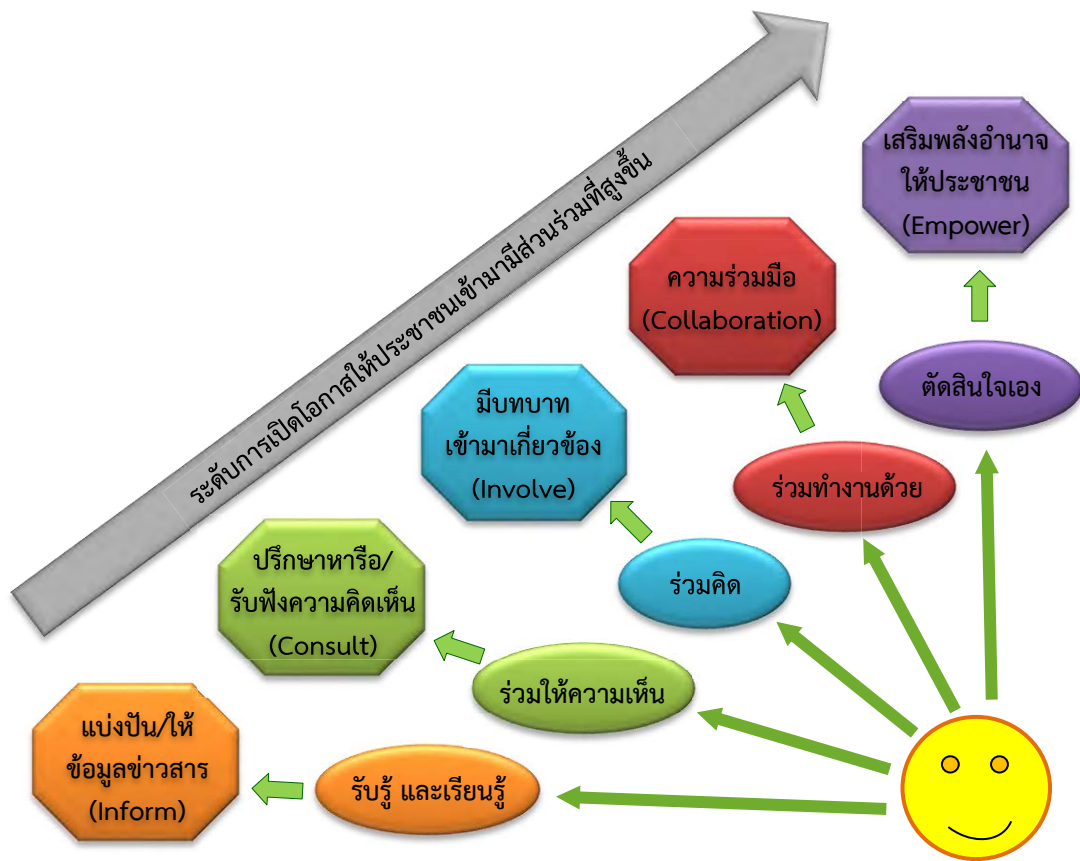
ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในระดับการปรึกษาหารือ (To Consult) หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และแสดงความคิดเห็น รวมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการ การปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐอย่างอิสระและเป็นระบบ โดยหน่วยงานภาครัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และนำข้อเสนอแนะความคิดเห็น และประเด็นที่ประชาชนเป็นห่วงไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบาย หรือพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานในหน่วยงาน และประกอบการตัดสินใจ โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้ทำได้โดยการ

สำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การเสวนากลุ่ม เป็นต้น คณะผู้วิจัยเรียกระดับการมีส่วนร่วมนี้ว่า “ระดับมักคุ่น”

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามาจับบทบาท (To Involve) หมายถึง ลักษณะที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจ ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างจริงจังและมีจุดมุ่งหมายชัดเจน โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนงานโครงการ และวิธีการปฏิบัติงาน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่จัดระบบอำนวยความสะดวกและยอมรับการเสนอแนะ และมีการตัดสินใจร่วมกับภาคประชาชน การมีส่วนร่วมระดับนี้อาจดำเนินการในรูปแบบกรรมการที่มีตัวแทนภาคประชาชนเข้าร่วม คณะผู้วิจัยเรียกระดับการมีส่วนร่วมนี้ว่า “ระดับอ่อนใจ”

ระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (To Collaborate) หมายถึง การให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาชนในระดับสูง โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การเป็นหุ้นส่วนกับประชาชนในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ ตั้งแต่การระบุปัญหา พัฒนาทางเลือก และแนวทางแก้ไข รวมทั้งการเป็นภาคีในการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นการมีส่วนร่วมในระดับนี้ คือ การที่ภาครัฐสัญญากับประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานร่วมกันและนำแนวคิดใหม่ๆ หรือข้อเสนอแนะของประชาชนมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งความคิดเห็นของประชาชนจะสะท้อนออกมาจากผลของการตัดสินใจที่ค่อนข้างสูง โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน คณะที่ปรึกษาภาคประชาชน เป็นต้น คณะผู้วิจัยเรียกระดับการมีส่วนร่วมนี้ว่า “ระดับไปด้วยกัน”

ระดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในระดับเสริมอำนาจประชาชน (To Empower) หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมที่ประชาชนมีบทบาทในระดับสูงสุด โดยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการเป็นผู้ตัดสินใจ ซึ่งผลการตัดสินใจมีผลผูกพันให้หน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการตามการตัดสินใจของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุดนี้ เน้นให้ประชาชนมีบทบาทในการบริหารจัดการโดยเป็นผู้ดำเนินการกิจ และภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น ประโยชน์ของการตัดสินใจในขั้นนี้ คือ การสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ เช่น การลงประชามติเพื่อพิจารณาว่าควรมีการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ของชุมชนหรือไม่ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบบริหาร, 2560)

ภาพที่ 2.1 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation Spectrum)

แหล่งที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบบริหาร, 2560:13

2.8 การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) มีภารกิจในการป้องกัน ปราบปราม และควบคุมคดีพิเศษที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ โดยดำเนินการเฝ้าระวัง สืบสวน สอบสวน หาข้อเท็จจริงและดำเนินคดี เพื่อปกป้องและรักษารายได้ของรัฐ ป้องกัน ปราบปรามขบวนการทุจริตและสร้างผลกระทบให้กับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 โดยกรมสอบสวนคดีพิเศษ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการได้กำหนดไว้เป็นกลยุทธ์หลักที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ คือ

- 1) ขยายเครือข่ายการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษให้ครอบคลุมหลากหลาย และเพิ่มเครือข่ายกับองค์กรในระดับสากลให้มากขึ้น
- 2) เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับองค์กรที่เป็นเครือข่ายการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ

3) สนธิกำลังเพื่อการป้องกัน ปราบปรามอาชญากรรมที่เป็นคดีพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษได้ร่วมกับเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานของกระทรวงยุติธรรม ในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับชุมชน เพื่อที่จะอำนวยความสะดวก สร้างความเป็นธรรม และความสงบสุขในสังคมร่วมกัน โดยส่งเสริมการรวมตัวของประชาชนในลักษณะของ “เครือข่าย” เพื่อทำงานร่วมกับภาครัฐในภารกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัผลประโยชน์ของชุมชน และเพื่อเป็นกลไกในการ ร่วมกันสรรหาแนวทางที่จะทำให้ภาครัฐและภาคประชาสังคมร่วมกันสร้างสังคมที่ยุติธรรม โดยที่ การป้องกันและปราบปรามการบุกรุกที่ดินของรัฐและการทำลายทรัพยากรป่าไม้ ถือเป็นนโยบายที่สำคัญ ของรัฐบาล กระทรวงยุติธรรม และกรมสอบสวนคดีพิเศษ และการดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ตามภารกิจ จำเป็นที่จะต้องแสวงหาความร่วมมือจากภาคประชาชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการ ตรวจสอบให้เกิดการเฝ้าระวังการบุกรุกที่ดินของรัฐ โดยเฉพาะพื้นที่ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ และเกิดการเฝ้าระวังการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่รัฐในการร่วมมือกับนายทุนเพื่อยึดถือ ครอบครอง ที่ดินของรัฐอย่างยั่งยืน กระบวนการในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อที่จะนำกิจกรรมต่างๆ มาดำเนินการนั้น เป็นเรื่องที่ยากที่ประชาชนหรือกลุ่มประชาชนโดยทั่วไปจะเข้าร่วมกิจกรรม เพราะนอกจากจะเสียเวลา ในการประกอบวิชาชีพและยังมองเห็นว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่ ทำไมประชาชนจะต้อง เข้ามาทำหน้าที่ในการตรวจสอบเหมือนเจ้าหน้าที่ด้วย ฉะนั้นกระบวนการสร้างแนวร่วมจะเกิดไม่ได้ ถ้าประชาชนยังมีแนวคิดเช่นนี้ ตลอดระยะเวลาตั้งแต่มีการก่อตั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษ และเริ่มดำเนินการ ภารกิจตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา พื้นที่ฝั่งอันดามันถูกจัดให้เป็นพื้นที่เป้าหมายที่มีการบุกรุกที่ดินของรัฐ มากที่สุดของประเทศไทย โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการออกเอกสารสิทธิทับที่ดิน ที่เป็นที่ดินของรัฐและรับรองความถูกต้องให้กับผู้ครอบครองซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพลทั้งในระดับ พื้นที่และระดับชาติ และสิ่งสำคัญที่มีผลกระทบต่อประชาชนอันเกิดจากการเข้าครอบครองที่ดินดังกล่าว คือผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม หลังจากทีคนเหล่านี้ได้เข้าไปแผ้วถางป่าหรือทำกิจกรรมต่างๆ บนที่ดินของ รัฐดังกล่าว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น อากาศ เปลี่ยนแปลงจากฤดูร้อนจะมีน้ำจากแหล่งน้ำหล่อเลี้ยงชุมชนตลอด แต่เมื่อมีการตัดไม้ทำลายป่า น้ำแห้งและแล้งในฤดูร้อน ฤดูฝนเกิดดินถล่มและน้ำป่าไหลหลาก ต้นไม้ใหญ่และไม้เล็กที่ถูกตัด ถูกพัดพา จากบนภูเขามาสู่ด้านล่างทำลายทรัพย์สินของราชการและประชาชน เป็นต้น ก่อให้เกิดความเสียหาย อย่างร้ายแรงต่อประชาชนในพื้นที่ รวมถึงการถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนที่เข้ามาบุกรุกที่ดินของ ชาวบ้านหรือที่ดินของรัฐที่ชาวบ้านบางพื้นที่ได้หวงแหนเป็นสมบัติของชุมชน เกิดความเดือดร้อนขึ้น หลายแห่งในพื้นที่ฝั่งอันดามัน

ในปี พ.ศ.2549 ราษฎรอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ได้ร้องขอให้กรมสอบสวนคดีพิเศษดำเนินคดี กับผู้กระทำความผิดที่เป็นกลุ่มนายทุนที่บุกรุกที่ดินของรัฐ ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งกรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้ดำเนินการสืบสวน ตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อนำผลการตรวจสอบไปสนับสนุนการต่อสู้เรียกร้อง ของประชาชนที่ได้รับผลกระทบมาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 10 กว่าปี โดยพนักงานสอบสวนคดี

พิเศษได้รับความร่วมมือจากราษฎรในพื้นที่ในการให้ข้อมูลเป็นอย่างดี ซึ่งพบว่าผู้กระทำผิดเป็นผู้มีอิทธิพลในพื้นที่สองกลุ่ม โดยกลุ่มที่หนึ่งได้ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐในการออกเอกสารสิทธิบนที่ดินของรัฐ ป่า ป่าสงวนแห่งชาติป่าพรุในจำนวน 50 แปลง เนื้อที่รวมประมาณ 1,000 ไร่ ซึ่งนายทุนกลุ่มนี้ได้นำเอาที่ดินของรัฐที่มีการออกเอกสารสิทธิไปจำหน่ายกับธนาคาร ได้รับเงินไปประมาณ 1,800 ล้านบาท และปล่อยให้เป็น NPL ปัจจุบันมีหนี้สูงถึง 3,000 ล้านบาท จากนั้นก็ได้มีการขายทอดตลาดและสถาบันการเงินที่รับซื้อไปได้มีการประกาศขายในปัจจุบัน และสามารถสรุปสำนวนสั่งฟ้องผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ครอบครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ จำนวน 14 คดี และศาลยุติธรรมได้พิพากษาคดีลงโทษจำคุกเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกลุ่มที่สองนายทุนได้ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐออกเอกสารสิทธิในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าช่องหลาด ป่าเกาะยาวใหญ่แปลงที่ 1 ที่เขาหรือภูเขา และทับที่ดินตามใบจองของราษฎรในพื้นที่ เนื้อที่ประมาณ 500 ไร่ มูลค่าประมาณ 1,000 ล้านบาท กลุ่มนี้เกิดจากการที่ราษฎรบ้านย่าหมี หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะยาวใหญ่ อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ได้ร้องเรียนต่อพนักงานสอบสวนคดีพิเศษในระหว่างที่ไปรวบรวมพยานหลักฐานในกลุ่มที่ 1 โดยราษฎรในพื้นที่ได้ต่อสู้กับกลุ่มนายทุนเพื่อยับยั้งการตัดไม้ในพื้นที่ เพราะพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งต้นน้ำของชุมชน และชาวบ้านทราบดีว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นป่าสงวนแห่งชาติที่เป็นที่ดินของรัฐที่สำคัญ การต่อสู้เรื่องนี้เป็นไปอย่างยาวนาน พบปัญหาอุปสรรคต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะกับเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกันเอง ทั้งในแง่การขอข้อมูลจากหน่วยราชการ และความเห็นทางคดี จนในที่สุดในปี พ.ศ.2558 อัยการสูงสุดได้มีคำสั่งเด็ดขาดให้ฟ้องผู้กระทำความผิดในความผิดตาม พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติฯ, พ.ร.บ.ป่าไม้ฯ และประมวลกฎหมายที่ดิน ขณะนี้คดีอยู่ในชั้นพิจารณาของศาลยุติธรรม (กรมสอบสวนคดีพิเศษ, 2559)

ในปี พ.ศ.2551-พ.ศ.2559 กรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับเรื่องสิทธิในการครอบครองที่ดิน อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ซึ่งมีสภาพเป็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ และมีการประกาศกำหนดเขตพื้นที่ที่มีมาตรการคุ้มครองทางสิ่งแวดล้อม โดยประชาชนที่อำเภอเกาะยาว ได้ร้องขอให้กรมสอบสวนคดีพิเศษได้เข้ามาดำเนินการตรวจสอบและดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดเกี่ยวกับสิทธิในการครอบครองที่ดิน ซึ่งคิดเป็นมูลค่าของที่ดินในช่วงระยะเวลาเกิดเหตุประมาณ 1,800 ล้านบาท โดยกรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้จัดกิจกรรมการตรวจสอบที่ดินมือเปล่าร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ พบว่าชาวบ้านมีความตื่นตัวเรื่องการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของคนในชุมชนสูง เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง อาจเป็นเพราะความผูกพันทางด้านศาสนาอิสลามส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเป็นการต่อสู้ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านเองในการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเฝ้าระวัง และกรมสอบสวนคดีพิเศษร่วมกับหน่วยงาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนทั้งองค์กรเอกชนเพื่อสาธารณประโยชน์ (NGO) ในพื้นที่ในการประสานงาน การอำนวยความสะดวกของชาวบ้านที่มีต่อเจ้าหน้าที่รัฐเป็นไปด้วยความร่วมมือที่ดีมาก จนสามารถรวบรวมข้อเท็จจริงในคดีได้อย่างสมบูรณ์ มีการนำข้อมูลเชิงลึกมาเป็นพยานหลักฐานทางคดี และได้มีการรักษาความปลอดภัยของพยานผู้ให้ข้อมูล จนสามารถทำให้

ผู้ต้องหาในคดีพิเศษบุกรุกพื้นที่ของรัฐอุทกโทษจำคุก ซึ่งสามารถเรียกคืนพื้นที่ของรัฐกลับมาเป็นสมบัติของชาติจำนวน 51 แปลง เนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ทั้งการประกอบอาชีพการทำประมงและการเกษตร

กรมสอบสวนคดีพิเศษ มีการดำเนินการโดยนำรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) เปิดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 20-21 พฤษภาคม 2551 จังหวัดพังงา โดยมีประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมแสดงทัศนะ เสนอปัญหา หาทางออกร่วมกัน ในการเฝ้าระวังพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทำให้เกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมต่อการปฏิบัติราชการของภาครัฐ ซึ่งมีผู้บริหาร ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน และผู้สนใจในพื้นที่จังหวัดพังงาและพื้นที่ใกล้เคียงร่วมเสวนาทบทวนบทบาทของกรมสอบสวนคดีพิเศษ และเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

2) ให้ความรู้กับภาคประชาชน เกี่ยวกับการจัดทำแผนที่ทำมือ กรณีศึกษา หมู่ที่ 10 บ้านวัดเขา ตำบลโคกกลอย อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา เมื่อวันที่ 1-30 มิถุนายน 2551 โดยมีการจัดอบรมเพื่อจัดทำแผนที่ทำมือ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มราษฎรในพื้นที่หมู่บ้านและใกล้เคียงจำนวน 150 หลังคาเรือน และอาสาสมัครพิทักษ์ป่าและคณะกรรมการหมู่บ้าน ทำให้ภาคประชาชนในพื้นที่ได้ความรู้เรื่องแผนที่ทำมือและข้อมูลด้านจำนวนผู้ถือครองที่ดิน จำนวนพื้นที่ ลักษณะการถือครองที่ดิน และประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินต่างๆ ให้เป็นปัจจุบัน เป็นการเฝ้าระวังการบุกรุกพื้นที่ป่าและพื้นที่สาธารณะ และจัดทำเป็นเอกสารในรูปแบบต่างๆ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลที่จัดทำแล้วเสร็จ

3) เปิดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเชิงบูรณาการ “การพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดพังงา เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2551 โดยมีการดำเนินการร่วมกัน 2 ส่วน คือ คณะทำงานจากกรมสอบสวนคดีพิเศษและคณะทำงานภาคประชาชน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่จังหวัดพังงาและใกล้เคียง ได้นำเสนอปัญหา แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อหน่วยงานราชการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เสริมสร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งให้กับชุมชนและประชาชน รวมทั้งการสร้าง ความตระหนักการมีส่วนร่วมด้านการป้องกัน ปราบปราม สืบสวน และสอบสวนอาชญากรรมคดีพิเศษ และติดตามผลการเฝ้าระวังอาชญากรรมพิเศษอย่างต่อเนื่อง

4) การให้ความรู้กับองค์การความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอันดามัน โดยเจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษ ไปบรรยายให้ความรู้กับเครือข่ายภาคประชาชนในการสำรวจทรัพยากรท้องถิ่น การใช้เครื่องจับพิกัดทางดาวเทียม กรมสอบสวนคดีพิเศษได้ส่งเจ้าหน้าที่ผู้มีความชำนาญไปบรรยายให้ความรู้กับภาคประชาชน 6 รุ่น จำนวน 200 คน เมื่อ พ.ศ.2552 เกี่ยวกับการสำรวจในพื้นที่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการเฝ้าระวังการบุกรุกที่ดินของรัฐในพื้นที่บ้านเกิด จึงเกิดเป็นแนวคิด

ที่ว่าภาคประชาชน คือ เป้าหมายที่จะนำไปสู่การป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการป้องกันการทุจริตของข้าราชการได้อย่างยั่งยืน

5) โครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ คีน ส.ค.1 ให้ประชาชน ซึ่งเป็นโครงการที่ให้ภาคประชาชน ประกอบด้วย ผู้สูงอายุในชุมชน ผู้นำท้องถิ่น นักเรียนในท้องถิ่น กลุ่มอนุรักษ์ได้เข้าตรวจสอบ ส.ค.1 โดยกรมสอบสวนคดีพิเศษจัดคณะทำงานเข้ามาพัฒนาเครือข่ายเพิ่มทักษะและเทคนิคในการตรวจสอบ เพื่อให้ชาวบ้านสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ด้วยตนเอง โดย ส.ค.1 ที่ยังคงค้าง ไม่ถูกแจ้งจำหน่าย ในทะเบียนครอบครอง เนื่องจากเชื่อว่าที่ดินตาม ส.ค.1 ส่วนใหญ่ได้ออกเป็นเอกสารสิทธิไปแล้วกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ โดยมุ่งเน้นเป้าหมายไปยังพื้นที่ที่มีการบุกรุกมากที่สุดก่อน โดยได้ทำเป็นโครงการในพื้นที่อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ตรวจสอบที่ดิน ตาม ส.ค.1 จำนวน 892 แปลง ตรวจสอบได้จำนวน 729 แปลง ตรวจสอบไม่ได้เนื่องจากเอกสารอยู่กับนายทุน จำนวน 163 แปลง มีราษฎรได้ประโยชน์จากการนำเอา ส.ค.1 ในโครงการไปออกโฉนดจำนวน 77 ราย

6) พ.ศ.2554 กรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้เปิดโอกาสให้เครือข่ายภาคประชาชนเข้ามา มีบทบาทร่วมกับภาครัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม รวมทั้งการใช้อำนาจรัฐที่ไม่เป็นธรรม โดยได้จัดตั้ง สน.ยุติธรรมเกาะยาว ซึ่งมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการรับแจ้งข่าว ร้องเรียน ร้องทุกข์ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเบื้องต้น เพื่อลดคดีขึ้นสู่ศาล และได้สร้างนวัตกรรม คิดค้นเครื่องมือการตรวจสอบผ่านระบบอินเทอร์เน็ต โดยความร่วมมือจากนักวิชาการในและนอกสถาบันการศึกษาให้การสนับสนุนองค์ความรู้ และได้รับความกรุณาจากหน่วยงานเจ้าของข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการตรวจสอบ และสามารถสร้างเครื่องมือขึ้นนี้ได้สำเร็จมีชื่อว่า “DSI Map” หรือระบบแม่ข่ายแผนที่ผ่านอินเทอร์เน็ต เครื่องมือขึ้นนี้เป็นการทำงานที่แตกต่างจากการสร้างเครือข่ายที่ภาคประชาชนได้เข้าใจแล้วว่าหน้าที่ในการรักษาทรัพยากรป่าไม้ เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน ไม่ใช่หน้าที่ของข้าราชการเพียงฝ่ายเดียว เพราะข้าราชการมีน้อยเมื่อเทียบกับประชาชน และการที่ประชาชนมีความรู้เท่าทันข้าราชการ ย่อมเป็นการป้องกันการทุจริตของข้าราชการได้อีกส่วนหนึ่ง เครื่องมือนี้มีพื้นฐานข้อมูลแผนที่แนวเขตสงวนหวงห้ามของรัฐจากหน่วยงานเจ้าของข้อมูลได้ถูกนำมาบรรจุใน DSI MAP และในฐานะที่กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยตรวจสอบ จึงได้สร้างเครื่องมือในการตรวจสอบไว้ใน DSI MAP โดยมุ่งเน้นเครื่องมือที่ง่ายต่อการใช้งาน โดยทั่วไป และจากนั้นก็ได้ออกเผยแพร่องค์ความรู้และการใช้เครื่องมือ DSI MAP ไปยังประชาชนทั่วไป ซึ่งกระทรวงยุติธรรมให้การสนับสนุนงบประมาณในการเผยแพร่องค์ความรู้ให้กับข้าราชการและประชาชนทั่วไปให้ศึกษาเรียนรู้ เป็นเครื่องมือการตรวจสอบที่สำคัญของประชาชน ซึ่งได้ดำเนินโครงการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 จนถึงปัจจุบัน รวม 40 จังหวัด และถ่ายทอดให้กับข้าราชการและประชาชนในส่วนกลางอีกหลายครั้ง มีผู้เข้ารับการอบรมแล้วจำนวน 3,000 คน

7) พ.ศ.2558 กรมสอบสวนคดีพิเศษได้พัฒนา DSI MAP EXTEND หรือ DSI MAP ON MOBILE โดยมองเห็นว่าโทรศัพท์มือถือในปัจจุบันเป็นอุปกรณ์ที่ประชาชนทั่วไปใช้เป็นอุปกรณ์สื่อสารที่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวัน และโทรศัพท์มือถือหลายรุ่นจะมีเครื่องมือจับพิกัดทางดาวเทียม (GPS)

สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการรับสัญญาณดาวเทียมเพื่อส่งผ่านข้อมูลการตรวจสอบได้ และสัญญาณดาวเทียมสามารถส่งได้ทุกพื้นที่ของประเทศไทย จึงได้พัฒนาเครื่องมือในรูปแบบของ Application เพื่อให้ประชาชนสามารถ Download ได้ฟรี และยังมีเครื่องมือที่สามารถส่งข้อมูลการร้องเรียนต่างๆ ด้วยภาพนิ่ง และข้อความมายัง War Room เพื่อรับเรื่องร้องเรียนและคัดกรองข้อมูลส่งต่อไปยังหน่วยงานในพื้นที่ หน่วยงานที่เป็นเจ้าของพื้นที่ หรือหน่วยงานภายในของกรมสอบสวนคดีพิเศษ เพื่อยับยั้งและแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที ข้อมูลการร้องเรียนสามารถจะพัฒนาเป็นรูปแบบของอาชญากรรมประเภทต่างๆ ได้ สามารถใช้เป็นช่องทางในการทำมาตรการเชิงรุกเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างยั่งยืน

โดยดำเนินโครงการมาตรการเชิงรุกด้านการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกพื้นที่ของรัฐ ระหว่างวันที่ 17-21 ธันวาคม 2558 ดังนี้

1) การให้ความรู้กับประชาชน เกี่ยวกับมาตรการเชิงรุกด้านการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกพื้นที่ของรัฐโดยระบบแม่ข่ายผ่านอินเทอร์เน็ต DSI MAP ได้อบรมเทคนิคด้านทักษะเพิ่มเติมให้แก่เครือข่ายในอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา จำนวน 55 คน ด้วยการลงพื้นที่เพื่อฝึกเก็บพยานหลักฐานเชิงลึก ด้วยโปรแกรม DSI MAP EXTEND

2) เครือข่ายภาคประชาชน เกาะยาว จังหวัดพังงา ได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วม โดยกรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้สนับสนุนอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และฐานข้อมูลด้านที่ดินและป่าไม้ เพื่อใช้ดำเนินการจัดศูนย์เรียนรู้เพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่า ซึ่งในระบบดังกล่าวได้จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับรูปแปลงที่ดินแนวเขตป่า เขตอุทยานและเขตอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งชาวบ้านสามารถเข้ามาตรวจสอบได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นอย่างไร จะทำให้ชาวบ้านสามารถเฝ้าระวังการป้องกันการบุกรุกทำลายป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม

3) คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ร่วมกับกรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีการเสวนาเรื่องการคืนสิทธิในที่ดิน การปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ประกอบด้วย รองผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา รองอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ ผู้บัญชาการสำนักคดีคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม สื่อมวลชน ผู้แทนจากสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดพังงา นายกเทศมนตรีตำบลเกาะยาวใหญ่ อดีตผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดพังงา และประชาชน

4) กรมสอบสวนคดีพิเศษและภาคประชาชน ได้ติดตามเรื่องการคืน ส.ค.1 ของชาวบ้านพื้นที่เกาะยาวที่ยื่นขอออกโฉนดไว้แล้วนั้น ยังมีได้ออกโฉนดอีกจำนวน 75 แปลง ได้ดำเนินการประสานกับที่ดินจังหวัด และรองผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา ให้ติดตามปัญหาที่ยังไม่สามารถออกเอกสารสิทธิให้ได้

2.9 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อรพินท์ สฟโชคชัย และคณะ (2540) ศึกษาเรื่อง รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล มีข้อเสนอแนะจากการศึกษา คือ 1) ความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลและการกระจายอำนาจองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นกลไกการพัฒนาท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการพัฒนาหมู่บ้านและตำบลให้มีความเป็นอยู่ที่ดีได้ การบริการงานของผู้แทนประชาชนจะเน้นการตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนเป็นหลัก การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องมีความโปร่งใสพอสมควรเพราะอยู่ใกล้ชิดประชาชน ระบบการกระจายข่าวสารและการยอมรับในความสามารถและผลงานของผู้แทนในองค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นที่สนใจของชาวบ้านในยุคข้อมูลข่าวสารสมัยใหม่ 2) การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา หลักการกระจายอำนาจในการบริหารและการพัฒนาให้องค์กรระดับท้องถิ่น จะต้องสร้างระบบและกลไกการควบคุมตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้การทำงานขององค์กรระดับชุมชนโดยรวม ปัจจุบันแนวทางและกลไกที่ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมในการบริหารและการปกครองยังมีความจำกัด ไม่ค่อยตรวจสอบรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และเสนอข้อคิดเห็น 3) ภาคราชการและการส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจุบันภาคราชการเป็นภาคการพัฒนาที่มีความพร้อมในทุกด้านสำหรับการดำเนินงานเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล และจะเป็นภาคที่มีประสิทธิภาพ เป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต แต่ในทางตรงข้ามหากภาคราชการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดก็อาจจะสร้างปัญหาได้เช่นกัน ในส่วนที่ภาคราชการควรเร่งดำเนินการควบคู่กันไป คือ การสร้างกลไกและเงื่อนไขให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม

ณรงค์ วาริชล (2550) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่ “เมืองน่าอยู่” กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนเทศบาลตำบลบางพระในการพัฒนาเทศบาลสู่เมืองน่าอยู่ ประชากร คือ กรรมการชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ จำนวน 90 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า กรรมการชุมชนส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุ 41 ปีขึ้นไป มีสถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีอาชีพลูกจ้าง/รับจ้าง มีรายได้ 10,001- 15,000 บาทต่อเดือน และได้รับการฝึกอบรมความรู้ 5 ครั้งขึ้นไป การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่เมืองน่าอยู่ ในภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยคณะกรรมการมีส่วนร่วมด้านคิดค้นปัญหามากที่สุดเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติ และด้านการมีส่วนร่วมประเมินผล ตามลำดับ

นพคุณ ธนะเรืองสกุลไทย (2550) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังเตือนภัยดินถล่มในพื้นที่จังหวัดตรัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังเตือนภัยดินถล่มที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน 2) ศึกษาบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังเตือนภัยดินถล่ม 3) ศึกษากฎหมาย ระเบียบ มติคณะรัฐมนตรี และแผนงานที่เกี่ยวข้อง 4) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและข้อจำกัดของการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังเตือนภัยดินถล่ม และ 5) ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิผลในการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังเตือนภัยดินถล่ม โดยเป็นการศึกษาเชิงเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังเตือนภัยดินถล่ม เริ่มตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ จนถึงร่วมกันจัดทำแผนเฝ้าระวังเตือนภัยและร่วมเป็นอาสาสมัครเครือข่ายเฝ้าระวัง ในส่วนของบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานมีทั้งหน่วยงานในท้องถิ่น และหน่วยงานส่วนกลาง รวมถึงสื่อมวลชน และผู้นำชุมชน สำหรับแนวทางเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังเตือนภัยดินถล่ม คือ ควรให้มีการประชาสัมพันธ์ในวงกว้างเป็นประจำทุกปี เพื่อกระตุ้นให้ประชาชน ชุมชน และผู้นำชุมชนเกิดความตระหนักรู้และเข้าใจปัญหาและผลกระทบจากพิบัติภัยดินถล่ม จัดให้มีการบูรณาการเครือข่ายให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับตำบล นอกจากนี้ องค์การภาครัฐควรสนับสนุนความร่วมมือกับภาคธุรกิจ องค์กรมหาชน ประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและระบบสื่อสารในชุมชนท้องถิ่นให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนท้องถิ่นในการเฝ้าระวังเตือนภัย

ณัฐภัสส์ การรินทร์ (2553) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน จำนวน 380 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล 2) สำหรับข้อเสนอแนะ คณะกรรมการชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะ โดยเรียงลำดับความถี่จากมากไปหาน้อย สามอันดับแรก ได้แก่ เทศบาลควรมีการประชาสัมพันธ์ในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลโดยการประกาศเสียงตามสายเพื่อเชิญชวนให้ประชาชนเข้าร่วมจัดทำแผน ควรมีการรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนก่อนลงมติ และควรเปิดกว้างให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้าง

บัญญัติ โยธะกา (2556) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์

กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ โดยใช้เครื่องมือในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คนของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ ที่ได้จากวิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านการรับผลประโยชน์ เป็นอันดับ 1 และด้านการตัดสินใจ เป็นอันดับ 2 และปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันของสมาชิกชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนที่แตกต่างกัน

รัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา (2556) วิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการและผลลัพธ์ของการจัดทำนโยบายและงบประมาณโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาสภาเมืองขอนแก่น เทศบาลเมืองขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการและผลลัพธ์ของกระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบสภาเมืองของเทศบาลนครบาลขอนแก่น ซึ่งผลลัพธ์ในที่นี้ คือ ความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อเทศบาลนครขอนแก่น โดยใช้แบบสำรวจความคิดเห็น จำนวน 532 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของประชาชนและระดับการมีส่วนร่วมในการประชุมสภาเมืองของเทศบาลนครขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างส่วนมากไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการประชุมสภาเมืองของเทศบาลนครขอนแก่น มีประชาชนกลุ่มตัวอย่างบางส่วนทราบและไม่เคยเข้าร่วมการประชุมสภาเมือง ประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่เคยเข้าร่วมประชุมสภาเมืองโดยส่วนใหญ่เห็นว่าการประชุมสภาเมืองเป็นเวทีสำหรับการชี้แจงนโยบายและโครงการต่างๆ ของเทศบาลนครขอนแก่นมากกว่าเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชน นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนกลุ่มตัวอย่างเชื่อมั่นในเทศบาลนครขอนแก่นในระดับปานกลาง ในภาพรวมประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการประชุมสภาเมือง แต่ไม่เคยเข้าร่วมประชุมมีระดับความเชื่อมั่นต่อเทศบาลนครขอนแก่นในระดับที่ต่ำกว่าประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ทราบและกลุ่มที่ทราบและเคยเข้าร่วม ทั้งนี้ ประเด็นที่ประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นในเทศบาลต่ำที่สุดคือ ความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณและจัดการองค์กร

ณัฐชยา อุ่นทองดี (2556) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขมลพิษทางอากาศจากหมอกควันในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขมลพิษทางอากาศจากหมอกควันในจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) ปัจจัยความสำเร็จและปัญหาหรืออุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขมลพิษทางอากาศจากหมอกควันในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และ 3) นำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขมลพิษทางอากาศจากหมอกควันในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยการวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) กับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ร่วมกับการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ผลการศึกษาสำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

พบว่าข้อมูลที่ภาครัฐให้กับประชาชนมีความเหมาะสมและประชาชนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ กระบวนการมีส่วนร่วมมีความโปร่งใสในระดับหนึ่งโดยมีการชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการ/กิจกรรม รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนบางส่วนแสดงความคิดเห็นต่อมาตรการ/กิจกรรม นอกจากนี้ยังพบว่า เป็นกระบวนการที่มีความครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียทั้งหน่วยงานภาครัฐและประชาชน แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าบุคลากรและงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานทำให้การมีส่วนร่วมไม่ครอบคลุมและไม่ต่อเนื่อง สำหรับรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการรับรู้ ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ และประชาชนบางส่วนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อ แนวทางการดำเนินงานตามมาตรการ/กิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขมลพิษทางอากาศจากหมอกควัน แต่ไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนกับหน่วยงานภาครัฐ มีเพียงผู้นำชุมชนที่รับมาตรการหรือนโยบายมาร่วม วางแผนกับสมาชิกในชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน/การปฏิบัติ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การมีความตระหนักและจิตสำนึก การมีความรู้ความเข้าใจและการได้รับผลกระทบจากมลพิษทาง อากาศจากหมอกควันและ 2) ปัจจัยด้านการจัดการ ได้แก่ ศักยภาพของผู้นำชุมชนและการสนับสนุน จากหน่วยงาน สำหรับปัญหาหรืออุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ความแตกต่างทางภาษา การไม่มีเวลา และการไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารและ 2) เชิงโครงสร้าง/ การบริหารงานของภาครัฐ ได้แก่ การติดต่อ สื่อสาร การเดินทาง และการขาดความต่อเนื่องในการ ดำเนินงาน ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไข ได้แก่การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เร่งสร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักแก่ประชาชน ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรหรือวิธีการอื่นเพื่อเป็นทางเลือกในการจัดการ กับเศษวัสดุทางการเกษตร และสุดท้ายในส่วนของภาคประชาชนต้องเปิดใจและยอมรับการเข้ามาดำเนินการที่จัดขึ้นโดยภาครัฐ รวมทั้งยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ

ศักดิ์ชัย เอกอินทุมาศ และรุ่งรัศมี บุญดาว (2557) ศึกษาเรื่อง ความยั่งยืนในการบริหารจัดการ ระบบที่ดินของกรมที่ดิน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาที่ดินจากการบริหารจัดการระบบที่ดิน 2) กระบวนการจัดการด้านความมั่นคง การถือครอง การประเมินราคา การใช้ และการพัฒนาที่ดิน ในการบริหารจัดการระบบที่ดินอย่างยั่งยืน การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และการสนทนากลุ่มกับข้าราชการสำนักงานที่ดินจังหวัด อุบลราชธานีและจังหวัดเชียงใหม่ แห่งละ 15 คน เครือข่ายประชาชน แห่งละ 10 คน ด้วยวิธีเจาะจง สัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลสำคัญ จำนวน 7 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ เนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ได้มากำหนดกระบวนการจัดการด้านความมั่นคง การถือครอง การประเมินราคา การใช้ และการพัฒนาที่ดินในการบริหารจัดการระบบที่ดินอย่างยั่งยืน ประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และทำการทดลองกระบวนการ จากการสนทนากลุ่มกับข้าราชการสำนักงานที่ดินจังหวัดสงขลา 15 คน และเครือข่ายประชาชน 10 คน ด้วยวิธีเจาะจง ผลการศึกษาพบว่า 1) รัฐต้องนำข้อมูลที่ดิน ที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และทันสมัยมาวางแผนกำหนดนโยบายที่ดินให้เกิดความมั่นคงในการถือครอง

ที่ดิน สนับสนุนการปรับปรุงแนวเขตที่ดินของรัฐ ใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่จำกัดสิทธิการถือครองที่ดิน และการบังคับใช้การทำประโยชน์ที่ดิน การทำแผนที่ภาษี การกำหนดพื้นที่เพื่อกระจายการถือครองที่ดิน จำแนกการใช้ที่ดิน และการพัฒนาที่ดิน ตลอดจนสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการระบบที่ดิน การพัฒนาระบบสารสนเทศที่ดินเป็นเงื่อนไขที่จำเป็น ในการบริหารจัดการระบบที่ดิน

2) ผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดการด้านความมั่นคง การถือครอง การประเมินราคา การใช้ และการพัฒนาที่ดิน ในการบริหารจัดการระบบที่ดินอย่างยั่งยืน พบว่าโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.22 จากคะแนนเต็ม 5) และการทดลองกระบวนการ โดยรวมพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ประเทือง ม่วงอ่อน (2557) ศึกษาเรื่อง การถอดบทเรียนโครงการชุมชนปลอดถังขยะ กรณีเทศบาลตำบลพนา อำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานอันแสดงให้เห็นถึงนวัตกรรมด้านความโปร่งใส และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการชุมชนปลอดถังขยะของเทศบาลตำบลพนา มีหลักการสำคัญ คือ 1) หลักความโปร่งใส คือ การบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบนับได้ว่ามีกระบวนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ เมื่อนำขยะไปขายจะนำเงินที่ได้เข้ากองทุนในชุมชน เป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนโดยการเปลี่ยนเศษขยะให้มีคุณค่า ราคา โดยประชาชนในชุมชนสามารถตรวจสอบได้ 2) หลักการมีส่วนร่วม เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลในการดำเนินการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม โดยมีการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง เสริมสร้างความร่วมมือ ร่วมใจ ในการพัฒนาชุมชนของตนให้น่าอยู่ ทำให้ชุมชนเป็นชุมชนที่สะอาด มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึก ในการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้มีความยั่งยืน ตลอดไป เทศบาลตำบลพนา เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยยึดหลักการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม โปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการรับรู้ แสดงความคิดเห็น และร่วมดำเนินงานในทุกกระบวนการ โดยเน้นการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทุกด้านตามแนวความคิดการเพิ่มประสิทธิภาพองค์กรสมัยใหม่ และเป็นองค์กรที่มีความโดดเด่นในการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ ในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งในระดับองค์กรและชุมชน การติดตามผลการดำเนินงาน มีการติดตามการปฏิบัติงานโดยจะดำเนินการประชุม ติดตามผลการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีการประเมินผลการดำเนินงานของชุมชนที่บริหารจัดการชุมชนตามหลักธรรมาภิบาล ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ของเทศบาลตำบลพนา คือ การใช้เครือข่ายความสัมพันธ์จากทุนต่างๆ ที่เทศบาลมีอยู่ ทั้งทุนด้านงบประมาณและทุนด้านสังคม เป็นกลไกในการผลักดันให้โครงการสามารถเดินหน้าไปตามความต้องการอย่างแท้จริงของประชาชน ที่สำคัญคือ ทุนทางกายภาพ คือ การประสานงานกับส่วนราชการที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อขอความช่วยเหลือในด้านวิชาการ และทำให้โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มีความยั่งยืนสูง เนื่องจากผู้นำชุมชนของแต่ละชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความสัมพันธ์ระหว่างเทศบาลและประชาชนในพื้นที่เป็นไปในทิศทางที่ดี ทำให้การพัฒนาพื้นที่ตรงตามความต้องการของประชาชน ทำให้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ

2.10 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวน แนวคิด ทฤษฎี และการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ความสำเร็จของโครงการคืนสิทธิในที่ดิน การปกป้องทรัพยากรธรรมชาติโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา นำมาสู่การขยายแนวคิดในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกอุทยานแห่งชาติสิรินาถอย่างยั่งยืน โดยการออกเอกสารสิทธิในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ จะต้องใช้หลักฐาน ส.ค.1 เป็นหลักฐานในการออกเอกสารสิทธิในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายที่ดินและกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง หากเราสามารถตรวจสอบ ส.ค.1 ในตำบลและหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติสิรินาถได้ และทำให้ ส.ค.1 ในพื้นที่นี้ให้ออกจากทะเบียนครอบครอง ปัญหาในการออกเอกสารสิทธิในพื้นที่ก็จะหมดไป

จึงนำมาสู่การศึกษาสภาพและถอดบทเรียนการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดพังงาและภูเก็ต โดยตั้งสมมติฐานในการวิจัยชั่วคราว คือ การที่กรมสอบสวนคดีพิเศษเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดการบริหารงานราชการแบบมีส่วนร่วม การจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต

“การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
: ศึกษากรณี พื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต” โดย ดร. นันทนา เครือหงส์ และคณะ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต มีระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมาย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 พื้นที่ศึกษาและกลุ่มเป้าหมาย

3.1.1 พื้นที่ศึกษา

1) อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา เนื่องจากเมื่อปี พ.ศ.2549 ราษฎรอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ได้ร้องขอให้กรมสอบสวนคดีพิเศษดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดซึ่งเป็นกลุ่มนายทุนจังหวัดภูเก็ตที่ทำการบุกรุกที่ดินของรัฐ ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ และในปี พ.ศ.2551-พ.ศ.2560 กรมสอบสวนคดีพิเศษได้ดำเนินโครงการคืนที่ดิน การปกป้องทรัพยากรธรรมชาติโดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชน อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับเรื่องสิทธิในการครอบครองที่ดิน กรณีที่ดินบริเวณที่อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา

2) อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เนื่องจากในปี พ.ศ.2559 กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้ตรวจพบว่ามีพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ มีการออกเอกสารสิทธิจำนวนมาก โดยเฉพาะพื้นที่ฝั่งที่ติดทะเลอันดามันด้านทิศตะวันตก คือ มีการบุกรุกที่ดินของรัฐ บริเวณอุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวทางทะเลอันดับหนึ่งของประเทศไทย และได้ร้องขอให้กรมสอบสวนคดีพิเศษดำเนินการตรวจสอบ จึงกำหนดพื้นที่ศึกษา คือ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต รวมจำนวน 4 ตำบล คือ ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรี ตำบลไม้ขาว และตำบลสาคร

3.1.2 กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ เป็นบุคคลที่เข้าร่วมโครงการคืนสิทธิที่ดิน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) ในพื้นที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต และอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ของกรมสอบสวนคดีพิเศษโดยคัดเลือกจากมติการประชุมคณะทำงานโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ณ ห้องประชุมอุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต โดยมีผู้ร่วมประชุม ได้แก่ ปลัดอำเภอถลาง ผู้อำนวยการโรงเรียนถลางวิทยา เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ และกำนันตำบลสาคร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต รวมถึงที่ปรึกษากรรมการศูนย์เรียนรู้การอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วม อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ได้ร่วมกำหนดเกณฑ์ผู้เข้าร่วมโครงการคืนที่ดินและ

ปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) ผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ เป็นบุคคลที่เข้าร่วมโครงการคืนสิทธิที่ดิน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) ในพื้นที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต และอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยบุคคลจากภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ได้แก่

1) กลุ่มที่ 1 ตัวแทนเครือข่ายภาคประชาชน ประกอบด้วย

1.1) ตัวแทนเครือข่ายภาคประชาชน อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ที่ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติจากผู้ที่เป็นกรรมการศูนย์เรียนรู้การอำนวยการอำนวยความยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา จากจำนวนทั้งสิ้น 15 คน (ศูนย์เรียนรู้การอำนวยการอำนวยความยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม อำเภอเกาะยาว, 2560) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีส่วนร่วมปฏิบัติการเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานการตรวจสอบคดีที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเคยมีผลงานที่เป็นผู้รายงานข้อมูลการติดตามผลการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ฯ ต่อกรมสอบสวนคดีพิเศษเพื่อใช้ในการป้องกันและปราบปรามเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกรมสอบสวนคดีพิเศษ จำนวน 2 เรื่องขึ้นไป ที่มีภูมิลำเนาตำบลเกาะยาวน้อย จำนวน 4 คน และมีภูมิลำเนาตำบลเกาะยาวใหญ่ จำนวน 4 คน รวมจำนวน 8 คน

1.2) ตัวแทนเครือข่ายภาคประชาชน อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติและให้กำหนด/ผู้ใหญ่บ้านคัดเลือกเฉพาะชาวบ้านที่เป็นผู้สูงอายุในท้องถิ่น ที่มีภูมิลำเนาตั้งแต่เกิดและอาศัยอยู่ในพื้นที่ หมู่ 4 ตำบลเชิงทะเล หมู่ 3 ตำบลเทพกระษัตรี หมู่ 4 ตำบลไม้ขาว หมู่ 3 ตำบลสาคร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต จนถึงปัจจุบัน ซึ่งไม่น้อยกว่า 30 ปี ที่เป็นที่รู้จักและยอมรับในชุมชน และสามารถให้ข้อมูล ตอบคำถามที่แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ตาม ส.ค.1 ที่ตรวจสอบเป็นพื้นที่ที่มีการครอบครองและทำประโยชน์ก่อนวันที่ 1 ธันวาคม 2497 ซึ่งเป็นวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ตรวจสอบและดำเนินคดีการบุกรุกพื้นที่ป่า พื้นที่อนุรักษ์ ที่ร่วมดำเนินโครงการคืนสิทธิที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ รวมจำนวน 4 คน

2) กลุ่มที่ 2 ตัวแทนภาครัฐ โดยผู้วิจัยคัดเลือกจากผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องที่ร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลหรือร่วมปฏิบัติการเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อใช้ในการป้องกันและปราบปรามเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับกรมสอบสวนคดีพิเศษ ในช่วงที่อยู่ระหว่างการดำเนินโครงการคืนสิทธิที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐ ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ผลการคัดเลือก ประกอบด้วย

2.1) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช คือ ผู้แทนอุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 1 คน

2.2) กรมที่ดิน คือ ผู้แทนสำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต สาขากลาง จำนวน 1 คน

2.3) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และกรมการปกครอง คือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรี ตำบลไม้ขาว และตำบลสาคร ตำบลละ 1 คน รวมจำนวน 4 คน

2.4) ผู้แทนโรงเรียนกลางวิทยา และโรงเรียนเชิงทะเลวิทยาคม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับการร้องเรียนเพื่อให้ตรวจสอบและดำเนินคดีการบุกรุกพื้นที่ป่า พื้นที่อนุรักษ์ เนื่องจากครุมีภูมิถ้ำและทำงานในพื้นที่อำเภอถลางมานาน และเป็นที่ยอมรับในหมู่บ้านเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมจำนวน 2 คน

2.5) ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ จำนวน 2 คน

3) กลุ่มที่ 3 ตัวแทนภาคเอกชนที่มีส่วนร่วมอื่นๆ ได้แก่ ภาคเอกชน องค์กรเอกชนเพื่อสาธารณประโยชน์ (NGO) ในพื้นที่อันดามัน จำนวน 2 คน

ขนาดของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมให้ข้อมูลที่คัดเลือกจากภาคประชาชน ภาครัฐและภาคเอกชน รวมจำนวน 24 คน ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมให้ข้อมูล

ตัวแทนที่ร่วมให้ข้อมูล	จำนวน(คน)
1) ภาคประชาชน	
(1) ตัวแทนเครือข่ายภาคประชาชนจาก ตำบลเกาะยวน้อย จำนวน 4 คน ตำบลเกาะยาวใหญ่ จำนวน 4 คน อ.เกาะยาว จ.พังงา	8
(2) ตัวแทนภาคประชาชนจาก ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรี ตำบลไม้ขาว ตำบลสาคร อ.ถลาง จ.ภูเก็ต	4
2)ภาครัฐ	
(1) ผู้แทนอุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต	1
(2) ผู้แทนสำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต สาขากลาง	1
(3) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรี ตำบลไม้ขาว และตำบลสาคร ตำบลละ 1 คน	4
(4) ผู้แทนครูจากโรงเรียนกลางวิทยาและโรงเรียนเชิงทะเลวิทยาคม	2
(5) ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ	2
3) ภาคเอกชน องค์กรเอกชนเพื่อสาธารณประโยชน์ (NGO) ในพื้นที่ ด้านที่ดิน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	2
รวม	24

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการถอดบทเรียนการดำเนินการโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ จึงใช้เครื่องมือในการถอดบทเรียน คือแบบสัมภาษณ์ และรายงานสรุปผล

3.2.1 แบบสัมภาษณ์

1) แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นลักษณะของแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง ประกอบด้วย 2 แบบ คือ

1.1) แบบสัมภาษณ์สำหรับชาวบ้านตัวแทนเครือข่ายภาคประชาชน อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา และอำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต คำถามประกอบด้วย สถานการณ์การบุกรุกที่ดินในพื้นที่อำเภอเกาะยาว และสภาพการบุกรุกที่ดินในพื้นที่อำเภอถลาง ลักษณะเอกสารสิทธิในที่ดินที่ครอบครองปัจจุบัน ปัญหา ผลกระทบจากการนำ ส.ค.1 ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินโดยมิชอบและความคาดหวังหรือความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับ DSI

1.2) แบบสัมภาษณ์ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ คำถามประกอบด้วย สภาพการครอบครองที่ดิน ลักษณะเอกสารสิทธิในที่ดินที่ครอบครองปัจจุบัน แนวทางการดำเนินคดีกับผู้นำ ส.ค.1 ของผู้ยื่นไปแอบอ้างในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินหวงห้ามและแนวทางการดำเนินการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองที่ดินร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการจัดการที่ดิน เพื่อให้ ส.ค.1 ออกจากทะเบียนครอบครอง รวมถึงการป้องกันกรณีนำ ส.ค.1 ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินโดยมิชอบ

2) ขั้นตอนและการพัฒนาแบบสัมภาษณ์ มีดังนี้

2.1) คณะผู้วิจัยจัดประชุมและร่างแบบสัมภาษณ์ จากการศึกษารวบรวมเนื้อหาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของสำนักคดีคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม กรมสอบสวนคดีพิเศษ เพื่อให้มีความรู้ในเรื่องที่ทำการศึกษาย่างถูกต้อง โดยข้อคำถามต้องครอบคลุมในประเด็นที่ทำการศึกษาทั้งหมด และสามารถปรับเปลี่ยนถ้อยคำของข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละคน ในแต่ละสถานการณ์ที่มีเหตุการณ์หรือมีสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

2.2) นำร่างแบบสัมภาษณ์เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความสมบูรณ์ โดยนำร่างแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบ คือ ผู้บัญชาการสำนักคดีคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคดีคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม และผู้บัญชาการสำนักพัฒนาและสนับสนุนคดีพิเศษ ซึ่งอดีตเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคดีพิเศษ

2.3) นำประเด็นข้อเสนอแนะที่ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ มาปรับแก้ไขแล้วให้ผู้ช่วยนักวิจัยทำการทดลองเก็บข้อมูลเบื้องต้นกับผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) ครั้งที่ 1/2559 วันที่ 4 ตุลาคม 2559 ณ ห้องประชุมอุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 6 คน เพื่อทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ และคณะผู้วิจัยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ข้อคิดเห็น แลกเปลี่ยนเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแบบสัมภาษณ์ที่เสนอมาปรับปรุงเพิ่มเติม เพื่อให้เครื่องมือที่สร้างขึ้นมีความสมบูรณ์ครอบคลุมทุกประเด็นที่ศึกษา สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนามได้

3.2.2 รายงานสรุปผล

- 1) รายงานสรุปผลการดำเนินโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ
- 2) รายงานสรุปการเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างคณะผู้วิจัยและทีมงานทำงานในพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย เอกสารการเข้าร่วมประชุมแต่ละครั้ง การบันทึกสรุปความเห็นของกลุ่มย่อยในฟลิปชาร์ต และการบันทึกเสียงการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ รวมถึงภาพถ่ายการประชุม การลงพื้นที่ศึกษา

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

โดยกำหนดให้คณะนักวิจัย เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการตั้งแต่ในขั้นตอนการศึกษา กำหนดประเด็นปัญหา วางแผนการลงพื้นที่ที่เก็บข้อมูลจริงในชุมชน ที่ห้องประชุมสำนักคดีคุ้มครองผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม กรมสอบสวนคดีพิเศษ จำนวน 2 ครั้ง ในช่วงการกำหนดประเด็นตัวอย่างจากสภาพปัญหาในพื้นที่มาเป็นกรอบในการดำเนินกิจกรรมจากมุมมองที่หลากหลาย โดยผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ณ อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 3 ครั้ง

3.3.2 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนดำเนินงาน

ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกับทีมงานของแต่ละตำบล ได้แก่ กลุ่มชาวบ้าน และกลุ่มผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ในวันที่ 21 มีนาคม 2560 โดยผู้วิจัยร่วมสังเกตการณ์พร้อมกับการมีส่วนร่วมในการประชุมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ โดยใช้รูปแบบกิจกรรมการเล่าเรื่อง ซึ่งผู้บัญชาการสำนักคดีคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม กรมสอบสวนคดีพิเศษ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และผู้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้คือ ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กรมอุทยานแห่งชาติ โดยผู้แทนอุทยานแห่งชาติสิรินาถ จังหวัดภูเก็ต กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเชิงทะเล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเทพกระษัตรี ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลไม้ขาว และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสาคร

โรงเรียนกลางวิทยาและโรงเรียนเชิงทะเลวิทยาคม ตัวแทนภาคประชาชนในพื้นที่ ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรี ตำบลไม้ขาว และตำบลสาคร รวมถึงผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ รวมจำนวน 30 คน โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ ณ ห้องประชุม โรงเรียนกลางวิทยา โดยผู้บัญชาการสำนักคดีคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม กรมสอบสวนคดีพิเศษ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการตรวจสอบ ส.ค.1 ตั้งแต่สภาพปัญหาของการบุกรุกที่ดินในประเทศไทย แนวทางในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐและผู้แทนภาคประชาชน ร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ของแต่ละคนเกี่ยวกับสภาพปัญหาการถือครองที่ดินในพื้นที่ โดยผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 30 คน ในกรณีพื้นที่เกาะยาว จังหวัดพังงา ได้นำประสบการณ์การแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่เกาะยาว มาร่วมแลกเปลี่ยนในการประชุมด้วย

ขั้นตอนที่ 2 เมื่อได้สภาพปัญหาในพื้นที่แล้ว ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย ถอดบทเรียนร่วมกัน โดยใช้รูปแบบกระดานสนทนา (Conversation Map) วางแผนการปฏิบัติการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองที่ดินวางแนวทางการปฏิบัติการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองที่ดิน ส.ค.1 ให้ออกจากทะเบียนครอบครองจำนวน 627 ฉบับ และจัดทำแผนที่แนวเขต โดยการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในพื้นที่ในการนำ ส.ค.1 มอบให้กับเจ้าของที่ดินหรือทายาท เพื่อนำไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิและป้องกันการนำ ส.ค.1 ไปใช้ในทางมิชอบ โดยเฉพาะพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการบุกรุกที่ดินของรัฐ ซึ่งกรมสอบสวนคดีพิเศษได้พิจารณาว่าพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เป็นพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการบุกรุกที่สงวนหวงห้าม เนื่องจากมีลักษณะภูมิประเทศที่สวยงาม มีพื้นที่ชายฝั่งทะเลและมีมูลค่าสูง ซึ่งเป็นพื้นที่ต้องการของกลุ่มนายทุนทั้งในและต่างประเทศ และยังเป็นพื้นที่ที่กรมสอบสวนคดีพิเศษได้เข้าไปปฏิบัติงานอีกด้วย ซึ่งโครงการนี้จะเป็นส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐได้ในระดับหนึ่ง

ที่ประชุมได้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง และได้มีมติร่วมกันในการกำหนดทีมงานภาคสนาม ในการลงพื้นที่ตรวจสอบตำแหน่ง ส.ค.1 ในระดับหมู่บ้าน พร้อมทั้งทำตารางการปฏิบัติงาน ปรากฏตามแผนผังการปฏิบัติงาน ดังภาพที่ 3.1

ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมการปกครอง กรมอุทยานแห่งชาติ
ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล/กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน

ต.สาकु ม.1-ม.4	ต.ไม้ขาว ม.4	ต.เทพกษัตรี ม.3	ต.เชิงทะเล ม.4
น.ส.8 295 ใบ แบ่งออกเป็น 7 ชุด ม.1- น.ส.8 84 ใบ/2 ชุด ม.2- น.ส.8 84 ใบ/2 ชุด ม.3- น.ส.8 84 ใบ/2 ชุด ม.4- น.ส.8 84 ใบ/2 ชุด	น.ส.8 109 ใบ แบ่งออกเป็น 2 ชุด	น.ส.8 137 ใบ แบ่งออกเป็น 3 ชุด	น.ส.8 86 ใบ แบ่งออกเป็น 2 ชุด
DSI 14 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 14 ชาวบ้าน 7 นักเรียน 14 จนท.อุทยาน 14	DSI 4 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 4 ชาวบ้าน 2 นักเรียน 4 จนท.อุทยาน 2	DSI 6 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 6 ชาวบ้าน 2 นักเรียน 6 จนท.อุทยาน 2	DSI 4 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 4 ชาวบ้าน 6 นักเรียน 6 จนท.อุทยาน 1

หมายเหตุ :

ทีมพี่เลี้ยง : ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมการปกครอง กรมอุทยานแห่งชาติ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล/กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน

ทีมทำงานภาคสนาม 1 ชุด ประกอบด้วย

ชาวบ้าน	1	คน
นักเรียน	2	คน
เจ้าหน้าที่ DSI	2	คน
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ละ	1	คน
ผู้แทนกรมอุทยานฯ	2	คน

อุปกรณ์ และเครื่องมือ

ภาพที่ 3.1 แผนผังการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วม
ในการจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติของทีมทำงาน

ขั้นตอนที่ 3 สรุปบทเรียนรูปแบบกระดานสนทนา ได้รูปแบบการวางแผนการปฏิบัติการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองที่ดินในระดับหมู่บ้าน กำหนดขั้นตอน บทบาท หน้าที่ของแต่ละคนในการลงพื้นที่แต่ละวัน โดยเจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงประจำกลุ่ม จะทำการทบทวนแลกเปลี่ยนความรู้อีกครั้งหนึ่งเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน จากนั้นจะนำข้อมูลที่จะต้องทำการตรวจสอบมาบริหารจัดการ โดยทีมงานซึ่งเป็นผู้นำท้องถิ่น หรือผู้เฒ่าผู้แก่ในพื้นที่แต่ละคนจะคัดเลือก รายชื่อผู้แจ้ง ส.ค.1 ที่ตนรู้จักและสามารถติดตามบุคคลดังกล่าว หรือทายาทได้ เพื่อที่จะทำให้การตรวจสอบรวดเร็วขึ้น โดยจะบริหารจัดการข้อมูลให้มีเนื้องานโดยเฉลี่ยใกล้เคียงกัน และนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ ที่จะเริ่มทำการตรวจสอบในวันรุ่งขึ้นต่อไป โดยมีรูปแบบการลงพื้นที่ตรวจสอบตำแหน่ง ส.ค.1 ของทีมงานปฏิบัติการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองที่ดินในระดับหมู่บ้าน ดังภาพที่ 3.2

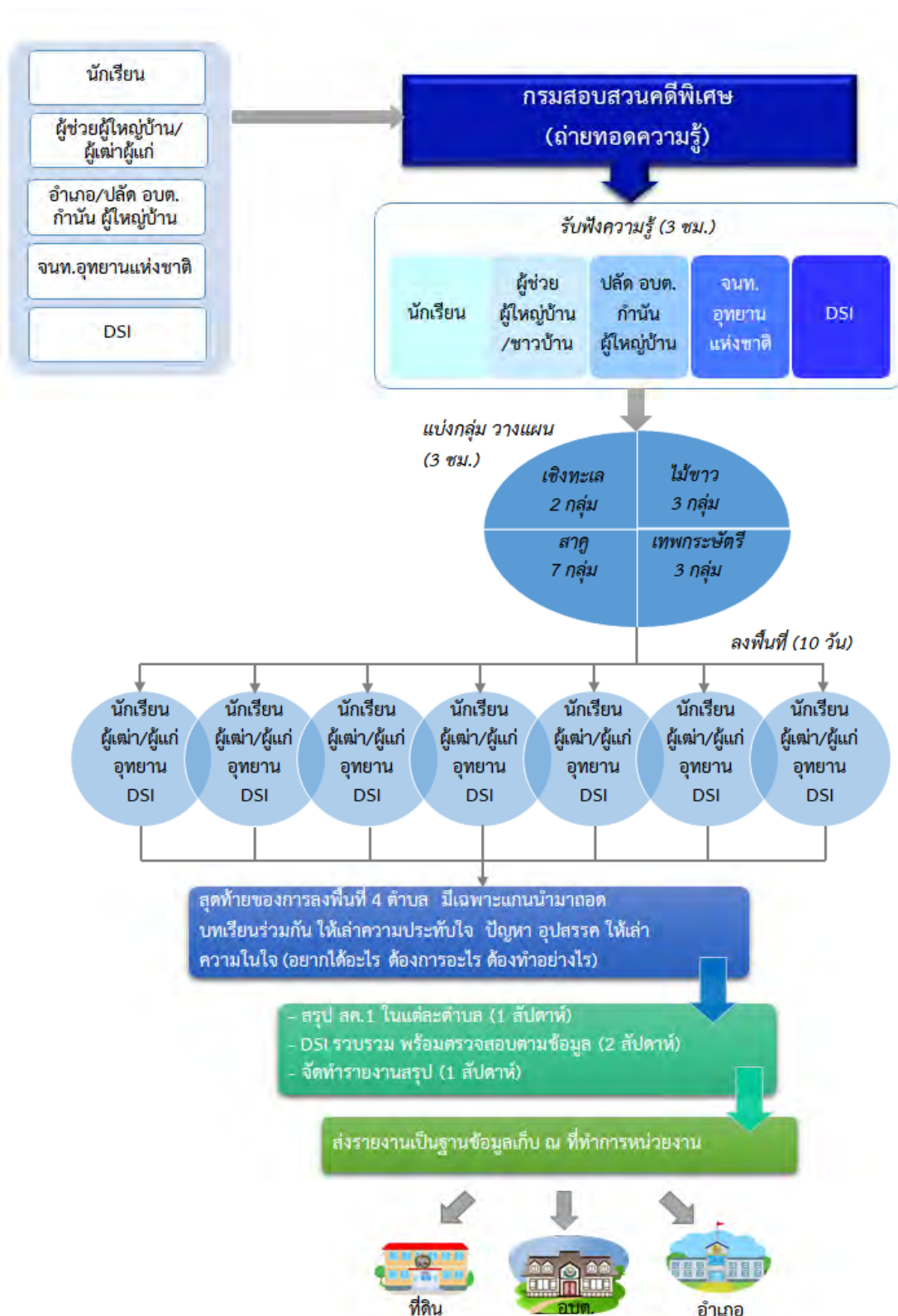

ภาพที่ 3.2 แผนผัง ทีมทำงาน ปฏิบัติการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองที่ดินในระดับหมู่บ้าน

3.3.3 การลงพื้นที่ร่วมกับประชาชนในพื้นที่

เพื่อสำรวจตรวจสอบตำแหน่งที่ดิน ตรวจสอบความถูกต้องของเอกสาร และตรวจสอบยืนยันความถูกต้องจึงต้องมีการลงพื้นที่ร่วมกับประชาชนในพื้นที่ โดยคณะผู้วิจัยร่วมกับทีมงานสำรวจที่จัดไว้ในพื้นที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ได้เข้าร่วมดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ขั้นลงมือดำเนินการตรวจสอบตำแหน่ง ส.ค.1 ตามแผนที่ผ่านการซักซ้อมการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่ 21 มีนาคม 2560 ถึง 30 มีนาคม 2560 เพื่อพิสูจน์หาเอกสารนี้ที่ยังไม่ได้ถูกขีดฆ่าในหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของอุทยานสิรินาถ โดยมีขั้นตอน ดังภาพที่ 3.3

ภาพที่ 3.3 แผนผัง ขั้นตอนการปฏิบัติการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองที่ดิน
 วางแนวทางการปฏิบัติการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองที่ดิน ส.ค.1 ให้ออกจากทะเบียนครอบครอง

2) ขั้นตอนตรวจสอบเอกสาร ส.ค.1 โดยเริ่มจากผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ อธิบายรายละเอียด ข้อมูลในแบบ ส.ค.1 ว่าเป็นเอกสารที่แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ตาม ส.ค.1 เป็นพื้นที่ที่มีการครอบครองและ ทำประโยชน์ก่อนวันที่ 1 ธันวาคม 2497 ซึ่งเป็นวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ และบุคคลที่สามารถทำการชักถามเพื่อให้ทราบตำแหน่งที่ตั้งของ ส.ค.1 ได้ มีดังนี้

2.1) ผู้แจ้งการครอบครอง ส.ค.1 หรือภรรยา หรือสามีของผู้แจ้งการครอบครอง หรือทายาทของบุคคลดังกล่าว

2.2) ผู้มีชื่อครอบครองและทำประโยชน์ในพื้นที่ข้างเคียงที่ดิน ส.ค.1 แปลงดังกล่าว ซึ่งใน ส.ค.1 จะมีการระบุทิศทาง 4 ด้าน ว่าติดกับที่ดินของผู้ใด และที่ดินเหล่านั้น ทำประโยชน์อะไร บุคคลที่มี ชื่อดังกล่าวเป็นผู้ที่รู้จักที่ดินแปลงที่จะตรวจสอบเป็นอย่างดี หากพบแต่ชื่อไม่มีนามสกุล ให้ไปตรวจสอบ จากทะเบียนครอบครองที่ดินก็จะทราบทั้งชื่อและนามสกุล

2.3) บุคคลที่ลงนามในท้าย ส.ค.1 เป็นพยาน ซึ่งบุคคลดังกล่าว เป็นผู้ที่รู้จักที่ดินแปลง ที่จะ ตรวจสอบเป็นอย่างดี ซึ่งอาจเป็นผู้ที่มีที่ดินอยู่แปลงข้างเคียง ส.ค.1 ก็ได้ จากนั้นให้ทีมงาน ที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ในพื้นที่ เป็นผู้นำทีมงานในแต่ละพื้นที่ไปพบบุคคลเป้าหมาย ดังกล่าวข้างต้น และเมื่อพบตัวบุคคลแล้ว นักเรียนจะทำการซักถามรายละเอียดจากบุคคลดังกล่าวต่อไป

2.4) การซักถาม จะเริ่มจากการนำเอกสาร ส.ค.1 มาซักถาม โดยผู้แจ้งการ ครอบครอง ส.ค.1 อาจครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินหลายแปลงในหมู่เดียวกัน จึงเริ่มคำถาม ดังนี้

- คำถามที่ 1 ที่ดินของผู้แจ้งการครอบครอง ส.ค.1 ในหมู่ที่จะทำการตรวจสอบ มีทั้งหมดกี่แปลง ถ้ามีเพียงแปลงเดียวก็อาจตรวจสอบง่าย แต่หากมีหลายแปลง เช่น 2 แปลง หรือ 3 แปลง ก็จะถามคำถามต่อไป

- คำถามที่ 2 หากที่ดินมี 2 แปลง หรือ 3 แปลง ให้ดูที่ลักษณะการทำประโยชน์ ตาม ส.ค.1 ว่ามีการทำประโยชน์อะไร เช่น ทำนา ทำสวนมะพร้าว สวนยางพารา ปลูกมะม่วงหิมพานต์ เป็นที่อยู่อาศัย หรือระบุลักษณะการทำประโยชน์อย่างอื่น ซึ่งการทำประโยชน์ดังกล่าวให้ระลึกเสมอว่า เป็นการทำประโยชน์เมื่อปี พ.ศ.2497 ไม่ใช่ปัจจุบัน ฉะนั้นหากไปยังจุดที่ชาวบ้านชี้แล้ว พบว่ามีลักษณะ การทำประโยชน์แตกต่างกับที่ระบุใน ส.ค.1 อย่าคิดว่าเป็นคนละแปลงกัน เช่น เมื่อปี 2497 เป็นบ้านพัก อาศัย ปัจจุบันอาจไม่มีบ้านพักและเปลี่ยนการใช้ประโยชน์เป็นทำนา หรือทำสวนผลไม้ สวนยางพารา แล้วแต่กรณี เพราะเขาอาจมีการเปลี่ยนแปลงการทำประโยชน์ก็ได้ ฉะนั้นต้องถามว่า

- คำถามที่ 3 ในพื้นที่หมู่... ผู้แจ้งการครอบครอง ส.ค.1 ทำนาแปลงใด (หรือ ทำสวน หรือบ้านพัก แล้วแต่กรณีตามที่ปรากฏในเอกสาร ส.ค.1) ซึ่งเป็นการทำประโยชน์ในปี 2497 เมื่อผู้ที่ถูกซักถามได้รับคำถามดังกล่าว ก็จะนึกไปถึงในอดีตว่าที่ดินแปลงใดที่มีการทำประโยชน์ตามสภาพ การทำประโยชน์ที่ระบุใน ส.ค.1 ซึ่งลักษณะการทำประโยชน์ในอดีต หากมีที่ดินหลายแปลง ส่วนใหญ่จะมีการ ทำประโยชน์ที่แตกต่างกัน ซึ่งหากมีการทำประโยชน์แตกต่างกัน เราก็จะสามารถตัดแปลงอื่นๆ

ที่ไม่มีการทำประโยชน์ตามที่ระบุใน ส.ค.1 ออกไป ทำให้การตรวจสอบแคบลงไปอีก สมมุติว่าพื้นที่ทำประโยชน์เป็นสวนยางพารา และที่ดินของผู้แจ้งการครอบครองมี 3 แปลง ในหมู่ดังกล่าว เมื่อผู้ถูกซักถามรับทราบว่าเป็นพื้นที่ที่เราจะตรวจสอบเป็นสวนยางพารา ก็อาจจะเหลือเพียง 2 แปลง อีก 1 แปลง อาจเป็นบ้านพักอาศัยหรือทำนา เป็นต้น เมื่อเหลือสวนยางพารา 2 แปลง แล้ว เราก็จะเริ่มถามแปลงข้างเคียง โดยให้ไล่ถามทีละด้าน เช่น ทิศเหนือ ให้ถามว่าที่ดินด้านทิศเหนือ เมื่อปี 2497 ติดต่อกับที่ดินของผู้ใด และไล่เรียงไปที่ละด้านจนครบ ถ้าผู้ถูกซักถามสามารถตอบคำถามได้ เราก็จะดูว่าที่ดินแปลงใดใน 2 แปลง มีเจ้าของที่ดินแปลงข้างเคียงตรงกับผู้ที่ถูกซักถามตอบมา

ข้อสังเกตที่ผู้ซักถามต้องพึงระลึกเสมอว่า ที่ดินแต่ละแปลงในหมู่เดียวกันจะมีเจ้าของที่ดินแปลงข้างเคียงไม่ซ้ำกัน สิ่งสำคัญคือต้องไม่ใช่คำถามนำ เช่น ถามว่าที่ดินด้านทิศเหนือติดกับที่ดินของ นายแดง ปานเทพ หรือไม่ ซึ่งไม่ควรใช้คำถามอย่างนี้ เพราะจะทำให้ผู้ถูกซักถามไม่ได้ใช้ความคิดในการตอบคำถาม ควรจะใช้คำถามเปิดเพื่อให้ผู้ถูกซักถามตอบ คือ ที่ดินด้านทิศเหนือติดกับที่ดินของผู้ใด เป็นต้น

2.5) เมื่อผู้ถูกซักถามชี้ตำแหน่งที่ดินแปลงที่ทำการตรวจสอบแล้ว หากพบว่ามีการออกเอกสารสิทธิไปแล้ว ก็ให้ทำการเก็บหลักฐานแปลงที่ตรวจสอบ และแปลงข้างเคียงให้ครบทุกด้านหรือให้มากที่สุด พร้อมกับซักถามเจ้าของที่ดินแปลงข้างเคียงว่าที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นที่ดินของนาย/นาง ซึ่งปรากฏชื่อใน ส.ค.1 แปลงที่ตรวจสอบหรือไม่ หรือบุคคลดังกล่าวเคยเป็นเจ้าของที่ดินหรือไม่ อย่างไรก็ตามหากแปลงที่ตรวจสอบ และแปลงข้างเคียงมีการออกเอกสารสิทธิแล้ว ให้ถ่ายภาพหน้าโฉนด หรือน.ส.3 ก. แล้วแต่กรณี ด้วยกล้องจากโทรศัพท์มือถือ กล้องถ่ายรูปหรือจากเครื่องมืออื่นที่เจ้าหน้าที่จัดเตรียมไว้ เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบต่อไป

2.6) จัดทำบันทึกการตรวจสอบตามแบบที่ได้จัดทำไว้ เพื่อเป็นการสรุปผลการตรวจสอบเบื้องต้น ข้อสังเกตในขั้นตอนนี้กรณีที่ยังไม่ได้ออกเอกสารสิทธิ แนะนำให้ผู้มีสิทธิในที่ดินดำเนินการ ดังนี้

- นำสำเนา ส.ค.1 จากทีมทำงานนำไปให้สำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต สาขากลาง ทำการรับรองความถูกต้อง
- เขียนคำขอออกโฉนดที่ดินตามแบบที่กรมที่ดินกำหนด โดยทีมทำงานเตรียมแบบฟอร์มคำขอออกโฉนดที่ดินพร้อมแนะนำการเขียนให้กับผู้มีสิทธิในที่ดิน แล้วทำการสำเนาเอกสารเก็บไว้เป็นหลักฐานเพื่อที่จะให้ทราบว่าผู้ที่มีสิทธิใน ส.ค.1 ฉบับดังกล่าว เป็นใครและตำแหน่งที่ดินใน ส.ค.1 อยู่ที่ใด
- การดำเนินการดังกล่าวถือว่าเป็นการตรวจสอบเสร็จสิ้นแล้ว 1 แปลง จากนั้นก็ให้ดำเนินการตรวจสอบในที่ดินแปลงอื่นๆ ต่อไป และทำต่อไปจนครบทุกแปลง

3) ขึ้นตรวจสอบยืนยันความถูกต้อง เมื่อเสร็จสิ้นการตรวจสอบแต่ละวัน คณะทำงานจะนำ ข้อมูลที่ได้จากภาคสนามและค่าพิคัดที่เก็บของแต่ละแปลงมาตรวจสอบกับฐานข้อมูลที่เตรียมไว้ ทั้ง ฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ และจากข้อมูลทะเบียน น.ส.3 ก. หรือข้อมูลทาง ทะเบียนอื่นๆ ของสำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต สาขาถลาง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

3.3.4 การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นสำหรับชาวบ้านและสำหรับผู้แทนหน่วยงาน ภาครัฐที่เข้าร่วมโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐ จำนวน 24 คน บันทึกข้อมูลโดยวิธีการจดบันทึกข้อมูลและการบันทึกเสียงของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์ โดยการขออนุญาตจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนทำการบันทึกเสียงหากได้รับอนุญาต เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการตรวจสอบและตรวจทานความถูกต้องย้อนกลับในภายหลังได้ และใช้อุปกรณ์ บันทึกเสียงช่วยในการบันทึกการสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มเป้าหมาย

3.3.5 การจัดเสวนานำเสนอผลการศึกษา

ผู้วิจัยจัดการเสวนานำเสนอผลการศึกษาแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต เพื่อให้ผู้แทนจากชุมชนได้เข้าร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม โดยได้บันทึกข้อสังเกตและ ข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมเสวนาเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาการทำงานต่อไป

1) กรณีพื้นที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ในวันที่ 29 สิงหาคม 2560 ณ ห้องประชุมที่ว่าการ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ผู้ร่วมเสวนาประกอบด้วย รองอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ นายอำเภอถลาง หัวหน้าอุทยานแห่งชาติสิรินาถ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนชุมชนในพื้นที่ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรี ตำบลไม้ขาว และตำบลสาคร ผู้แทนองค์กรเอกชนเพื่อสาธารณประโยชน์ (NGO) ในพื้นที่อันดามัน สื่อมวลชน และคณะผู้วิจัย รวมจำนวน 42 คน

2) กรณีพื้นที่อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ในวันที่ 30 สิงหาคม 2560 ณ ห้องประชุม โรงเรียนเกาะยาววิทยา ผู้ร่วมเสวนาประกอบด้วย ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้แทนภาคประชาชน ผู้แทนสื่อมวลชน และคณะนักวิจัย รวมจำนวน 46 คน

การจัดเสวนามีการรายงานผลการศึกษาดำเนินการในการจัดการที่ดิน ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ตอบคำถาม และข้อเสนอแนะ ข้อติดขัดที่ผ่านมา พร้อมนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการเสวนาไปพัฒนาปรับปรุงรายละเอียดของการดำเนินโครงการให้มีความ เหมาะสม และใช้เวทีเสวนานี้เพื่อได้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงพัฒนาเกี่ยวกับการจัดการที่ดิน ที่มีอยู่เดิมให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เวทีนี้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ รวมทั้ง ชักถาม อภิปรายในประเด็นต่างๆ ที่ซับซ้อนหรือสำคัญ โดยไม่มีขั้นตอนของการตัดสินใจ ซึ่งเป็นเวทีหนึ่ง

ที่ใช้อภิปราย ถกปัญหาแนวทางการดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการจัดการที่ดินเพื่อให้ ส.ค.1 ออกจากทะเบียนครอบครอง ซึ่งจะช่วยให้การทำงานร่วมกันมีความสมบูรณ์

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยโดยการถอดบทเรียนโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการศึกษาวิเคราะห์เชิงคุณภาพเกี่ยวกับเนื้อหาและข้อมูล การวิเคราะห์องค์ประกอบของข้อมูล การแยกแยะประเด็น แล้วนำมาจัดกลุ่มข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูลถึงความเหมือนและความต่าง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเหตุผล แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสรุปเป็นกรอบแนวคิด แนวทาง ข้อเสนอแนะ และปัจจัยความสำเร็จของโครงการ โดยดำเนินการ ดังนี้

1) การจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการลงภาคสนามมาวิเคราะห์เทียบเคียงกับข้อมูลของสำนักงานที่ดิน จากนั้นจำแนกและจัดหมวดหมู่ ออกให้เป็นระบบ เช่น ข้อมูลเชิงพื้นที่ ข้อมูลเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิด ข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐาน เป็นต้น เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกให้เป็นระบบ เช่น ข้อมูลจำนวนแปลงที่ดิน ข้อมูลลักษณะพื้นที่ ลักษณะการทำประโยชน์ สภาพการถือครอง เป็นต้น

2) การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์ตามแบบสำรวจตำแหน่งที่ดิน เพื่อหาสภาพการครอบครองที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกรมสอบสวนคดีพิเศษ โดยวิเคราะห์เอกสารควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ตสาขากลาง พร้อมทำการตรวจสอบการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลและตัวอย่างซึ่งแสดงให้เห็นผลการวิเคราะห์จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) แล้วนำมาตรวจสอบ โดยการอ่าน ลงบันทึก จัดกลุ่มตำบล หมู่บ้าน ใกล้เคียง

3) การเปรียบเทียบเหตุการณ์ (Constant Comparison) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสรุปอุปนัยไปเทียบเคียงหาความเหมือนและความแตกต่างกันที่เกิดขึ้น เพื่อรวบรวมเป็นข้อค้นพบจากการตรวจสอบข้อมูลด้วยแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) ว่าข้อมูลตรงกันหรือไม่ โดยนำข้อมูลเอกสารทั้งหมดให้ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ตรวจสอบความถูกต้องซ้ำ เพื่อให้แน่ใจเกิดความมั่นใจว่าข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมานั้นมีความถูกต้องเชื่อถือได้

4) การวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Componential Analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการลงภาคสนามในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการและกิจกรรมการเล่าเรื่องของทีมตรวจสอบมาถอดบทเรียนในการวางแผนการลงพื้นที่ตรวจสอบ ผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต ระหว่างการ

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลไปพร้อมๆ กันด้วย เมื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ตามแบบสำรวจตำแหน่งที่ดินอีกครั้งหนึ่ง

5) การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Content Analysis) เป็นการนำเอกสารหรือหลักฐานต่างๆ มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาให้เห็นว่ามุ่งพรรณนา และอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐาน การจัดการคินสิทธิที่ดิน โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ออกให้เห็นเป็นส่วนๆ เทียบเคียงกับแบบแจ้งการครองที่ดิน (ส.ค.1) ว่าตรงกันหรือใกล้เคียงกันหรือไม่ แล้วเจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษทำการจับพิกัดดาวเทียมกลางแปลงเพื่อนำไปทำการตรวจสอบอีกชั้นหนึ่ง หากผลการตรวจจับพิกัดดาวเทียมตรงกับแบบแจ้งการครองที่ดิน (ส.ค.1) แสดงว่ามีการออกโฉนด น.ส.3 ก. หรือ น.ส.3 แล้ว แปลได้ว่าต้องทำลายแบบแจ้งการครองที่ดิน (ส.ค.1) นั้นไปทำซ้ำๆ จนครบ 627 ใบ เมื่อครบแล้ว ทำให้ ส.ค.1 ของอำเภอกลางออกจากทะเบียนครอบครอง

6) การวิเคราะห์สาเหตุและผล (Cause and Effect Analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์เชิงเนื้อหาวิเคราะห์ให้เห็นว่าจากผลมาจากเหตุ คือ วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นย้อนกลับมาให้เห็นว่าเกิดมาจากเหตุปัจจัยใดบ้าง หรือวิเคราะห์เหตุไปหาผล คือ วิเคราะห์ให้เห็นว่าเมื่อเหตุนี้เกิดขึ้นได้นำไปสู่ผลที่เกิดขึ้นอะไรบ้าง โดยวิเคราะห์บทบาทของแต่ละภาคส่วนตามตัวแบบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่เรียกว่า Public Participation Spectrum ตามกรอบของการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award : PMQA) ในประเด็นการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาวិจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต” โดยในบทนี้จะนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องไปตามลำดับ ดังนี้คือ 1) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการถือครองที่ดิน และถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากกรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต 2) ตัวแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพื้นที่

4.1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาการถือครองที่ดิน และถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากกรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต

4.1.1 สภาพการจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา และพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

ในการศึกษาสภาพและถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดพังงาและจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย เกี่ยวกับสภาพการบุกรุกที่ดิน ลักษณะเอกสารสิทธิที่ดินที่ครอบครองปัจจุบัน ปัญหา และผลกระทบ จากการนำเอกสาร ส.ค.1 ในการสัมภาษณ์จะแบ่งคำถามเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชาวบ้าน จำนวน 12 คน และกลุ่มผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 12 คน รวมจำนวน 24 คน

การจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดพังงาและจังหวัดภูเก็ต พบว่ามีปัญหาในการออกเอกสารสิทธิในพื้นที่เกาะและป่าสงวนแห่งชาติหรืออุทยานแห่งชาติ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องใช้หลักฐาน ส.ค.1 มาเป็นหลักฐานในการออกเอกสารสิทธิ เพราะเป็นกรณีที่รัฐได้ให้สิทธิกับประชาชนก่อนที่จะมีการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติ และอุทยานแห่งชาติ จึงเป็นหลักฐานชั้นเดียวที่จะสามารถออกในพื้นที่ดังกล่าวได้ อีกทั้งในอดีตตั้งแต่ปี 2497 - ปี 2537 ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิในที่เขาหรือภูเขาได้ เนื่องจากกฎกระทรวง ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2497) ได้ห้ามไว้ แต่ได้มีการแก้ไขเป็นกฎกระทรวง ฉบับที่ 43 ในปี พ.ศ.2537 ให้สามารถออกเอกสารสิทธิในที่เขาหรือภูเขาได้ หากเป็นที่ดินที่ได้มีการแจ้งการครอบครองไว้โดยชอบด้วยกฎหมาย นั่นคือผู้ใดที่แจ้ง ส.ค.1 ไว้ในพื้นที่เขาหรือภูเขา ก็สามารถนำเอาหลักฐานดังกล่าวมาออกเอกสารสิทธิได้ และตั้งแต่ที่กฎกระทรวงดังกล่าวประกาศใช้ก็เกิดกระบวนการทุจริตนำเอา ส.ค.1 ที่ไม่ได้ถูกขีดฆ่าจำหน่ายในการออก น.ส.3 ก. ตามโครงการเดินสำรวจปี 2519-2520

มาอ้างในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ ที่เขาหรือภูเขา พื้นที่ของรัฐถูกเอกชนทำการยึด บางราย นำเอาไปจำหน่ายจ่ายโอน บางรายนำเข้ากู้เงินกับสถาบันการเงิน และมีการตัดไม้ทำลาย

ภาพที่ 4.1 แผนที่ที่ดินของรัฐ อำเภอกะยง จังหวัดพังงา และอุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอดกลาง จังหวัดภูเก็ต

ผลการศึกษาสภาพปัญหาการถือครองที่ดินในพื้นที่อำเภอกะยง จังหวัดพังงา และพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอดกลาง จังหวัดภูเก็ต มีดังต่อไปนี้

1) การลงพื้นที่สัมภาษณ์

1.1) สภาพปัญหาการถือครองที่ดินในพื้นที่อำเภอกะยง จังหวัดพังงา และพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอดกลาง จังหวัดภูเก็ต

- **สภาพปัญหาการถือครองที่ดินในพื้นที่อำเภอกะยง จังหวัดพังงา**

จากข้อมูลที่ได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการจัดการที่ดิน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อำเภอกะยง จังหวัดพังงา มีข้อมูลส่วนหนึ่งที่สะท้อนสถานการณ์เกี่ยวกับการจัดการที่ดิน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยผลงาน การดำเนินกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้การอำนวยการความยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม อำเภอกะยง จังหวัดพังงา ปัญหา ผลกระทบจากการนำ ส.ค.1 ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินโดยมิชอบ รวมถึงความคาดหวังหรือความ

ประทับใจ ในการเข้าร่วมโครงการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับกรมสอบสวนคดีพิเศษ จากรายงานผลการนำเสนอของศูนย์การเรียนรู้ฯ มีการสะท้อนว่า

“พื้นที่อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา เป็นหมู่เกาะน้อยใหญ่ แวดล้อมด้วยเกาะบริวาร 44 เกาะ ตั้งอยู่ในพื้นที่ทะเลฝั่งอันดามัน เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอันบริสุทธิ์และงดงามด้วยสภาพของภูมิประเทศเป็นภูเขาทอดยาวตลอดแนวเหนือใต้ สลับกับที่ราบชายฝั่งทางด้านตะวันออก เรียงรายด้วยหมู่เกาะ หาดทรายทอดยาวไปด้วยแนวป่าชายเลน แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำลดหลั่นไปตามโขดหินชายฝั่งซึ่งปกคลุมด้วยปะการังแข็ง และหญ้าทะเลแหล่งอาหารทางธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ทะเลเกาะยาวและเกาะยาวใหญ่ มีเนื้อที่รวมกันประมาณ 137.6 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 88,125 ไร่ มีพื้นที่ป่าประมาณ 53,361 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าสงวน จำนวน 13 ป่า พื้นที่ป่าชายเลน จำนวน 27,311 ไร่ ส่วนใหญ่อยู่บนเกาะยาวใหญ่ อยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดพังงา ชาวอำเภอเกาะยาวมีความเป็นอยู่ด้วยวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างญาติมิตร พี่พวาค้ำซึ่งกันและกันอย่างพี่น้อง มีความร่มเย็นเป็นสุขมาโดยตลอด ใครที่มาเยือนเกาะยาวจะรู้สึกประทับใจในความเป็นมิตรไมตรีของชาวเกาะ

ต่อมานายทุนจากต่างจังหวัดเข้ามากว้านซื้อที่ดินในอำเภอเกาะยาว โดยร่วมมือกับข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ดินอำเภอเกาะยาว ดำเนินการออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบ โดยเฉพาะการนำเอาหลักฐาน ส.ค.1 ไปเปลี่ยนเป็นโฉนด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการกระทำโดยมิชอบทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักฐาน ส.ค.1 ในปี พ.ศ.2551 กรมสอบสวนคดีพิเศษได้จัดโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการคืน ส.ค. 1 ให้ประชาชน โดยร่วมกับประชาชนในการดำเนินการผลการดำเนินงานสามารถทำให้ประชาชนได้รับเอกสารสิทธิที่ดินที่เปลี่ยนจาก ส.ค.1 ไปเป็นโฉนดที่ดินจำนวนหนึ่ง”

(นายฮัมบุญ, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์การเรียนรู้ฯ ตำบลเกาะยาว : รายงานศูนย์การเรียนรู้ฯ เมื่อ 4 ตุลาคม 2559)

“กลุ่มนายทุนจากจังหวัดภูเก็ต เข้ามาทำการบุกรุกที่ดินของรัฐ ป่า ป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่จังหวัดพังงา ซึ่งกรมสอบสวนคดีพิเศษได้รับเป็นคดีพิเศษ จำนวน 25 คดี ในความผิดเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินของรัฐ และการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ โดยมีประชาชนในพื้นที่อำเภอเกาะยาวเป็นพยานในคดี กรมสอบสวนคดีพิเศษได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและสืบสวนสอบสวน เพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วิธีการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ร่วมกับภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบ และนำผลการตรวจสอบไปประกอบการดำเนินคดีพิเศษ จนสามารถ

สืบสวนสอบสวนขยายผลไปถึงผู้มีอิทธิพลที่อยู่เบื้องหลัง และต่อมาศาลได้มีคำพิพากษา ตัดสินลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิด และตอบสนองการต่อสู้เรียกร้องของประชาชน ที่ได้รับผลกระทบ มาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา ตั้งแต่ พ.ศ.2548 จนถึงปัจจุบัน”

(นายประวิณ, นามสมมติ; ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ
: สัมภาษณ์เมื่อ 4 ตุลาคม 2559)

“ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ ชาวบ้านเข้าไม่ถึงสิทธิที่พึงได้ และในการออกเอกสาร สิทธิที่ผ่านมา ทำให้มีข้อพิพาทเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ขาดความร่วมมือจากฝ่ายปกครอง กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน และยังให้ความร่วมมือในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การบุกรุกที่ดิน สาธารณะ ที่ป่าสงวน โดยการออกเอกสารสิทธิผิดกฎหมาย เนื่องจากมีส่วนได้ส่วนเสีย กับกลุ่มทุน”

(นายบังเออะ, นามสมมติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์การเรียนรู้ฯ ตำบลเกาะยาวใหญ่
: สัมภาษณ์เมื่อ 21 มีนาคม 2560)

โดยสรุปสภาพปัญหาการถือครองที่ดินในพื้นที่อำเภอเกาะยาว มีทรัพยากรป่าไม้ และชายหาดที่สวยงาม มีวิถีชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างญาติมิตร พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นปัจจัยหลัก ที่ทำให้อำเภอเกาะยาวเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว เมื่อนายทุนทำการบุกรุกที่ดินของรัฐโดยมีเจ้าหน้าที่ ของรัฐบางคนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการออกเอกสารสิทธิทับที่ดินของรัฐ และรับรองความถูกต้องให้กับ ผู้ครอบครอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพลทั้งในระดับพื้นที่และระดับชาติ ภาคประชาชนจึงได้ร้องขอ ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษเข้ามาตรวจสอบพื้นที่ที่มีปัญหาเรื่องสิทธิการถือครองที่ดิน ต่อมากรมสอบสวน คดีพิเศษได้ดำเนินคดีกับกลุ่มนายทุนจากจังหวัดภูเก็ตที่เข้ามาทำการบุกรุกที่ดินของรัฐ ป่า ป่าสงวน แห่งชาติในพื้นที่จังหวัดพังงา ซึ่งรับเป็นคดีพิเศษ จำนวน 25 คดี โดยได้นำวิธีการบริหารราชการแบบ มีส่วนร่วม ร่วมกับภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบร่วมตรวจสอบ และนำผลการตรวจสอบไปประกอบการ ดำเนินคดีพิเศษ จนสามารถสืบสวนสอบสวนขยายผลไปถึงผู้มีอิทธิพลที่อยู่เบื้องหลังและต่อมาศาลได้มี คำพิพากษาคัดสินลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิด จึงส่งผลให้เกิดความศรัทธา และความเชื่อมั่นกับชุมชน ต่างๆ และสามารถสร้างความเป็นธรรมให้กับประชาชนที่ด้อยโอกาส

● **สภาพปัญหาการถือครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต** โดยอุทยานแห่งชาติสิรินาถตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เป็นอุทยานแห่งชาติ ทางทะเลอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเกาะภูเก็ต เดิมพื้นที่บริเวณอุทยานแห่งชาติเป็นพื้นที่ พึ่งสงวนเลี้ยงสัตว์บ้านสาคร และภายหลังได้ประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าสนทะเล ป่าเขารวก ป่าเขาเมือง และบริเวณหาดในยาง ในท้องที่ตำบลไม้ขาว ตำบลสาคร และตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต พื้นที่ 90 ตารางกิโลเมตร ซึ่งประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 98 ตอนที่

115 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2524 ในปี 2555 กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้ตรวจพบว่า ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถมีการออกเอกสารสิทธิจำนวนมาก โดยเฉพาะพื้นที่ฝั่งที่ติดทะเลอันดามัน ด้านทิศตะวันตก

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้แทนหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับสภาพที่ดิน ลักษณะเอกสารสิทธิในที่ดินที่ครอบครองปัจจุบัน ปัญหา และผลกระทบจากการนำ ส.ค.1 ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินโดยมิชอบของอำเภอถลาง พบว่าปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติสิรินาถ มีทั้งการบุกรุกแบบมือเปล่า และการบุกรุกแบบการออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบ ซึ่งทั้งสองปัญหาล้วนแล้วแต่มีผู้มีอิทธิพล นายทุน และเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งในอดีตไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเป็นระบบทั้งที่มีอำนาจรัฐ เช่น

“มีบุคคลและเอกชนทำการบุกรุก ยึดถือ ครอบครอง ที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติสิรินาถ จังหวัดภูเก็ต เพื่อปลูกสร้างโรงแรม รีสอร์ท และมีการออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบในเขตอุทยานแห่งชาติสิรินาถ จังหวัดภูเก็ต ซึ่งคณะกรรมการคดีพิเศษมีมติให้กรณีการบุกรุก ยึดถือ ครอบครองที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติสิรินาถและในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขารวก เขาเมือง อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เป็นคดีพิเศษ ตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (2) ประกอบมาตรา 10 (3) และมีพนักงานอัยการร่วมสอบสวนตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยขณะนี้คดีอยู่ระหว่างการสอบสวน อีกทั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษได้รับทราบข้อมูลจากทางอุทยานแห่งชาติสิรินาถว่า ปัจจุบันยังมีการบุกรุกที่ดินอุทยานแห่งชาติสิรินาถเพิ่มเติม โดยอยู่ระหว่างการรวบรวมข้อมูลส่งให้กรมสอบสวนคดีพิเศษดำเนินคดีกับผู้บุกรุกรายอื่นๆ ต่อไป” และ

“ต้นเหตุของปัญหาที่ดิน คือ ส.ค.1 ดังนั้นถ้าคนในชุมชนซึ่งอยู่ในพื้นที่มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับเอกสาร ส.ค.1 ก็จะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือพื้นที่ได้ ซึ่งจะถือเป็นมาตรการที่ดีที่สุดและจะกลายเป็นจุดแข็งของชุมชนในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยตอนนี้รัฐบาลเตรียมการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อสำรวจ ส.ค.1 ที่มีอยู่ทั่วประเทศเพื่อให้ผู้ครอบครองนำไปออกเอกสารสิทธิ เพื่อให้เอกสาร ส.ค.1 หหมดไปอันเป็นการแก้ไขปัญหาการปลอมเอกสาร ส.ค.1 เพื่อบุกรุกที่สงวนหวงห้ามในหรือในพื้นที่สาธารณะ”

(นายประวิณ, นามสมมติ; ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ

: สัมภาษณ์ในการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เมื่อ 21 มีนาคม 2560)

โดยสรุปสภาพปัญหาการถือครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต พบว่าเอกสารสิทธิที่ออกมานั้นได้ออกขัดต่อหลักของกฎหมายหลายแปลง อุทยานแห่งชาติสิรินาถ เป็นผู้ร้องขอให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ ให้ตรวจสอบพื้นที่ที่มีการสร้างสิ่งปลูกสร้างเป็นโรงแรม บ้านพักตากอากาศ และบางที่อยู่ระหว่างการพัฒนาที่ดิน ซึ่งแต่ละโครงการมีมูลค่าสูง บางโครงการมีมูลค่าเป็นหมื่นล้านบาท เนื่องจากผู้ที่ซื้อที่ดินเชื่อว่าเอกสารสิทธิที่ออกโดยรัฐนั้นเป็นเอกสารสิทธิที่ออกโดยชอบด้วยกฎหมาย และลงทุนพัฒนาที่ดินเป็นมูลค่าที่สูง และหากภายหลังพบว่าการออกเอกสารสิทธิมิชอบและนำไปสู่การเพิกถอนได้ ก็จะทำให้ผู้ที่สุจริตต้องได้รับความเสียหาย และอาจนำความเสียหายมาฟ้องไล่เบี้ยจนถึงหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้ออกเอกสารสิทธิอื่นๆ สร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงให้กับรัฐและประชาชน

รูปแบบการกระทำผิดเกิดจากการนำเอาหลักฐานแจ้งการครอบครอง หรือ ส.ค. 1 ซึ่งเป็นหลักฐานของที่ดินแปลงอื่นมาอ้างออกในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถโดยมิชอบ และบางรายมีการปลอมเอกสาร ส.ค. 1 ทั้งฉบับ และนำมาอ้างเอกสารสิทธิโดยมิชอบ เพราะการที่จะออกเอกสารสิทธิในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ได้นั้น จำเป็นจะต้องมีหลักฐานของที่ดินเดิมโดยเฉพาะ ส.ค. 1 เนื่องจากเป็นเงื่อนไขของกฎหมาย แต่จากการตรวจสอบพบว่าได้มีการทุจริตนำเอาหลักฐาน ส.ค. 1 ของที่ดินแปลงอื่นมาอ้างออกโดยมิชอบในพื้นที่เหล่านี้ โดยร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง และนำไปจำหน่ายจ่ายโอนจนได้รับผลประโยชน์เป็นจำนวนมาก

1.2) ปัญหา ผลกระทบ จากการนำ ส.ค. 1 ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินโดยมิชอบ และความคาดหวังหรือความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- **กรณีอำเภอเกาะยาว กับ กรมสอบสวนคดีพิเศษ** สำหรับปัญหา ผลกระทบจากการนำ ส.ค. 1 ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินโดยมิชอบ และความคาดหวังหรือความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของอำเภอเกาะยาวกับกรมสอบสวนคดีพิเศษ พบว่า

“จากการตรวจสอบพบว่าเป็นพื้นที่ที่มีการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติมากแห่งหนึ่ง ซึ่งพบว่ามีการใช้ ส.ค. 1 จากที่ดินแปลงอื่นมาอ้างออกบนภูเขาและเขตป่าสงวนแห่งชาติ ต่อมาปี 2552 กรมสอบสวนคดีพิเศษได้ร่วมกับ ผู้นำชุมชน นักเรียนโรงเรียนเกาะยาววิทยา และชาวบ้านเกาะยาว ทำการตรวจสอบ ส.ค. 1 ในพื้นที่อำเภอซึ่งพบว่ามี ส.ค. 1 ที่ยังไม่ได้ถูกแทงจำหน่ายออกจากสารบบ จำนวน 892 ฉบับ โดยใช้เวลาเพียง 2 สัปดาห์ ผลปรากฏว่าสามารถตรวจสอบ ส.ค. 1 ได้จำนวน 654 แปลง แยกเป็นที่ดินที่ออกเอกสารสิทธิไปแล้ว จำนวน 475 แปลง อยู่ระหว่างการออกโฉนด 102 แปลง และพบว่ามีชาวบ้านที่มีที่ดินและยังไม่ได้ออกโฉนดอีก จำนวน 77 แปลง สามารถนำเอา ส.ค. 1

ที่ได้คั่นหามานานหลายสิบปีและไม่พบ แต่ได้มาพบในโครงการนี้ สามารถนำเอา ส.ค. 1 ไปออกโฉนดได้ โครงการนี้จึงถือได้ว่าเป็น “เกาะยาวโมเดล” ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ และการทำลายทรัพยากรป่าไม้ ป้องกันการกระทำผิดของเจ้าหน้าที่รัฐ และมีผลพลอยได้ที่ทำให้ประชาชนมีความสุขกับการได้ออกเอกสารสิทธิ เพราะที่ดินมือเปล่าบนเกาะมีราคาไร่ละ ประมาณ 50,000 บาท แต่ถ้าออกโฉนดได้ราคาประมาณไร่ละ 1 ล้านบาท และพบว่าเป็นที่ดินของนายทุนที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ จำนวน 238 แปลง ซึ่งข้อมูลทั้งหมดได้ถูกส่งไปยังสำนักงานที่ดินอำเภอเกาะยาว เพื่อให้แจ้งเจ้าหน้าที่ ส.ค.1 ออกจากสารบบต่อไป”

(นายประวิณ, นามสมมติ; ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ

: สัมภาษณ์ในการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เมื่อ 21 มีนาคม 2560)

“มีการบุกรุกป่าสงวนเพื่อทำการเกษตรและปลูกสร้างอาคารเพื่อการท่องเที่ยว มีการปล่อยน้ำเสียจาก ผู้ประกอบการโรงแรม และมีการตั้งร้านค้าในบริเวณริมหาด ทำให้ไม่มีที่ท่องเที่ยวริมหาด การจัดการขยะไม่เป็นไปตามระเบียบของเทศบาล”

(นายบังเดอะ, นามสมมติ;

ผู้แทนกรรมการศูนย์การเรียนรู้ฯ ตำบลเกาะยาวใหญ่ อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา

: สัมภาษณ์เมื่อ 21 มีนาคม 2560)

● **พื้นที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต** สำหรับปัญหาผลกระทบ จากการนำ ส.ค.1 ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินโดยมิชอบ และความคาดหวังหรือความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และชาวบ้าน ได้สะท้อนความคาดหวังในการดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐ และภาคประชาชนในการจัดการที่ดิน เพื่อให้ ส.ค.1 หหมดจากทะเบียนครอบครอง และแนวทางการดำเนินคดีกับผู้นำ ส.ค.1 ของผู้ยื่นไปแอบอ้างในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินหวงห้ามในพื้นที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

“ต้องการให้ตรวจสอบ ส.ค.1 ที่มีทั้งหมดและฉบับที่ออกโฉนดไปแล้วถูกต้องตรงทุกแปลง การวัดชี้ระวางแนวเขตที่ดินของปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่ สามารถตรวจสอบแนวเขตได้ชัดเจน”

(นายสมชาติ, นามสมมติ; ตัวแทนปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอถลาง

: สัมภาษณ์เมื่อ 21 มีนาคม 2560)

“คาดหวังว่าการทำงานของ DSI จะมีความชัดเจน ถูกต้องในพื้นที่และ ขบวนการต่างๆ ในการออกเอกสารสิทธิต้องถูกต้อง สามารถทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อใจ ไว้ใจ การทำงาน ทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ”

(นายสมหมาย, นามสมมุติ; ตัวแทนชาวบ้าน ตำบลสาคร
: สัมภาษณ์เมื่อ 21 มีนาคม 2560)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของตัวแทนสื่อมวลชน ว่า

“คืน ส.ค.1 ให้ชาวบ้านผู้ครอบครองตัวจริง ดำเนินคดีผู้ออก ส.ค.1 เป็นเท็จ ผู้นำ ส.ค.1 มาแอบอ้างใช้โดยเป็นเอกสารปลอม DSI มีความตั้งใจดึงชุมชนนักเรียน มาร่วมกิจกรรม เป็นการปลูกฝังเด็กให้หวงแหนที่ดินของบรรพบุรุษ และรู้ว่าเอกสาร ส.ค.1 จริงคืออะไร ใครที่นำเอกสารปลอมมาใช้ เป็นการให้ความรู้สื่อมวลชนร่วม ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่บางฝ่าย ที่เห็นประโยชน์ส่วนตน มากกว่าส่วนรวม”

(นายประชาชน, นามสมมุติ; ตัวแทนสื่อมวลชน
: สัมภาษณ์เมื่อ 21 มีนาคม 2560)

1.3) แนวทางการดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการจัดการ ที่ดินของตำบลสาคร ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรี และตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เพื่อให้ ส.ค.1 หหมดจากทะเบียนครอบครอง ผู้บริหารกรมสอบสวนคดีพิเศษได้แสดงความคิดเห็นว่า

“ปัญหาเรื่องการนำหลักฐาน ส.ค.1 อันเป็นเท็จเพื่อใช้ออกเอกสารสิทธิใน อุทยานแห่งชาติสิรินาถ เป็นปัญหาที่สำคัญ และเกิดผลกระทบในวงกว้างจึงเป็นที่มาของ การเชิญผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน มาร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อหา แนวทางในการป้องกันการบุกรุกอุทยานแห่งชาติ โดยใช้หลักฐาน ส.ค.1 อันเป็นเท็จจาก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปลัดอำเภอเมืองถลาง และอุทยานแห่งชาติสิรินาถ ที่ประชุมเห็นควร ให้มีการจัดประชุม เพื่อวางแผนการลงพื้นที่

ตรวจสอบหลักฐาน ส.ค.1 ร่วมกันระหว่างกรมสอบสวนคดีพิเศษ หน่วยงานของ รัฐในพื้นที่ และประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่รอบอุทยานแห่งชาติสิรินาถ โดยให้ กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดทำโครงการฯ ให้ความรู้เกี่ยวกับ เอกสาร ส.ค.1 และร่วมวางแผน การดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยมีพื้นที่เป้าหมาย 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลสาคร ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรีและตำบลไม้ขาว อำเภอ ถลาง จังหวัดภูเก็ต”

(นายประวิณ, นามสมมุติ; ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ
: สัมภาษณ์เมื่อ 4 ตุลาคม 2559)

2) การสรุปผลการดำเนินโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและสร้างข้อสรุป ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การจดบันทึก การถอดบทเรียนจากการจัดกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองที่ดิน ส.ค.1 ของอุทยานแห่งชาติสิรินาถ จังหวัดภูเก็ต แล้วนำข้อมูล มาวิเคราะห์ ดังนี้

2.1) การจำแนกและจัดระบบข้อมูล โดยการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นว่าในพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติสิรินาถ จังหวัดภูเก็ต อยู่ที่ตำบลและหมู่ใด พบว่า มี ส.ค.1 ที่เป็นที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติสิรินาถ จำนวน 627 ใบ ที่ยังไม่ถูกขีดฆ่าหรือจำหน่ายทิ้ง ในพื้นที่ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรี ตำบลไม้ขาว และตำบลสาคร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ประกอบด้วย ตำบลเชิงทะเล 1 หมู่บ้าน คือ หมู่ 4 ตำบลเทพกระษัตรี 1 หมู่บ้าน คือ หมู่ 3 ตำบลไม้ขาว 1 หมู่บ้าน คือ หมู่ 4 ตำบลสาคร 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1 หมู่ 2 หมู่ 3 และหมู่ 4 รวมจำนวน 4 ตำบล 7 หมู่บ้าน ได้นำข้อมูลมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกเป็นระบบ โดยได้รับความร่วมมือจากสำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต สาขากลาง ทำการคัดกรองถ่ายเอกสารข้อมูล ส.ค.1 น.ส.3 ก. น.ส.3 และบัญชีคุม น.ส.3 ก. (น.ส.8) ที่สำนักงานที่ดินภูเก็ต สาขากลาง จากนั้นไปขอข้อมูลทะเบียนครอบครองของหมู่บ้านและตำบลดังกล่าว มาตรวจสอบทุกหมู่บ้าน และคัดกรองว่ามี ส.ค.1 ฉบับใดที่ยังไม่ได้ถูกจำหน่ายออกจากทะเบียนครอบครอง ระหว่างปี 2519 - ปี 2520 มีโครงการเดินสำรวจ ชาวบ้านที่ไม่ได้นำ ส.ค.1 ไปใช้ในการออก น.ส.3 ก. ข้อมูลเชิงพื้นที่ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิด ข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐาน เป็นต้น นำข้อมูลที่ได้ มาจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกให้เป็นระบบ เช่น ข้อมูลจำนวนแปลงที่ดิน สภาพการถือครอง เป็นต้น ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 การตรวจสอบการครองที่ดินในพื้นที่ ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรี ตำบลไม้ขาว และตำบลสาคร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

สถานที่		การตรวจสอบการครองที่ดิน
ตำบล	หมู่	
เชิงทะเล	4	น.ส.8 จำนวน 86 ใบ
เทพกระษัตรี	3	น.ส.8 จำนวน 137 ใบ
ไม้ขาว	4	น.ส.8 จำนวน 109 ใบ
สาคร	1	น.ส.8 จำนวน 84 ใบ
	2	น.ส.8 จำนวน 10 ใบ
	3	น.ส.8 จำนวน 173 ใบ
	4	น.ส.8 จำนวน 28 ใบ

2.2) การวิเคราะห์ส่วนประกอบ การเปรียบเทียบเหตุการณ์ และการสรุปอุปนัย

โดยนำข้อมูลที่ทีมทำงานปฏิบัติการพิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินในระดับหมู่บ้านที่ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตาราง 4.1 มาทำการวิเคราะห์ตามแบบสำรวจตำแหน่งที่ดินอีกครั้งหนึ่ง โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารเป็นการนำเอกสารหรือหลักฐานต่างๆ มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ตั้งแต่การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐาน การจัดการคินสิทธิที่ดิน ทำการวิเคราะห์ออกให้เห็นเป็นส่วนๆ เทียบเคียงกับแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) ว่าตรงกันหรือใกล้เคียงกันหรือไม่ หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษนำข้อมูลเอกสารทั้งหมดให้ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ตรวจสอบความถูกต้องซ้ำ

ในการลงพื้นที่ปฏิบัติการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองที่ดินในระดับหมู่บ้าน ทีมทำงานใช้เครื่องรับสัญญาณดาวเทียม GPS ชนิดมือถือ ทำการจับพิกัดกลางแปลงเพื่อนำไปทำการตรวจสอบอีกชั้นหนึ่ง แล้วถ่ายรูปสภาพพื้นที่รอบๆ จุดสังเกต ถ่ายทอดค่าพิกัดจุดสังเกตลงในแผนที่ภูมิประเทศ 1: 50,000 และเขียนแผนที่สังเขปบริเวณที่จับค่าพิกัดไว้แล้ว หากผลการตรวจจับพิกัดดาวเทียมตรงกับแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) แสดงว่ามีการออกโฉนด น.ส.3 ก. หรือ น.ส.3 แล้ว แปลได้ว่าต้องทำลายแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) นั้นไป ทำซ้ำๆ จนครบ 627 ใบ ผลการตรวจสอบการใช้เครื่องมือรับสัญญาณดาวเทียม (GPS) ชนิดมือถือ รวมจำนวน 507 ใบ คงค้างเนื่องจากไม่พบการถือครอง จำนวน 120 ใบ ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ตรวจจับพิกัดดาวเทียมที่ดิน (ส.ค.1) ของอำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต

ตำบล	สถานที่ หมู่	จำนวนการตรวจสอบ (ใบ)	การใช้เครื่องมือรับสัญญาณ	ไม่พบ
			ดาวเทียม (GPS) ชนิดมือถือ เพื่อดำเนินการจำหน่ายทั้ง (ใบ)	การถือครอง (ใบ)
เชิงทะเล	4	86	67	35
เทพกระษัตรี	3	137	82	82
ไม้ขาว	4	109	96	35
สาคร	1	84	82	2
	2	10	8	2
	3	173	146	27
	4	28	26	2
รวม		627	507	120

2.3) การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร เพื่อหาสาเหตุและแนวทางการดำเนินคดีกับ

ผู้นำ ส.ค.1 ของผู้อื่นไปแอบอ้างในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินหวงห้ามในพื้นที่ ปัญหาการออกโฉนดที่ดินในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นที่เกาะ เป็นที่ตั้งของจังหวัดและอำเภอซึ่งมีชั้นตอนที่ซับซ้อน บางแห่งยังทับซ้อนกับเขตสงวนหวงห้าม เมื่อได้ประกาศกำหนดเขตสงวนหวงห้ามไว้แล้ว แต่ทางราชการมิได้ทำประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ในการประกาศสงวนหวงห้ามไว้ จนมีราษฎรเข้าครอบครองใช้สอยในที่ดินนั้นเป็นเวลานานจนกลายเป็นชุมชน เป็นที่อยู่อาศัยที่ทำกิน หรือกฎหมายกำหนดเขตสงวนหวงห้ามที่ดินตามวัตถุประสงค์ของทางราชการทับที่ราษฎรได้จับจองและครอบครองอยู่แล้ว จะเห็นได้ว่าการจะขออนุญาตโฉนดที่ดินในเขตสงวนหวงห้ามตามมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายที่ดินไม่สามารถทำได้เว้นแต่จะต้องมีการพิสูจน์สิทธิว่าได้มีการครอบครองมาก่อนที่จะมีการสงวนหวงห้าม และต้องมีหลักฐานการแจ้งการครอบครองสิทธิว่าได้มีการครอบครองมาก่อนที่จะมีการสงวนหวงห้าม และต้องมีหลักฐานการแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) มาแสดงเพื่อดำเนินการขออนุญาตโฉนด คงมีแต่เฉพาะที่ดินที่ไม่มีการประกาศสงวนหวงห้ามที่ดินเท่านั้นที่จะขออนุญาตโฉนดที่ดินได้ การที่รัฐออกกฎกระทรวงฉบับที่ 43 (พ.ศ.2537) มาจำกัดสิทธิของประชาชนในเขตสงวนหวงห้ามมิให้ขออนุญาตโฉนดที่ดินเฉพาะราย ตามมาตรา 59 อีก จึงเป็นการปิดโอกาสของประชาชนทำให้ไม่ได้รับความเป็นธรรม เหมือนเช่นผู้ครอบครองที่ดินทั่วไปที่ไม่ใช่ที่ดินที่อยู่ในเขตสงวนหวงห้าม เนื่องจากจังหวัดภูเก็ตเป็นที่ดินที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นเกาะ แต่ก็เป็นที่ตั้งจังหวัดและอำเภอ ทั้งยังมีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ไม่แตกต่างกับพื้นที่จังหวัด หรืออำเภออื่นของประเทศประชาชนซึ่งได้มีการยื่นคำขออนุญาตโฉนด ก่อนมีการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับที่ 43 (พ.ศ.2537) การดำเนินการต้องมีการหยุดชะงักไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ ประชาชนที่มีการยื่นคำขอหลังจากมีการประกาศก็ได้ได้รับความเดือดร้อน

เนื่องจากมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการออกโฉนดที่ดินซับซ้อนขึ้นหลักเกณฑ์ดังกล่าวเพิ่มภาระและค่าใช้จ่ายให้กับประชาชน เป็นที่เดือดร้อนและไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนผู้มีรายได้น้อย จึงมีสถิติการค้างออกโฉนดที่ดินเพราะเหตุเป็นที่เกาะ ที่จังหวัดภูเก็ตจำนวนมาก การห้ามออกโฉนดที่ดินให้แก่ประชาชนตามหลักเกณฑ์ และในพื้นที่ดังกล่าวอาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน ไม่สามารถเข้าสู่แหล่งทุน อันจะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญได้ และจากการวิเคราะห์ปัญหาการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินในประเทศไทย แต่ดั้งเดิมนั้นยังไม่มีแผนผังแสดงที่ตั้งของที่ดิน หรือทำแผนที่จำลองรูปที่ดินตามความจริง คงแสดงรายละเอียดเพียงว่าเป็นผู้ใด อยู่บ้านใด ทำประโยชน์ที่ดินไหน มีเนื้อที่เท่าใด เพื่อความสะดวกในการเก็บภาษีอากรเท่านั้นและต่อมาเริ่มมีการออกโฉนดที่ดิน จนถึงการออกโฉนดแผนที่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ตามประกาศออกโฉนดที่ดิน ร.ศ.120 และพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน ร.ศ.127 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันที่มีประกาศใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน เมื่อปี พ.ศ.2497 การออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินมีหลายแบบด้วยกัน เช่น ใบจอง หนังสือรับรองการทำประโยชน์ และโฉนดที่ดิน ปรากฏว่าตลอดระยะเวลาดังกล่าวรัฐไม่สามารถออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินให้ทันต่อความต้องการของประชาชนได้

ส.ค.1 เป็นเพียงการที่เอกชนแจ้งต่อรัฐว่ามีที่ดินอยู่ในครอบครองของตนก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินบังคับใช้ ไม่ใช่เอกสารที่ทางราชการทำขึ้น ส.ค.1 จึงไม่ใช่เอกสารสิทธิ อันเป็นเอกสารของทางราชการ นอกจากนี้การที่พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 5 วรรคท้ายบัญญัติว่า “การแจ้งการครอบครองไม่ก่อให้เกิดสิทธิขึ้นใหม่แก่ผู้แจ้งแต่อย่างใด” ส.ค.1 จึงเป็นหลักฐานเพียงอย่างหนึ่งซึ่งแสดงว่าในขณะที่แจ้งการครอบครองผู้แจ้งอ้างว่าได้ครอบครองและทำประโยชน์อยู่ที่ดินก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับเท่านั้น แต่สิทธิของผู้แจ้งจะมีอยู่แค่ไหนเพียงใด สิทธิคงมีอยู่เพียงนั้น แต่หากไม่เคยมีสิทธิอยู่จริง การแจ้ง ส.ค.1 ก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิขึ้นใหม่แก่ผู้แจ้งแต่อย่างใด นอกจากนี้จากการที่ ส.ค.1 เป็นเพียง “การแจ้ง” การครอบครองที่ดินต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นการบอกเล่า ไม่มีการรังวัดตามหลักวิชาการนั้น ส.ค.1 จึงเป็นหลักฐานที่มีความคลาดเคลื่อนสูงจากการตรวจสอบพบว่า หลักฐาน ส.ค.1 กรณีที่มีการแจ้งการทำประโยชน์เป็นที่ทำนา กุ้ง นาเกลือ ซึ่งบางแปลงระบุข้างเคียงว่าจดทะเบียนรกร้างว่างเปล่าหรือจุดแนวเขตป่าไม้ในการรังวัดออกโฉนดที่ดิน หากระยะของที่ดินที่จุดที่รกร้างว่างเปล่า หรือจุดแนวเขตป่าไม้ดังกล่าวเกินจากระยะที่ดินตามหลักฐาน ส.ค.1 จะออกโฉนดที่ดินให้ได้ตามระยะที่ปรากฏในหลักฐาน ส.ค.1 เท่านั้น ตามนัยระเบียบของคณะกรรมการการที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2532) จึงเป็นสาเหตุให้เจ้าหน้าที่ที่ดินไม่ยินยอมเพราะได้เนื้อที่น้อยกว่าที่ครอบครองจริง อาจทำให้ต้องเสียเวลาในการออกไปรังวัดตรวจสอบอีกหลายครั้ง (วิษณุธรรมนาถ สุวรรณโกตา, 2556)

4.1.2 ถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากกรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต ในมิติของชุมชน

การที่กรมสอบสวนคดีพิเศษเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน โดยความร่วมมือของชุมชน มีการบูรณาการทำงานกับทุกภาคส่วน หน่วยงานภาครัฐ มีบทบาทในการสร้าง และถ่ายทอดองค์ความรู้ มีกระบวนการจัดการหรือวิธีปฏิบัติที่ชัดเจน มีการสนับสนุนงบประมาณทรัพยากรในกิจกรรมของชุมชน ชุมชนมีการรับรู้ เข้าร่วมกิจกรรม มีรายงานการเฝ้าระวังการป้องกันการกระทำความผิดในพื้นที่

1) ถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เหมาะสมกับพื้นที่และถอดบทเรียน จากกรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดพังงา

1.1) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา จากการศึกษารายงานโครงการคืน ส.ค.1 ให้ประชาชน (กรมสอบสวนคดีพิเศษ, 2559) โครงการคืนสิทธิที่ดินการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติโดยกระบวนการมีส่วนร่วม อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ซึ่งเป็นโครงการที่ให้ภาคประชาชน ประกอบด้วย ผู้สูงอายุ ในชุมชน ผู้นำท้องถิ่น นักเรียนในท้องถิ่น กลุ่มอนุรักษ์ ได้เข้าตรวจสอบ ส.ค.1 โดยมีวัตถุประสงค์ประการที่ 1 เพื่อนำกระบวนการมีส่วนร่วมมาใช้ตามบทบาท ภารกิจของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ประการที่ 2

เพื่อสร้างช่องทางการให้ข้อมูลของประชาชนกับกรมสอบสวนคดีพิเศษที่ปลอดภัยและหลากหลาย และ ประการที่ 3 เพื่อการปฏิบัติการใช้ช่องทางที่ได้รับและที่นำเสนอเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการป้องกัน และปราบปราม การบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนอย่างยั่งยืน

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ในการเข้าตรวจสอบ ส.ค.1 มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กรมสอบสวนคดีพิเศษจัดตั้งคณะทำงานเข้ามาพัฒนาเครือข่ายภาค ประชาชน คือคณะทำงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการกรมสอบสวน คดีพิเศษ มีอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ เป็นที่ปรึกษา และรองอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นประธาน คณะทำงาน โดยมีผู้บัญชาการสำนักคดีคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม เป็นหัวหน้าคณะทำงาน

ขั้นตอนที่ 2 คณะทำงานฯ จัดทำบทเรียนและอบรม ให้ความรู้เพิ่มทักษะ และ เทคนิคในการตรวจสอบแก่ภาคประชาชนอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ที่เข้าร่วมโครงการ ทำให้ชาวบ้าน สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารสิทธิที่ดินได้ด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 3 กรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้ดำเนินโครงการลงพื้นที่ตรวจสอบในพื้นที่ จริงร่วมกับภาคประชาชนในพื้นที่ อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ทำการตรวจสอบ ส.ค.1 ทั้งอำเภอ ทำให้ ฐานข้อมูลเรื่อง ส.ค.1 ถูกถ่ายทอดสู่ชุมชน ซึ่ง ส.ค.1 ที่มีการออกเอกสารสิทธิแล้ว แต่ยังไม่ถูกจำหน่าย ออกจากทะเบียนครอบครอง เนื่องจากเชื่อว่าที่ดินตาม ส.ค.1 ส่วนใหญ่ได้ออกเป็นเอกสารสิทธิไปแล้วกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ โดยมุ่งเน้นเป้าหมายไปยังพื้นที่ที่มีการบุกรุกมากที่สุดก่อน โดยได้ทำเป็นโครงการในพื้นที่ อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ตรวจสอบที่ดินตาม ส.ค.1 จำนวน 892 แปลง ตรวจสอบได้ 729 แปลง ตรวจสอบไม่ได้ 163 แปลง เนื่องจากเอกสารอยู่กับนายทุน ผลของโครงการมีราษฎรได้ประโยชน์จากการ นำเอา ส.ค.1 ในโครงการไปออกโฉนดจำนวน 77 ราย จากการติดตามผลการตรวจสอบปี พ.ศ.2560 ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ เหลือ ส.ค.1 จำนวน 75 แปลง

ขั้นตอนที่ 4 จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วม โดยกรม สอบสวนคดีพิเศษร่วมกับเครือข่ายภาคประชาชน อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ เริ่มจากการให้องค์ความรู้ สร้างเครื่องมือตรวจสอบที่ดินชื่อว่า “DSI Map” หรือระบบแม่ข่ายแผนที่ผ่าน อินเทอร์เน็ต ซึ่งมีทั้งฐานข้อมูลแผนที่ แนวเขตสงวนหวงห้ามของรัฐ สนับสนุนอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และ ฐานข้อมูลด้านที่ดินและป่าไม้ ใช้ดำเนินการจัดศูนย์เรียนรู้ เพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่า ซึ่งในระบบ ดังกล่าวได้จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบแปลงที่ดินแนวเขตป่า เขตอุทยาน และเขตอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งชาวบ้านสามารถเข้ามาตรวจสอบได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นอย่างไร จะทำให้ชาวบ้านสามารถเฝ้าระวังการ ป้องกันการบุกรุกทำลายป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรม

ข้อมูลการสัมภาษณ์เป็นการสะท้อนการอำนวยความสะดวกที่ชาวบ้านอำเภอเกาะยาวได้รับนำกระบวนการมีส่วนร่วมมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ดังคำสะท้อนต่อไปนี้

“การที่มีหน่วยงานกรมสอบสวนคดีพิเศษเข้ามาช่วยในการป้องปราม การกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ได้รับการพิจารณาช่วยเหลือด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ พิจารณาและดำเนินการด้วยความล่าช้า นอกจากนี้ การช่วยเหลือให้องค์ความรู้ด้านกฎหมายช่วยให้ชาวบ้านในชุมชนมีองค์ความรู้ในการจัดการปัญหาและเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ จากการอบรมให้ความรู้เรื่องการใช้แผนที่ DSI MAP กับชาวบ้านในชุมชนในพื้นที่ อำเภอเกาะยาว ซึ่งช่วยให้ชาวบ้านในชุมชนมีองค์ความรู้ในการจัดการแก้ไขปัญหาของตนเองและเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ได้ดียิ่งขึ้น การที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการจัดการปัญหาที่ดินเพราะ DSI มีการรับฟังปัญหา และให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยในอดีตการทำงานของหน่วยงานภาครัฐส่งผลกระทบต่อประชาชน มีการบ่ายเบี่ยง ยื้อเวลา แต่เมื่อ DSI และกรมอุทยานฯ ในปัจจุบัน รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมกันทำงานก็เห็นว่าแก้ไขปัญหาได้รวดเร็วยิ่งขึ้น”

(นายบังเดอะ, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์การเรียนรู้ฯ ตำบลเกาะยาวใหญ่ : สัมภาษณ์ เมื่อ 21 มีนาคม 2560)

“แรกเริ่มได้ทราบว่า DSI เข้ามาในชุมชนเพื่อสำรวจและคืนที่ดินให้กับประชาชนในชุมชนเกาะยาวน้อย ได้ร่วมโครงการโดยได้รับมอบหมายให้เดินสำรวจ ส.ค.1 เพื่อหาผู้ถือสิทธิครอบครองของชาวบ้านในชุมชนเกาะยาวน้อย ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวได้มอบหมายนักเรียนโรงเรียนเกาะยาววิทยา กลุ่มละประมาณ 10 คน จำนวน 7 กลุ่ม ตามจำนวนหมู่บ้านที่มี 7 หมู่บ้าน พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ผู้นำชุมชน ชาวบ้านในหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านมาช่วยกันนำเดินสำรวจหาหลักฐาน ส.ค.1 ตัวจริงจากชาวบ้านในชุมชนตามที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งแต่ละกลุ่มจะได้รับมอบให้หาหลักฐาน ส.ค.1 กลุ่มละประมาณ 10 ฉบับ กิจกรรมโครงการนี้ใช้เวลาประมาณ 2 สัปดาห์ ก็สามารถพบหลักฐาน ส.ค.1 ครบทุกฉบับ”

(นายสายันต์, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์การเรียนรู้ฯ ตำบลเกาะยาวใหญ่ อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา : สัมภาษณ์เมื่อ 30 สิงหาคม 2560)

สำหรับความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กับกรมสอบสวนคดีพิเศษที่ร่วมโครงการนี้ เห็นว่า

“เป็นการดีที่หน่วยงานภาครัฐมาให้บริการถึงพื้นที่จริงและมาให้ความช่วยเหลือชาวบ้านซึ่งอยู่ห่างไกล เป็นการทำงานแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ทำให้หน่วยงานได้รับทราบปัญหาที่แท้จริงของชาวบ้านโดยตรง และชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการแก้ไขปัญหาของตนเองร่วมกับรัฐ เป็นการทำงานเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดลักษณะนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีซึ่งไม่เคยมีมาก่อน จากประสบการณ์โดยตรงที่ได้ช่วยเหลือทำโครงการนี้ เห็นว่าการสำรวจหาหลักฐาน ส.ค.1 แล้วเสร็จภายในเวลาอันรวดเร็วและประสบความสำเร็จ ซึ่งหากไปใช้บริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะใช้ระยะเวลานาน และมีขั้นตอนมากมาย การดำเนินกิจกรรมครั้งนี้ เป็นการตรวจสอบเอกสารสิทธิและยืนยันการเป็นเจ้าของการครอบครอง ทำให้ลดการเกิดปัญหาพิพาทระหว่างชาวบ้านในชุมชนในอนาคต เพราะแต่ละคนได้มีการตรวจสอบความถูกต้องของที่ดินที่ตน และของบุคคลที่เป็นเจ้าของที่ดินติดกันครอบครอง ลดการพิพาทเรื่องเขตแดนหรือสิทธิ กรรมสิทธิ์การครอบครอง”

(นายสำราญ, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ตำบลเกาะยาวใหญ่
: สัมภาษณ์เมื่อ 30 สิงหาคม 2560)

ขั้นตอนที่ 5 การรายงานผลงาน คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ได้รายงานผลงานและการเฝ้าระวังในพื้นที่ของศูนย์เรียนรู้ฯ ต่อกรมสอบสวนคดีพิเศษ ดังนี้

- ได้ร่วมมือกับ DSI ให้ข้อมูลการกระทำผิดกฎหมายที่ดินและสิ่งแวดล้อม เช่น การบุกรุกป่าสงวน อุทยาน จนสามารถดำเนินการกับวัชธรรมกายได้
- รับเรื่องร้องเรียนจากประชาชน เกี่ยวกับความเดือดร้อนของประชาชนเกี่ยวกับที่ดินและสิ่งแวดล้อม
- จัดอบรมเยาวชน นักเรียนโรงเรียนเกาะยาววิทยา และโรงเรียนพรุใน ในการจับพิกัดที่ดินเกาะยาว เพื่อให้เยาวชนนำไปขยายเครือข่ายเพิ่มขึ้น
- ร่วมดำเนินการโครงการคืน ส.ค.1 ให้ประชาชนในพื้นที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต
- เดินสำรวจที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิกับเจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษ ส.ค.1 บิน ในพื้นที่ หมู่ 3 หมู่ 1 และหมู่ 7
- ให้ความปรึกษาเกี่ยวกับกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่ดิน และงานช่วยเหลือประชาชนที่มาร้องเรียน
- ร่วมสำรวจความเสียหายจากการบุกรุกที่ดิน การใช้รถรดตักหน้าชุดหลัง (แบคโฮ) ชุดต้นตาลในที่ดินของรัฐของผู้ใหญ่บ้านและพวก
- ร่วมกับสื่อมวลชนตรวจสอบกรณีการสร้างจุดชมวิวของหมู่ 5 เกาะยาวน้อย

เมื่อได้มีการติดตามการทำงานของศูนย์เรียนรู้ฯ จากการสัมภาษณ์กรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ดังคำสะท้อน ต่อไปนี้

“ชาวอำเภอเกาะยาวเห็นควรให้กรมสอบสวนคดีพิเศษช่วยเหลือและให้คำแนะนำแก่ผู้ที่เดือดร้อน มีการติดต่อสื่อสารส่งข้อมูลที่ชัดเจน และตรงไปตรงมา ระหว่างกรมสอบสวนคดีพิเศษและประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชน พื้นที่ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น สร้างความเข้าใจระหว่างสองฝ่าย ได้ถูกต้อง จึงนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมและเกิดความยั่งยืน ให้พื้นที่”

(นายบังเดอะ, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์การเรียนรู้ฯ ตำบลเกาะยาวใหญ่ : สัมภาษณ์เมื่อ 30 สิงหาคม 2560)

“ประชาชนชาวอำเภอเกาะยาวมีความพึงพอใจในการทำงานของกรมสอบสวนคดีพิเศษ และประชาชนที่ได้ทำงานร่วมกับกรมสอบสวนคดีพิเศษรู้สึกพอใจและดีใจกับการให้ความช่วยเหลือ แก่ประชาชนในการแก้ไขปัญหาที่จริงจังและรวดเร็ว เกิดความยุติธรรมโปร่งใส ภาคประชาชนมีบทบาทส่วนร่วมในการทำงานแก้ไขปัญหา ทำให้ประชาชนผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนได้รับประโยชน์สูงสุด และทำให้มีที่ดินทำกินต่อไป และอยากให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน เพราะต่อไปเยาวชนอาจเป็นผู้เดือดร้อนมากที่สุด เนื่องจากที่ดินทำกินของบรรพบุรุษถูกละเมิดสิทธิไป ลูกหลานอาจไม่มีที่ดินทำกินในอนาคต”

(นายฮัมบุญ, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์การเรียนรู้ฯ ตำบลเกาะยาวน้อย : สัมภาษณ์เมื่อ 30 สิงหาคม 2560)

“ตั้งแต่กรมสอบสวนคดีพิเศษเข้ามา เดิมไม่เคยรู้บทบาทของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ก็ดีใจที่มาช่วย โดยขั้นแรกก็ช่วยเรื่องให้คำปรึกษาและให้ความรู้ ตามลำดับ รู้สึกเป็นกันเอง มักคุ้น อุ่นใจ ไปด้วยกัน ในส่วนเครื่องมือที่กรมสอบสวนคดีพิเศษได้มอบให้ คือ โดรน ก็คิดว่าโดรนจะช่วยเรื่องการตรวจสอบพื้นที่ที่ทุจจริตและพื้นที่ที่ยังไม่รู้ ว่านายทุนทุจจริต ทำให้ทำงานง่ายขึ้น ขอเป็นตัวแทนขอบพระคุณทุกท่านที่มาให้การสนับสนุน ชาวบ้านส่วนมากก็ดูอยู่ว่ากรมสอบสวนคดีพิเศษ และศูนย์เรียนรู้ฯ ทำงานด้วยกันเป็นอย่างไร ในส่วนบทบาทของแกนนำก็ได้ให้ชาวบ้านมาแจ้งหากเดือดร้อนเรื่องอะไรให้แจ้งที่ศูนย์เรียนรู้ฯ”

(นางสวย, นามสมมุติ : ผู้แทนกรรมการศูนย์การเรียนรู้ฯ ตำบลเกาะยาวใหญ่ : สัมภาษณ์เมื่อ 30 สิงหาคม 2560)

สำหรับการเฝ้าระวังในพื้นที่ของศูนย์เรียนรู้ฯ อำเภอเกาะยาว จากการสัมภาษณ์ ผู้แทน
กรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ มีการสะท้อน ดังนี้

“มีการทำลายต้นตาลในพื้นที่ หมู่ที่ 1 บ้านโละโปะ อำเภอเกาะยาว ซึ่งเป็น
พื้นที่สาธารณะที่ทุกคนใช้ประโยชน์ร่วมกัน และมีการทำลายต้นไม้ในเขตทุ่งสงวน
เลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ตำบลเกาะยาวน้อย ซึ่งเป็นพื้นที่พิพาทระหว่างองค์การบริหารส่วน
ตำบลกับกลุ่มชาวบ้านที่เลี้ยงสัตว์ แต่ปัจจุบันมีข้อยุติแล้ว เนื่องจากมีคำสั่งจากสำนัก
นายกรัฐมนตรีให้หยุดโครงการทั้งหมด ปัจจุบันกำลังดำเนินการขอจดทะเบียน และ
ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหาข้อยุติได้ในเรื่องข้อพิพาทเรื่องที่ดิน
ทุ่งสงวนเลี้ยงสัตว์ และดำเนินการในเรื่องการหาพิกัดที่ดินให้กับกลุ่มมวลชน และ
ติดตามการใช้จ่ายเงิน ได้ขอให้ช่วยตรวจสอบที่ดินบริเวณอ่าวโละโปะพลูที่อยู่ในเขตหมู่ที่ 2
ตำบลพรุไฉ และสำรวจที่ดินว่างซึ่งไม่มีเอกสารสิทธิ ซึ่งไม่สามารถออกได้ เนื่องจาก
ติดประกาศกระทรวงปี 43 ซึ่งส่วนหนึ่งทางศูนย์การเรียนรู้ฯ ได้สำรวจเบื้องต้นไปแล้ว
เนื่องจากเรื่องนี้ทางศูนย์เรียนรู้ฯ ให้ความสำคัญ เนื่องจากชาวบ้านเข้าไม่ถึงสิทธิในที่ดิน
ทำให้เสียสิทธิอื่นที่จะได้”

(นายบังเดอะ, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์การเรียนรู้ฯ ตำบลเกาะยาวใหญ่
: สัมภาษณ์ เมื่อ 30 สิงหาคม 2560)

“พื้นที่หมู่ 7 ตำบลพรุไฉ อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา โรงแรมบูรเบย์ ปล่อย
น้ำเสียลงทะเล สูบน้ำบ่อไขมัน และขยะมูลฝอย ทำลายสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ทำให้
ปู ปลา ในพื้นที่ตาย ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว ทางศูนย์เรียนรู้ฯ ได้ทำหนังสือถึงโรงแรม
แต่โรงแรมกล่าวอ้างว่าไม่มีผู้มีอำนาจเต็มเข้าตัดสินใจ จึงต้องให้หนึ่งในโรงแรมที่ทำลาย
ธรรมชาติอย่างต่อเนื่องทำกิจกรรม และทางศูนย์เรียนรู้ฯ ได้แจ้งเจ้าหน้าที่เทศบาลพรุไฉ
และทางเทศบาลบอกว่าไม่ได้ละเลยแต่ประการใด ได้มีหนังสือแจ้งให้ทางโรงแรมสร้าง
บ่อตกตะกอนและบำบัดน้ำเสียก่อนจึงปล่อยออก แต่ทางโรงแรมกำลังสร้างแล้วยัง
ไม่เสร็จ จึงปล่อยลงทะเลไปก่อน เป็นเวลาแรมปีแล้ว ขอให้เจ้าหน้าที่ DSI เข้าประสาน
เรื่องน้ำเสียลงทะเล ขยะมูลฝอย และบ่อไขมัน ให้มีการจัดการอย่างถูกต้องก่อนปล่อย
และขอให้เป็นการเร่งด่วนที่สุด เพราะได้บริหารจัดการอย่างผิดๆ และไม่รีบรื้อย
เป็นเวลานานมากแล้วจนธรรมชาติเสื่อมโทรมมาก”

(นายสายันต์, นามสมมุติ ; ผู้แทนกรรมการศูนย์การเรียนรู้ฯ ตำบลเกาะยาวใหญ่
: สัมภาษณ์เมื่อ 21 มีนาคม 2560)

“การคัดค้านของประชาชนกรณีการสร้างเขื่อนกั้นน้ำในพื้นที่ทุ่งสงวนเลี้ยงสัตว์ หมู่ที่ 2 เกาะยาวน้อย ที่ดินที่ศาลตัดสินให้เพิกถอนมีชาวบ้านบุกรุก เจ้าหน้าที่รัฐ สนับสนุนให้มีการทำผิดกฎหมาย มีข่มขู่”

(นายมนัส, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ตำบลเกาะยาวน้อย : สัมภาษณ์เมื่อ 30 สิงหาคม 2560)

“การรักษาทรัพยากรธรรมชาติด้านอาหารและสัตว์คุ้มครอง เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2560 ได้ร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์เกาะยาว นำลูกนกเงือก อายุไม่ถึง 2 เดือน จำนวน 3 ตัว ส่งมอบแก่กำนันตำบลเกาะยาวน้อย เพื่อเตรียมส่งมอบต่อยังเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา และนำส่งให้สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าพังงา ภายหลังมีชาวบ้านในพื้นที่พรังนกเงือกที่สวนผลไม้ โดยทำรังอยู่แถวโคนต้นไม้ สูงจากพื้นราว 70 เซนติเมตร เกรงจะมีคนขโมยไปเลี้ยงอีก จึงได้ประสานทางกลุ่มอนุรักษ์ และมอบให้ทางเจ้าหน้าที่นำไปดูแลรักษาจนเติบโตและหากินเองได้ตามธรรมชาติ”

(นางเสาวภา; นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ตำบลเกาะยาวน้อย : สัมภาษณ์เมื่อ 30 สิงหาคม 2560)

1.2) ถอดบทเรียนปัจจัยที่มีผลทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ โดยปัจจัยที่มีผลทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ มีดังต่อไปนี้

- การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถและมีศักยภาพ มีจิตสาธารณะ และประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือ โดยเข้ามาตรวจสอบด้วยตนเอง ทำให้ฐานข้อมูลเรื่อง ส.ค.1 ถูกถ่ายทอดสู่ชุมชน ซึ่ง ส.ค.1 ที่มีการออกเอกสารสิทธิแล้วแต่ยังไม่ถูกจำหน่ายออกจากทะเบียนครอบครอง คิดเป็นร้อยละ 70 นอกจากนั้นเป็นพื้นที่ซึ่งไม่ได้ออกโฉนด จึงได้ส่งข้อมูลให้เจ้าของที่ดินดำเนินการออกโฉนดที่ดินให้หมด เพื่อจะทำให้พื้นที่ดังกล่าวไม่มีการทุจริตในการออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบอีก และข้อมูลที่มีการตรวจสอบได้ส่งให้สำนักงานที่ดินอำเภอแต่ละแห่งเพื่อนำไปจำหน่าย ส.ค.1 ออกจากทะเบียนครอบครองต่อไป นอกจากนี้ยังส่งให้ผู้นำชุมชนเฝ้าระวังไว้เพื่อใช้ในการตรวจสอบภาครัฐอีกส่วนหนึ่งด้วย ผลจากโครงการดังกล่าวจึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความสุขที่ได้รับเอกสาร ส.ค.1 จากที่ได้ติดตามมานานกว่า 20 ปีแล้ว จนมาพบที่โครงการนี้ สามารถนำไปออกโฉนดที่ดินจนสำเร็จ และประชาชนยังมีความรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งในการป้องกันการทุจริตของภาครัฐในการออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบในพื้นที่ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ และมีฐานข้อมูลให้ตรวจสอบเพื่อการเฝ้าระวังอย่างยั่งยืน

- ผู้บริหารกรมสอบสวนคดีพิเศษสนับสนุนส่งเสริมและให้ความสำคัญในการดำเนินการป้องกันปราบปรามการบุกรุกทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประกอบกับบุคลากรกรมสอบสวนคดีพิเศษที่มีความรู้ความสามารถและศักยภาพในการคิดค้นเครื่องมือ DSI MAP เพื่อใช้ในการ

ตรวจสอบจนได้รับรางวัลพัฒนานวัตกรรมบริการที่เป็นเลิศ ประจำปี 2558 และอีกหลายรางวัล ซึ่งการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน เป็นปัจจัยความสำเร็จที่มีความสำคัญ เนื่องจากการดำเนินการเกี่ยวกับการบูรณาการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องใช้เครื่องมือ องค์ความรู้ และประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละพื้นที่

- การสนับสนุนความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมป่าไม้ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และจังหวัดพังงา รวมถึงองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยาวน้อย เกาะยาวใหญ่ และตำบลพรุใน ตลอดจนองค์กรภาคเอกชน เนื่องจากการดำเนินงานด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ อย่างยั่งยืน

คณะกรรมการศูนย์ฯ ได้ให้ข้อเสนอในการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

- ต้องการมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ดินมากขึ้น ควรจัดให้มีการอบรมต่อคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ เกี่ยวกับวิธีการสอบสวนหาข้อเท็จจริงเรื่องที่ดิน
- ควรให้คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ มีบัตรประจำตัว เพื่อความสะดวกในการประสานงานการติดต่อกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อความสะดวกและความเชื่อถือในการขอข้อมูลและเอกสารหลักฐาน
- ขอให้เจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษมาใกล้ชิดบ่อยขึ้น และมอบเครื่องมือการทำงานของศูนย์เรียนรู้ฯ เช่น เครื่องมือจับพิกัด เป็นต้น
- จัดกิจกรรมให้เยาวชนมีส่วนร่วมเพื่อปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2) ถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เหมาะสมกับพื้นที่และถอดบทเรียน จากกรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดภูเก็ต

2.1) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อำเภอดง จังหวัดภูเก็ต รูปแบบการกระทำผิดเกิดจากการนำเอาหลักฐานแจ้งการครอบครอง หรือ ส.ค.1 ซึ่งเป็นหลักฐานของที่ดินแปลงอื่นมาอ้างออกในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ โดยมีขอบ และบางรายได้มีการปลอมเอกสาร ส.ค.1 ทั้งฉบับ และนำมาอ้างออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบ เพราะการที่จะออกเอกสารสิทธิในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอดง จังหวัดภูเก็ต ได้นั้น จำเป็นจะต้องมีหลักฐานของที่ดินเดิมโดยเฉพาะ ส.ค.1 เนื่องจากเป็นเงื่อนไขของกฎหมาย แต่จากการตรวจสอบเบื้องต้นพบว่าได้มี การทุจริตนำเอาหลักฐาน ส.ค.1 ของที่ดินแปลงอื่นมาอ้างออกโดยมิชอบในพื้นที่เหล่านี้ โดยร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง และนำไปจำหน่ายจ่ายโอนจนได้รับผลประโยชน์เป็นจำนวนมาก

การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากการศึกษาโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐของกรมสอบสวนคดีพิเศษ พบว่ารูปแบบกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมและการเมือง ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการรวบรวมข้อมูลข้อเสนอของภาคประชาชนและผู้แทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสาเหตุและผล ทหาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในบทบาทของแต่ละภาคส่วนตามกรอบของการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ในประเด็นการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้เห็นว่ามาจากเหตุ ปัจจัยใดบ้าง และนำไปสู่ผลที่เกิดขึ้นอะไรบ้าง โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะตามความรู้ ประสบการณ์การทำงานจนได้ข้อสรุปร่วมกันโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม

ในการเตรียมความพร้อมก่อนลงพื้นที่ตรวจสอบข้อมูลร่วมกันระหว่างกรมสอบสวนคดีพิเศษ หน่วยงานของรัฐในพื้นที่ และประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่รอบอุทยานแห่งชาติสิรินาถ เพื่อตรวจสอบหลักฐาน ส.ค.1 กำหนดพื้นที่เป้าหมาย 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลสาคร ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรี และตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดทำโครงการฯ โดยมีกระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาคประชาชน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้แทนอุทยานแห่งชาติสิรินาถ ผู้แทนสำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต สาขากลาง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรี ตำบลไม้ขาว และตำบลสาคร ให้เข้าร่วมในกระบวนการ หรือขั้นตอนต่างๆ ของการบริหารจัดการตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลการปฏิบัติงาน การร่วมแสดงทัศนคติความคิดเห็น การร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น การร่วมคิดแนวทาง การแก้ไขปัญหา การร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การร่วมในการดำเนินการ และการร่วมติดตามประเมินผล รวมทั้งการร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2.2) ถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของอำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

ขั้นตอนที่ 1 การถ่ายทอดความรู้ แก่ทีมทำงานตรวจสอบในพื้นที่ ณ ห้องประชุมโรงเรียนถลางวิทยา โดยผู้บัญชาการสำนักคดีคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม กรมสอบสวนคดีพิเศษ ถ่ายทอดความรู้ ใช้ชื่อโครงการพระราชดำริ : การตรวจสอบ ส.ค.1 เกี่ยวกับสภาพปัญหาของการบุกรุกที่ดินในประเทศไทย แนวทางในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแนวทางการปฏิบัติการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองที่ดินโดยการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่ ภารกิจการตรวจสอบ ส.ค.1 ให้ออกจากทะเบียนครอบครอง จำนวน 627 ฉบับ

ขั้นตอนที่ 2 การลงมือปฏิบัติการพิสูจน์สิทธิในการครอบครองที่ดินในระดับหมู่บ้าน เมื่อทุกหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย กรมอุทยานแห่งชาติ โดยผู้แทนอุทยานแห่งชาติ สิรินาถ จังหวัดภูเก็ต กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเชิงทะเล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเทพกระษัตรี ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลไม้ขาว และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสาคร รวมถึงกรมสอบสวนคดีพิเศษ เมื่อได้ตรวจสอบที่ดินเสร็จสิ้นแล้ว สามารถจัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงระหว่างกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช โดยอุทยานแห่งชาติสิรินาถ และกรมที่ดิน โดยสำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต สาขากลาง เพื่อยืนยันว่าพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ ไม่มีหลักฐาน ส.ค.1 มาอ้างอิงอีกต่อไป เพราะได้มีการตรวจสอบจนครบหมดแล้ว อันเป็นการป้องกันการบุกรุกด้วยการออกเอกสารสิทธิอย่างยั่งยืน

● **ข้อมูลการสัมภาษณ์** จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ในการลงพื้นที่ของ คณะผู้วิจัย พบว่าโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) มีกระบวนการการมีส่วนร่วมในขั้นตอน การทำแผนและกำหนดกิจกรรม เริ่มตั้งแต่การคัดกรอง ข้อมูล ส.ค.1 น.ส.3 ก. น.ส.3 และบัญชีคูม น.ส.3 ก. (น.ส.8) ที่สำนักงานที่ดินภูเก็ต สาขากลาง มาตรวจสอบทุกหมู่บ้านและคัดกรองว่ามี ส.ค.1 ฉบับใด ที่ยังไม่ได้ถูกจำหน่ายออกจากทะเบียน ครอบครอง ระหว่างปี 2519 - ปี 2520 มีโครงการเดินสำรวจ ชาวบ้านไม่ได้นำ ส.ค.1 ไปใช้ในการออก น.ส.3 ก. โดยการคัดเลือกข้อมูลจากเอกสารพื้นฐานเกี่ยวกับการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) ของราษฎร ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรี ตำบลไม้ขาว และตำบลสาคร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต มีการวางแผนการทำงานครบถ้วน เตรียมความพร้อมของทีมทำงานและราษฎรพื้นที่เป้าหมาย กำหนดขอบเขต หน้าที่ของแต่ละหน่วยงานที่ร่วมการดำเนินงานเชิงบูรณาการ มีกระบวนการดำเนินงานสอดคล้องใน แนวทางเดียวกัน แต่ยังมีข้อจำกัดในเงื่อนไขของเวลาที่สิ้นเกินไป พื้นที่มีขนาดใหญ่ชาวบ้านต้องทำมาหากิน บางหมู่บ้านผู้นำยังไม่ให้ความสำคัญ เกรงว่าจะถูกเรียกคืนที่ดิน มีข้อมูลพื้นฐานในระดับหมู่บ้าน ที่ชัดเจน ซึ่งโครงการบรรลุตามเป้าหมายโดยมีผลผลิต ที่ชัดเจน คือ

- มีฐานข้อมูลกรรมสิทธิ์ที่ดินในระดับชุมชนที่ผ่านการตรวจสอบในระดับหมู่บ้านที่ชัดเจน/ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับในระดับหนึ่ง โดยสามารถเคลียร์หลักฐาน ส.ค.1 ในเขตพื้นที่ ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรี ตำบลไม้ขาว และตำบลสาคร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

- มีข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น เช่น แนวเขตพื้นที่ป่า แนวเขตอุทยานแห่งชาติ แนวเขต ส.ป.ก. และแนวเขตป่าไม้ถาวร เป็นต้น

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ส่วนหนึ่งเป็นคำสะท้อนความคาดหวังหรือความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้สะท้อนถึงความคาดหวังโครงการนี้ ว่า

“โครงการนี้ช่วยแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน ช่วยแก้ไข ส.ค.1 ออกเอกสารสิทธิที่ถูกต้อง มาจัดการเจ้าหน้าที่อื่นที่ยังไม่ช่วยแก้ไขปัญหาได้ จะได้ออกโฉนดที่ดิน น.ส.3 อย่างรวดเร็ว” และคาดหวังโครงการนี้ ว่า

“การทำงานของ DSI จะมีความชัดเจน ถูกต้องในพื้นที่และขบวนการต่างๆ ในการออกเอกสารสิทธิต้องถูกต้อง สามารถทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อใจ ไว้วางใจ การทำงานหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ”

(นายวิทยา, นามสมมุติ; ผู้แทนครูจากโรงเรียนกลางวิทยา
: สัมภาษณ์เมื่อ 21 มีนาคม 2560)

“ได้รับข้อมูลที่ดี สามารถนำข้อมูลไปตรวจสอบ ส.ค.1 ได้ สามารถตรวจสอบและให้ข้อมูล ตามคำถามชาวบ้านได้เป็นตัวแทนให้แก่ชาวบ้านในการร้องเรียนสิทธิให้ชาวบ้านได้”

(นายประสิทธิ์, นามสมมุติ; ตัวแทนชาวบ้าน ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง
: สัมภาษณ์เมื่อ 21 มีนาคม 2560)

“ต้องการให้ตรวจสอบ ส.ค.1 ที่มีทั้งหมดและฉบับที่ออกโฉนดไปแล้วถูกต้องตรงทุกแปลง การวัดชี้ระวางแนวเขตที่ดินของปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่ สามารถตรวจสอบแนวเขตได้ชัดเจน”

(นายประวิทย์, นามสมมุติ; ตัวแทนปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอถลาง
: สัมภาษณ์เมื่อ 21 มีนาคม 2560)

“มีความตั้งใจดึงชุมชนนักเรียนมาร่วมกิจกรรม เป็นการปลูกฝังเด็กให้หวงแหนที่ดินของบรรพบุรุษ และรู้ว่าเอกสาร ส.ค.1 จริงคืออะไร ใครที่นำเอกสารปลอมมาใช้เป็นการให้ความรู้สื่อมวลชน ร่วมตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่บางฝ่าย ที่เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม”

(นายสุทธิ, นามสมมุติ; ตัวแทนสื่อมวลชน
: สัมภาษณ์เมื่อ 21 มีนาคม 2560)

ปัญหา อุปสรรค จากการดำเนินโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต โดยสรุปมีดังนี้

- ยังมีผู้นำท้องถิ่นและชาวบ้าน ให้ความร่วมมือน้อยเนื่องจากเกิดการเสียผลประโยชน์
- นักเรียนซึ่งเป็นคณะทำงานส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ภาษาท้องถิ่น สื่อสารไม่ได้ผล
- ผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีอยู่น้อยคนที่จะทราบเกี่ยวกับประวัติการครอบครองที่ดิน และสามารถชี้แนวเขตที่ดินได้
- บางที่ไม่สามารถค้นหาตัวตนของเจ้าของที่ดินข้างเคียงได้ เนื่องจากได้ถึงแก่กรรมไปหมดแล้ว ขายไปบ้าง ลูกหลานก็จำไม่ได้ เพราะได้มารุ่นสู่รุ่น
- ที่ดินส่วนใหญ่ได้ขายไปหลายช่วงอายุคนแล้ว จึงส่งผลให้ไม่สามารถค้นหาเจ้าของที่ดินเดิม

● การเสวนานำเสนอผลการศึกษา แนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อต้องการถอดบทเรียนปัญหาที่เกิดจากการดำเนินการสำรวจเอกสาร ส.ค.1 เพื่อนำปัญหาและข้อสรุปไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการจัดการที่ดิน เพื่อให้ ส.ค.1 ออกจากทะเบียนการครอบครอง ผู้บริหารกรมสอบสวนคดีพิเศษ และผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ได้รายงานความก้าวหน้าของการดำเนินการในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในส่วนที่รับผิดชอบ และแสดงความคิดเห็น ตอบคำถาม และข้อเสนอแนะ ข้อติดขัด ที่ผ่านมา พร้อมนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมไปพัฒนาปรับปรุงรายละเอียดของการดำเนินโครงการให้มีความเหมาะสม และใช้เวทีเสวนานี้เพื่อการแก้ไขปรับปรุงพัฒนาโครงการที่มีอยู่เดิมให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เวทีนี้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะรวมทั้งซักถาม อภิปรายในประเด็นต่างๆ ที่ซับซ้อนหรือสำคัญ โดยไม่มีขั้นตอนของการตัดสินใจ ซึ่งเป็นเวทีหนึ่งที่ใช้อภิปราย ถกปัญหา แนวทาง การดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการจัดการที่ดิน เพื่อให้ ส.ค.1 ออกจากทะเบียนการครอบครอง ซึ่งจะช่วยให้การทำงานร่วมกันมีความสมบูรณ์

การสัมภาษณ์ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษได้เล่าถึงการจัดการที่ดิน ดังคำสะท้อนว่า

“ก้านัน...แจ้งว่ามีเจ้าหน้าที่เอาเอกสารมาให้เซ็นจะม้อออกโฉนดพื้นที่ มูลค่าที่ดินถ้าออกโฉนดได้จะมีมูลค่า 25 ล้าน ซึ่งก้านันตรวจสอบหมดแล้วว่าไม่มีพื้นที่ให้ออกโฉนดแล้ว ส.ค.1 ออกหมดแล้ว จึงโทรมาหาท่าน ร้องขอให้มาตรวจสอบพื้นที่ ว่าใครมาบุกรุก เลยมีความคิดว่าทำไมเราไม่ตรวจสอบให้หมด ถ้าเราตรวจสอบให้หมด ปัญหาจะกลายเป็นศูนย์ พอใครจะม้อออกโฉนดใหม่ก็ไม่ได้ การมีส่วนร่วมของชาวบ้านเป็น

มาตรการ ป้องกันที่ดีมาก ชุมชนจะได้มีฐานข้อมูลในการตรวจสอบ เราต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ และรับรู้ให้กับชาวบ้าน โดยให้กำนันสำรวจลูกบ้านตนเองว่า ที่ดินแปลงไหนยังไม่ออกโฉนด และก็มีการประกาศทางเว็บไซต์ ต้องประกาศให้ชาวบ้านรับรู้ ไม่งั้นจะเป็นการลิดรอนสิทธิชาวบ้าน อำเภอดกลาง อาจจะเป็นอำเภอรแรกๆที่ให้กำนันผู้ใหญ่บ้าน ทำการลงสำรวจก่อน เรามาทำเพื่อประโยชน์ชาวบ้านโดยตรงและป้องกันการทุจริต เป็นมาตรการช่วยเหลือและป้องกัน แก้ปัญหาที่ตรงจุด ด้านกระบวนการออกเอกสารสิทธิที่ชาวบ้านบอกว่าล่าช้า ในกระบวนการอ่านแปลภาพถ่าย ผู้เชี่ยวชาญจากกรมสอบสวนคดีพิเศษให้ข้อมูลว่า กระบวนการอ่านแปลภาพถ่ายใช้เวลาดูเพียง 1 นาที รู้ผล แต่ทำไมบางคนกลับยื่นไปแล้วเป็น 70 ปี ก็มียังไม่ออกโฉนด ทางกรมสอบสวนคดีพิเศษเราพร้อมทางผู้เชี่ยวชาญก็ได้การยอมรับจาก ประชาชน ไม่มีนอกมีใน”

“ได้รับฟังจากผู้ครอบครองท้องที่ เขามีความกังวลเรื่องรับรองตามกฎกระทรวง 43 การสำรวจที่ดินภูเขา จะรู้ได้อย่างไรว่าเมื่อก่อนพื้นที่นี้มีการทำประโยชน์ นี่เป็นเหตุผลที่เขาไม่กล้าเซ็น ต้องใช้การแปลภาพถ่าย ทางกรมสอบสวนคดีพิเศษเรามีผู้เชี่ยวชาญการแปลภาพถ่าย นำเชื่อถือได้ ถ้าไม่ต้องทำรายงานโดยละเอียด การแปลสามารถทำได้ไม่เกิน 1 นาที ซึ่งจะทำให้การออกเอกสารสิทธิเร็วขึ้น ในการทำงานจึงเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เอาประชาชนเป็นตัวตั้ง”

(นายประวิณ, นามสมมุติ; ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ
: สัมภาษณ์เมื่อ 29 สิงหาคม 2560)

“เรื่องที่ดินเป็นเรื่องที่น่าหนักใจของ จังหวัดภูเก็ต โดยเฉพาะ อำเภอดกลาง ใน 10 ปีที่ผ่านมาปัญหาสิทธิดินดังอย่างต่อเนื่อง การที่กรมสอบสวนคดีพิเศษได้ช่วยเหลือก็เป็นเรื่องที่ดี พื้นที่ปัญหาใหญ่ๆก็มีไม่กี่ที่ ได้แก่ สิรินาถ หาดนายพัน และป่าตอง ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว การลงทุนไม่เดิน ขาดความเชื่อมั่น ไม่เชื่อถือในหลักฐานทางราชการว่าโฉนดถูกต้องหรือไม่ อยากให้ตีกรอบที่ดินสิรินาถให้ชัดเจน จะได้ว่าถูกต้องหรือไม่ถูกต้องก็แปลง จะได้สร้างความเชื่อถือเชื่อมั่นว่าการตรวจสอบเราสุจริต เพื่อแก้ปัญหาที่ดิน ที่สะสมมานาน พอเราตีกรอบพื้นที่นี้ได้ก็เป็นแนวทางในการดำเนินการพื้นที่อื่นต่อไป”

(นายประชา ,นามสมมุติ ; ผู้แทนกรมการปกครอง
: สัมภาษณ์เมื่อ 29 สิงหาคม 2560)

“เป็นโครงการที่ดี คนโกงจะได้ไม่ต้องคอยโกงอยู่เรื่อย แต่ระยะเวลาการทำงานมันช้า อยากสอบถามว่า การตามหาเจ้าของ ส.ค.1 กรณีคนที่ตายไปแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 มีการเปลี่ยนมือครอบครองกันไป เวลาน้อยคนทำงานก็เป็นผู้เฒ่าผู้แก่เดินไปทำงานไม่ไหว การตรวจสอบว่ารายนี้ชื่อนี้เป็นใคร ที่ดินภูเก็ตที่ไม่ได้เดินสำรวจ ตกค้าง การออกเอกสารโฉนดที่ดิน รบกวณประสานต่อได้หรือไม่ จะได้มีการเสียภาษีให้ถูกต้อง ในที่ที่มีการครอบครอง ขอให้ช่วยประสานในส่วนที่ดินที่เป็นจังหวัด ไม่ใช่ที่เกาะด้วย”

(นายก้าจัด, นามสมมุติ; ผู้แทนกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ตำบลไม้ขาว : สัมภาษณ์เมื่อ 29 สิงหาคม 2560)

“หมู่ 8 ปัญหาที่เจอคือ เป็นชุมชนมุสลิม ไม่ค่อยทำเรื่องเอกสาร เรื่อง ส.ค.1 เป็นของคนโบราณ บางคนบอกหาย บางคนบอกเปลี่ยนมือไปแล้ว แต่ผมคิดว่าในชุมชนหมู่ 8 ไม่มีปัญหาเรื่อง ส.ค.1 อยากให้ทางอุทยานตัดแนวเขตให้แน่นอน สวนป่าบางขุนตัดแนวเขตให้แน่นอน แล้วเราจะทำได้แน่นอน คนชุมชนหมู่ 8 อยู่ที่ป่าก่อนผมเกิดอีก ถ้าทางกรมสอบสวนคดีพิเศษ อุทยานและสวนป่า ทำให้เรียบบร้อย ปัญหาที่จบเลยเรื่อง ส.ค.1 จะไม่มีปัญหาที่ตกค้าง ใน 4 - 5 รายเขาก็ไม่มี ไม่เห็น เพราะเขาบอกว่าเปลี่ยนมือไปหมดแล้ว”

(นายสมชาติ, นามสมมุติ; ผู้แทนกรมการปกครอง : สัมภาษณ์เมื่อ 29 สิงหาคม 2560)

“คือ อยากให้อุทยานและเขตป่าไม้ชี้แนวเขตที่ชัดเจน เพื่อความไวใจของชาวบ้าน เวลาพวกท่านลงพื้นที่ชาวบ้านไม่ไวใจหน่วยงานของรัฐ ชาวบ้านกลัวว่า ส.ค. มาออกแล้วจะหาย กลัวเป็นที่ว่างเปล่าเขาจะทำมาหากินไม่ได้ จะได้รู้ว่าเป็นพื้นที่ทับซ้อนไหมและพื้นที่ใครทับใคร”

(นายสิงหา, นามสมมุติ; ผู้แทนตัวแทนชาวบ้าน ตำบลเทพกระษัตรี : สัมภาษณ์เมื่อ 29 สิงหาคม 2560)

“เอกสารสิทธิ ส.ค.1 เป็นปัญหามานาน อีกทั้งเป็นเมืองท่องเที่ยวด้วย ถ้าเราแก้ไขปัญหาได้เร็วจะเป็นผลดีแก่ประเทศและประชาชน”

(นายประชัย, นามสมมุติ; ผู้แทนอุทยานแห่งชาติ : สัมภาษณ์เมื่อ 29 สิงหาคม 2560)

“อุทยานแห่งชาติ กับที่ดินต้องมีการเคลียร์กันให้ชัดเจนว่าใครผิดใครถูก โฉนดออกมาไม่ได้ถ้าอุทยานไม่เซ็น ถ้าป่าไม้ไม่เซ็นจะออกโฉนดได้อย่างไร ต้องมีการสังคายนา กันสักที จะได้ไม่ต้องก้ำกึ่ง”

(นายประพล ,นามสมมุติ; ผู้แทนสำนักงานที่ดิน
: สัมภาษณ์เมื่อ 29 สิงหาคม 2560)

“ที่ผ่านมาปัญหาป่าไม้ที่ดินภูเก็ต เป็นปัญหายาวนาน ถ้าจะให้เป็นการกระบวนการที่มีส่วนร่วมอยากจะเสนอแนะที่นี้ว่า กระบวนการประชาคมระดับตำบลถือว่าสำคัญ ถ้าพี่น้องเข้าใจเรื่องเหล่านี้ พลังเหล่านี้จะหนุนเสริม ข้อมูลเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าเราเปิดเผยตลอด ที่ผ่านมาเป็นเรื่องที่ปกปิด คนท้องถิ่นเองย่อมรักท้องถิ่นตนเอง พอเป็นมุมมองแบบนี้ มุมประชาคมเป็นเรื่องสำคัญ”

(นายประทีน, นามสมมุติ; ผู้แทนองค์การความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ
: สัมภาษณ์เมื่อ 29 สิงหาคม 2560)

สรุปข้อเสนอในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและ แนวทาง การดำเนินการกับผู้นำ ส.ค.1 ของผู้อื่นไปแอบอ้างในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินหวงห้ามของ อำเภอดง จังหวัดภูเก็ต โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จากผลการสัมภาษณ์ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ดังนี้

- ต้องเคลียร์ปัญหาที่เป็นต้นเหตุของปัญหาคือตัว ส.ค.1 ให้หมดจาก ทะเบียนครอบครองไป เพื่อที่จะไม่ให้มีการนำเอาที่ดินตรงนี้ไปใช้ออกในที่ดินแปลงอื่น โดยเฉพาะในพื้นที่ ที่เป็นพื้นที่สงวนหวงห้ามของรัฐ เช่น ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ เป็นต้น ซึ่งก็เกิดเหตุการณ์ ดังกล่าวอยู่เป็นประจำ ถ้าเราเงียบไปก็จะมีเจ้าหน้าที่หยิบเอาตรงนี้มาใช้ เพราะฉะนั้นถ้าเราเคลียร์ต้นเหตุ ของปัญหาให้หมดก็จะมีเรื่องที่ยิบเอาสิ่งเหล่านี้ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิอีก โดยมองที่กฎหมาย ที่ดินว่าในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินบนภูเขาหรือที่เป็นป่าสงวนอุทยาน มีความจำเป็นต้องใช้หลักฐาน ส.ค.1 ในการออกเอกสารสิทธิ ซึ่งจะใช้วิธีอื่นไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นจึงต้องจัดการต้นเหตุของปัญหา เมื่อดำเนินการทางทะเบียนเสร็จหมดแล้วนั้นซึ่งอาจจะไม่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ที่ดินก็เป็นไปได้ เช่น เจ้าหน้าที่ที่ดินไม่ยอมแหงจำหน่ายออกให้หรือเก็บเรื่องไว้ เป็นต้น จึงต้องมุ่งไปที่ภาคประชาชน โดยการเอาข้อมูลทั้งหมดมารวมไว้ที่ภาคประชาชน สำหรับหน่วยราชการใดเป็นคนเก็บก็มองไปที่องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นหน่วยงานท้องถิ่นน่าจะเป็นคนเก็บข้อมูลนี้ เพื่อให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นการ ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลที่สาธารณะของแผ่นดินรวมถึงที่ป่าสงวนอุทยานก็เป็นผู้นำที่ดูแลด้วย และยังเป็นกรรมการในการออกโฉนดที่ดินก็ควรจะต้องรู้ข้อมูลแบบนี้

- การเก็บข้อมูลหลักฐานไว้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หากเกิดการเปลี่ยนแปลงในภายหลังข้อมูลก็จะเกิดความไม่ต่อเนื่อง ไม่ส่งต่อกัน จึงควรเก็บไว้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลของทุกที่ เช่น เกาะยาวได้ส่งข้อมูลไปเก็บไว้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 3 แห่ง ทั้งนี้ ผู้บริหารกรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่า

“ต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและผู้นำท้องถิ่นให้สามารถเข้ามาตรวจสอบข้อมูลได้โดยจัดทำเว็บไซต์ใส่ข้อมูลให้หมด เวลาถ้าเกิดประชาชนอยากรู้ว่าที่ตรงนี้เขาเอา ส.ค.1 มาอ้างอิง ซึ่งเคยตรวจสอบไปแล้วสามารถมาดูข้อมูลได้ที่ไหน ซึ่งก็สามารถมาตรวจดูได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งก็มีเหตุการณ์เกิดขึ้นที่โคกก้อย ซึ่งเป็นที่แรกทีลงไปทำโครงการซึ่งมีกำนันเป็นแกนนำในการที่จะเคลียร์ ส.ค.1 จนกระทั่งเคลียร์ออกจากพื้นที่หมด ปรากฏว่าวันหนึ่งเมื่อเร็วๆ นี้ไม่นาน ประมาณ 1-2 เดือน ซึ่งเราทำโครงการมาตั้งแต่ปี 2552 ปรากฏว่ามีเจ้าหน้าที่มาขอออกโฉนดที่ดินในพื้นที่ที่เคยไปตรวจสอบแล้วก็เอาเอกสารมาให้กำนันเซ็น ปรากฏว่ากำนันไล่ บอกว่าพื้นที่ดังกล่าวตรวจหมดแล้วไม่มี ส.ค.1 เหลืออยู่แล้ว อยู่ๆ จะมี ส.ค.1 ขึ้นมาอีกได้อย่างไร ซึ่งเรามองว่าตรงนี้เป็นจุดแข็งของประชาชน ซึ่งเป็นเรื่องที่เคยตรวจสอบมาแล้ว ซึ่งที่โคกก้อยเราไม่เคยส่งข้อมูลไปให้ในพื้นที่เลย แต่กำนันรู้ว่าเคยตรวจสอบมาหมดแล้ว เพราะฉะนั้น กำนันจึงปฏิเสธไม่ยอมเซ็น และคัดค้านไม่ให้ออกโฉนดที่ดินนี้ คือสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อ 2 เดือน ที่ผ่านมา”

(นายประวิณ, นามสมมติ; ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ
: สัมภาษณ์เมื่อ 24 ตุลาคม 2560)

● ข้อเสนอเกี่ยวกับการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยสรุป มีดังนี้

- ควรกำหนดแนวเขตอุทยานฯ ให้ชัดเจน และสร้างความเข้าใจกับภาคประชาชนให้ยอมรับความเป็นที่ดินของรัฐ และภาครัฐควรแสวงหาข้อเท็จจริงในพื้นที่ก่อนที่จะดำเนินการใดๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ วิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่
- ต้องการให้ชาวบ้านมีความรู้ ความเข้าใจมากกว่าที่เป็นอยู่ช่วยแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน ช่วยแก้ไข ส.ค.1 ออกเอกสารสิทธิที่ถูกต้องมาจัดการ เจ้าหน้าที่อื่นยังไม่ช่วยแก้ไข ปัญหาได้ คาดหวังจะได้โฉนดที่ดิน น.ส.3 อย่างรวดเร็ว
- ต้องการให้ตรวจสอบ ส.ค.1 ที่มีทั้งหมด และฉบับที่ออกโฉนดไปแล้ว ถูกต้องตรงทุกแปลง การวัดชี้ระวางแนวเขตที่ดินของปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่ สามารถตรวจสอบแนวเขตได้ชัดเจน

- ต้องการให้มีการดำเนินโครงการต่อและให้มีการติดตามผลการดำเนินงาน ต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม

● **วิเคราะห์เชิงคุณภาพ เกี่ยวกับเนื้อหาและข้อมูล องค์ประกอบการ แยกแยะประเด็นแล้วนำมาจัดกลุ่มข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูลถึงความเหมือนและความต่าง ว่าปัจจัยที่มีผลทำให้การดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำเร็จ** โดยการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของโครงการคินสิทธิในที่ดิน การปกป้อง ทรัพยากรธรรมชาติตามบทบาทกระบวนการมีส่วนร่วมของแต่ละภาคส่วนในประเด็นการให้ความสำคัญ กับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กรณีอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา นำมาสู่การขยายแนวคิดในการ แก้ไขปัญหา การบูรณาการหน่วยงานแห่งชาติสิรินาถ โดยการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการตรวจพิสูจน์ หลักฐาน ส.ค.1 การดำเนินโครงการสามารถตรวจสอบ ส.ค.1 ในตำบลและหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของอุทยาน แห่งชาติสิรินาถได้ และทำให้ ส.ค.1 ในพื้นที่ไม่มีในทะเบียนการครอบครอง โดยปัจจัยความสำเร็จสามารถ สรุปได้ ดังนี้

- ผู้บริหารกรมสอบสวนคดีพิเศษสนับสนุนส่งเสริมและให้ความสำคัญ ในการดำเนินการป้องกัน ปราบปราม การบุกรุก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และได้รูปแบบ การป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐแบบยั่งยืน เพื่อนำไปใช้กับพื้นที่อื่นต่อไป

- การสนับสนุนความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมอุทยาน แห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมที่ดิน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น นายอำเภอ องค์การบริหาร ส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สนับสนุนพื้นที่ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น ข้อมูลประชากร และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน

- ประชาชนรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับในการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ทำให้ ประชาชนสามารถตรวจสอบแบบ ส.ค.1 ในที่ดินที่มีอยู่ได้อย่างถูกต้อง ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่กล้า กระทำความผิดในการออกเอกสารสิทธิแปลงที่ดิน สามารถป้องกันการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชาชนได้รับความเป็นธรรมในสิทธิที่ดินทำกินของตนซึ่งเป็นสิทธิโดยชอบด้วย กฎหมาย

- การประสานงานของเจ้าหน้าที่โครงการ ประกอบด้วย ผู้แทนกรมอุทยาน แห่งชาติ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเชิงทะเล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเทพกระษัตรี ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลไม้ขาว และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสาคร ผู้แทนครูจากโรงเรียนกลาง วิทยาและโรงเรียนเชิงทะเลวิทยาคม ตัวแทนเครือข่ายภาคประชาชนจาก ตำบลเชิงทะเล ตำบล เทพกระษัตรี ตำบลไม้ขาว และตำบลสาคร และผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ

4.2 ตัวแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพื้นที่

4.2.1 ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดพังงา และจังหวัดภูเก็ต

ในปี พ.ศ.2559 กรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้นำการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมและแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาใช้ในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการในระดับความร่วมมือ กรณีอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา โดยนำความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องมาใช้ประกอบในการบริหารราชการในแต่ละระดับการมีส่วนร่วม โดยการวิเคราะห์จากบทบาทของแต่ละภาคส่วนตามตัวแบบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกรอบของการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ในประเด็นการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งกรมสอบสวนคดีพิเศษมีกลไกในการส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ คณะกรรมการบริหารการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อเพิ่มศักยภาพการบูรณาการการสืบสวนคดีพิเศษ ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายแนวทาง กำกับดูแลติดตามเร่งรัดการดำเนินการในการสร้างเครือข่ายคณะทำงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการกรมสอบสวนคดีพิเศษ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายกรอบแนวทาง ส่งเสริมสนับสนุนติดตามประเมินผล ให้ข้อเสนอแนะในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และศูนย์เครือข่ายและพันธมิตรภาคประชาชน มีหน้าที่ในการป้องกันเฝ้าระวังพื้นที่ วิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายพันธมิตรและภาคประชาชน มีการพัฒนาการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้เครือข่ายภาคประชาชนเกิดความรู้และตระหนักถึงผลเสียหายจากการบุกรุกที่ดินของรัฐ ป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่ ตลอดจนความศรัทธาในกรมสอบสวนคดีพิเศษที่มีความมุ่งมั่นในการคืนความเป็นธรรมให้กับประชาชนและสังคม ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน โดยการเฝ้าระวังและหาข่าวในพื้นที่ ตรวจสอบเบื้องต้นว่าเป็นการบุกรุกพื้นที่สาธารณประโยชน์หรือป่าสงวนหรือทับซ้อนพื้นที่ของประชาชนหรือไม่ แจ้งข่าวพฤติกรรมบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่ก่อนและหลังบุกรุกที่ดินเพื่อประกอบการดำเนินคดี ตลอดจนการเป็นพยานในชั้นศาล ช่วยให้ดำเนินคดีมีข้อมูลหลักฐานที่ถูกต้อง ชัดเจน รวมถึงจำนวนของผู้มีส่วนร่วมในคดี สำนวนคดีมีความถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สามารถลงโทษผู้กระทำความผิด และคืนพื้นที่ให้ประชาชนและสังคมในที่สุด ยังช่วยยับยั้งผู้บุกรุกรายใหม่ให้ลดน้อยลง ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน
กรณีอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา

ระดับ	บทบาท/รูปแบบการมีส่วนร่วม		
	กรมสอบสวนคดีพิเศษ	ชาวบ้าน สื่อ NGO	ภาครัฐ
1) ระดับให้ข้อมูล ข่าวสาร (To Inform)	ให้ความรู้/ให้ข้อมูลจากภาครัฐ สู่ประชาชน /รัฐสู่รัฐ	ให้ข้อมูลข่าวสาร	ให้ความรู้/ให้ข้อมูล จากภาครัฐสู่ประชาชน /รัฐสู่รัฐ
รูปแบบ	สัมภาษณ์/ให้ข่าว/ โทรศัพท์ / ประชุม/หนังสือ/ เอกสาร		
ผลผลิต	องค์ความรู้สภาพปัญหาเชิงพื้นที่/พฤติกรรม		
2) ระดับการ ปรึกษาหารือ (To Consult)	รับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงนำข้อเสนอแนะ ความ คิดเห็นและ ประเด็นไปปรับปรุง/ พิจารณา	ให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และแสดง ความคิดเห็น รวมทั้งข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการดำเนินการ ปฏิบัติงาน กับภาครัฐ	รับฟัง/ให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และ แสดงความคิดเห็น รวมทั้งข้อเสนอแนะ
รูปแบบ	ประชุม/จัดเวทีสาธารณะ /เสวนากลุ่ม		
ผลผลิต	องค์ความรู้ใหม่ในการแก้ปัญหา/แนวทางปฏิบัติงาน		
3) ระดับให้เข้ามา มีบทบาท (To Involve)	จัดระบบอำนวยความสะดวกและ ยอมรับการเสนอแนะ และมีการ ตัดสินใจร่วมกับภาคประชาชน ในการกำหนดนโยบาย วางแผนงาน โครงการ และวิธีการปฏิบัติงาน	ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ ข้อมูลอย่างจริงจัง และมี จุดมุ่งหมายชัดเจนในการกำหนด นโยบาย วางแผนงาน โครงการ และวิธีการปฏิบัติงาน	อำนวยความสะดวกและ ร่วมกำหนด นโยบาย วางแผนงาน โครงการ และวิธีการปฏิบัติงาน
รูปแบบ	คณะกรรมการที่มีตัวแทนทุกภาคส่วนเข้าร่วม		
ผลผลิต	นโยบาย/แผนงาน /โครงการ /แนวทางปฏิบัติงานร่วมกัน		
4) ระดับสร้าง ความร่วมมือ (To Collaborate)	เป็นหุ้นส่วนกับทุกภาคส่วนในทุก ขั้นตอนของการตัดสินใจ ตั้งแต่ การระบุปัญหา พัฒนาทางเลือก และแนวทางแก้ไข รวมทั้งการเป็น ภาคีในการดำเนินกิจกรรมของ DSI	ร่วมกันและเสนอแนวคิดใหม่ ๆ หรือข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน ร่วมกันต่อ DSI ให้มากที่สุดเท่าที่ จะทำได้	เสนอแนะในการ ดำเนินงานร่วมกันต่อ DSI
รูปแบบ	ประชุม /เสวนา คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน /คณะที่ปรึกษาภาคประชาชน		
ผลผลิต	สรุป/บทบาท/แนวทาง/ผล/การทำงานตาม แผนงาน /โครงการ/ กิจกรรม ที่ตัดสินใจร่วมกัน		

1) กรณีอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา กรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้สร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในพื้นที่อำเภอเกาะยาว โดยส่งเสริมสนับสนุนให้มีศูนย์เรียนรู้การอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วม อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ณ ตำบลเกาะยาวน้อยและตำบลเกาะยาวใหญ่ โดยได้รับความร่วมมือจากจังหวัดพังงา และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จังหวัดพังงา เพื่อเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมเพื่อเฝ้าระวังการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การอำนวยความสะดวก ลดความเหลื่อมล้ำและประสานงานกับส่วนราชการอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล และได้สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานภายในศูนย์เบื้องต้น ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะจำนวน 3 ชุด ภาพถ่ายแผนที่อำเภอเกาะยาว คู่มือการใช้แผนที่เบื้องต้นและเครื่องมือพิเศษ DSI MAP ในการบริหารเครือข่ายและบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคประชาชน เอกชน และภาครัฐ และเป็นกลไกหลัก (Key Actor) ในการดำเนินการป้องกันปราบปราม สืบสวนสอบสวน และส่งเสริม สนับสนุนศักยภาพของภาคประชาชนในการเข้ามีส่วนร่วม ดังนี้

1.1) สร้างความรู้ความเข้าใจ (รู้จัก) โดยทีม Facilitator ให้กับเครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่ เช่น การอบรมมาตรการเชิงลึกด้านการป้องกัน และปราบปรามการบุกรุกพื้นที่ของรัฐ โดยระบบแม่ข่ายผ่านอินเทอร์เน็ต DSI MAP ให้แก่เครือข่ายในอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา เป็นต้น และได้ลงพื้นที่เพื่อฝึกการตรวจสอบพื้นที่แนวเขตและตรวจวิเคราะห์เชิงลึก ด้วยโปรแกรม DSI MAP EXTEND เพื่อเสริมสร้างความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งนำข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของประชาชนมาประกอบการวางแผนการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกพื้นที่ป่า ที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ตลอดจนจัดให้มีเวทีสานเสวนาแลกเปลี่ยนความรู้และแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

1.2) สร้างความไว้วางใจ ให้การสนับสนุน และอำนวยความสะดวก (มักคุ่น) โดยทีม Support Facilitator สร้างวิทยากร ให้ความรู้ อบรมทักษะเชิงลึกเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมอาชญากรรมคดีพิเศษ การข่าว การรวบรวมพยานหลักฐานในคดี รวมถึงการรายงานการเฝ้าระวัง การจัดตั้งและพัฒนาแหล่งข่าวบุคคล การคุ้มครองพยานให้ได้รับความปลอดภัย และการใช้แผนที่เบื้องต้นและเครื่องมือพิเศษ รวมทั้งสนับสนุนอุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับการปฏิบัติงาน และโปรแกรมฐานข้อมูลเกี่ยวกับแปลงที่ดินแนวเขตป่าและเขตอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ชาวบ้านสามารถใช้ในการตรวจสอบแนวเขตพื้นที่ป่า เครื่องพิมพ์สำเนาเอกสารแสดงสิทธิการครอบครองที่ดินในพื้นที่อำเภอเกาะยาว และแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศให้แก่ศูนย์เรียนรู้การอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วมอำเภอเกาะยาว มีผลทำให้ชาวบ้านสามารถเฝ้าระวังการบุกรุก การทำลายป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3) การสนับสนุนเครื่องมือ งบประมาณ คุ้มครองความปลอดภัย (อุ่นใจ) โดยทีม Safety Supporter ปักจี้ในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน จัดตั้งและพัฒนาแหล่งข่าวบุคคล เพื่อให้สามารถลดระยะเวลาและขั้นตอนการดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ เพื่อส่งเสริม

ให้เครือข่ายและสมาชิกในพื้นที่ตำบลเกาะใหญ่และเกาะยาวน้อยร่วมสอดส่องเป็นหูเป็นตาสังเกตพฤติกรรมคนแปลกหน้า นายทุน และผู้มีอิทธิพลเพื่อช่วยในการเฝ้าระวังเหตุการณ์ที่เป็นปัญหา

1.4) การปฏิบัติการด้านคดี (ไปด้วยกัน) โดยทีม Operation เป็นขั้นตอนที่ภาคประชาชน และพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ได้ทำงานร่วมกันในการเก็บพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำสู่คดีพิเศษ จนการไปเป็นพยานในคดีพิเศษ เข้ามาพัฒนาเครือข่ายเพิ่มทักษะและเทคนิคในการตรวจสอบให้ชาวบ้านสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ด้วยตนเอง พิสูจน์สิทธิ ส.ค. 1 ที่ยังคงค้างไม่ถูกแทงจำหน่ายในทะเบียนครอบครัว เพื่อลดช่องว่างของการนำเอาเอกสารดังกล่าวไปบุกรุกที่ดินของรัฐที่เขาหรือภูเขา โดยมีขอบหรือโดยทุจริต อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหายั่งยืน

นอกจากนี้ ยังมีการบูรณาการกับหน่วยงานภาครัฐอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมป่าไม้ กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมการท้องถิ่น และองค์การภาคเอกชน (NGO) ในพื้นที่ มีผลสำเร็จการดำเนินงาน ดังนี้

- การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยลงโทษผู้กระทำความผิด จำนวน 10 คดี
- มีการเรียกคืนที่ดินของรัฐ 500 ไร่ มูลค่าความเสียหาย 1,000 ล้านบาท
- ชุมชนร่วมตรวจสอบ ส.ค. 1 จากจำนวนทั้งหมด 972 แปลง สามารถตรวจสอบได้ 729 แปลง ตรวจสอบไม่ได้ 163 แปลง (เอกสารอยู่กับนายทุน)
- จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วม อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา

2) กรณีอำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เหมาะสม จากการที่กรมสอบสวนคดีพิเศษได้นำรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ได้สะท้อนบทเรียนแห่งการมีส่วนร่วมในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน คือ

ระดับที่ 1 ได้สร้างความรู้ความเข้าใจ (รู้จัก) โดยทีม Facilitator ให้ความรู้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ภาคประชาชนสามารถตรวจสอบแบบ ส.ค.1 ในที่ดินที่มีอยู่ได้อย่างถูกต้อง

ระดับที่ 2 ได้การสร้างความไว้วางใจ ให้การสนับสนุน และอำนวยความสะดวก (มักคุ่น) จากการมีส่วนร่วมในโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1) แต่ยังคงขาดแนวทางของชุมชนที่เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีอำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ยังกระจุกตัวในกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเป้าหมายยังขาดความเข้าใจในบริบทของโครงการฯ อย่างชัดเจน ถึงแม้กรมสอบสวนคดีพิเศษได้มีการเตรียมความพร้อมให้กับองค์กรหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในทุกกระดับ การทำงานมีหลักการ เป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจน มีการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบสามารถแก้ปัญหาโดยการตั้งคลินิก ให้คำปรึกษาเฉพาะราย ซึ่งกรมสอบสวนคดีพิเศษดำเนินการต่อไปเพื่อนำบทเรียนการบริหารราชการ แบบมีส่วนร่วมในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไปเป็นแนวปฏิบัติที่ดีของกรณี อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ขยายผลยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนอื่นต่อไป

4.2.2 การวิเคราะห์บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้าง ตัวแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการตามกรอบแนวคิดการศึกษา

จากการวิเคราะห์บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้าง ตัวแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการศึกษา ตามแนวทางปฏิรูปประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นเกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์ ปัจจัยที่มีผลทำให้การดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ประสบความสำเร็จของโครงการคีนสิทธิในที่ดิน การปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้ กระบวนการมีส่วนร่วม อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา นำมาสู่การขยายแนวคิดในการแก้ไขปัญหา การบุกรุกอุทยานแห่งชาติสิรินาถอย่างยั่งยืน โดยการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการตรวจพิสูจน์ หลักฐาน ส.ค.1 ซึ่งเป็นหลักฐานในการออกเอกสารสิทธิในพื้นที่ดังกล่าว ที่เป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมาย ที่ดินและกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง การดำเนินโครงการสามารถตรวจสอบ ส.ค.1 ในตำบลและหมู่บ้านที่เป็น ที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติสิรินาถได้ และทำให้ ส.ค.1 ในพื้นที่ไม่มีในทะเบียนการครอบครอง ปัญหาในการ ออกเอกสารสิทธิในพื้นที่ก็จะหมดไป สามารถวิเคราะห์ตามบทบาทของแต่ละภาคส่วนในการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เหมาะสมกับพื้นที่ ตามกรอบแนวคิด การศึกษา มีดังต่อไปนี้

1) ความร่วมมือของชุมชน จากการที่ประชาชนรับรู้ถึงปัญหา ได้เข้าร่วมกิจกรรมตรวจสอบ ด้วยตนเอง มีการเฝ้าระวังดูแลและป้องกัน ทำให้ฐานข้อมูลเรื่อง ส.ค.1 ถูกถ่ายทอดสู่ชุมชน และยังส่งให้ ผู้นำชุมชนเก็บรักษาไว้ เพื่อใช้ในการตรวจสอบภาครัฐอีกส่วนหนึ่งด้วย ประชาชนมีความรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งในการป้องกันการทุจริตของภาครัฐในการออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบในพื้นที่ป่า ป่าสงวน แห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ และมีฐานข้อมูลให้ตรวจสอบเพื่อการเฝ้าระวังอย่างยั่งยืน

2) มีการบูรณาการการทำงานกับทุกภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ภาค ประชาชนสร้างองค์ความรู้ มีกระบวนการจัดการหรือวิธีปฏิบัติที่ชัดเจน และการสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากรในกิจกรรมของชุมชน

จากการศึกษาบทบาทของแต่ละภาคส่วนที่เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานทั้งกรณี อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา และอำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต พบว่า บทบาทของแต่ละภาคส่วนที่เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่

- 1) กรมสอบสวนคดีพิเศษ เป็นหน่วยงานภาครัฐหลัก (Network Manager) การจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2) ภาคประชาชน เป็นผู้มีบทบาทหลัก (Key Actor) ในการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการให้ข้อมูลที่เป็นพยานหลักฐานที่สำคัญ ภายใต้การสนับสนุนและร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ
- 3) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ กรมที่ดิน เป็นหน่วยงานสนับสนุนหลัก ให้ความร่วมมือ (Partnerships) ในการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ ตามที่ประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครอง ในการสนับสนุนข้อมูล ทรัพยากร แผนที่จำแนกแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติและป่าไม้ถาวร เพื่อใช้ในการป้องกันปราบปรามเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการสนธิกำลัง ในการดำเนินงานดังกล่าว
- 4) กรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นทั้งผู้ให้ความร่วมมือและผู้อำนวยความสะดวก (Partnership และ Facilitator) ในการสนับสนุนพื้นที่ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น ข้อมูลประชากร และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน และร่วมดำเนินโครงการ กิจกรรมต่างๆ
- 5) สื่อมวลชน ผู้ทำหน้าที่ให้ความร่วมมือ (Partnership) ในการนำข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาจากรัฐบาล หน่วยงานของรัฐบาล หรือหน่วยงานเอกชน ซึ่งเป็นหน่วยงานดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาไปสู่ประชาชน ผู้เป็นเป้าหมายของการพัฒนา โดยปกติสื่อที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อการพัฒนา อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน การตีความแสดงความคิดเห็นในเชิงเสนอแนะ เสนอภูมิหลังของข่าวสาร และมีการวิพากษ์วิจารณ์ให้เป็นเวทีสำหรับทุกความคิดเห็น

4.2.3 ตัวแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพื้นที่

จากการที่กรมสอบสวนคดีพิเศษได้นำรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงานได้สะท้อนบทเรียนแห่งการมีส่วนร่วมในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน กรณี อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงาโดยการนำแนวคิดการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมกรมสอบสวนคดีพิเศษมาใช้ในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ในระดับสร้างความร่วมมือ (To Collaborate) คือ มีรูปแบบการมีส่วนร่วมในแต่ละระดับคือ “รู้จัก มักคั่น อุ่นใจ ไปด้วยกัน” โดยแบ่งทีมทำงานเป็น 4 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1 ทีมสร้างความรู้ความเข้าใจ (รู้จัก) โดยทีม Facilitator การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับภาคประชาชนในพื้นที่ เช่น การอบรมมาตรการเชิงลึกด้านการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกพื้นที่ของรัฐ โดยระบบแม่ข่ายผ่านอินเทอร์เน็ต DSI MAP ให้แก่ เครือข่ายภาคประชาชนในอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา และทีมทำงานจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น และการได้ลงพื้นที่เพื่อฝึกการตรวจสอบพื้นที่แนวเขตและตรวจวิเคราะห์เชิงลึก ด้วยโปรแกรม DSI MAP EXTEND เพื่อเสริมสร้างความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งนำข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของประชาชน มาประกอบการวางแผนการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกพื้นที่ป่า ที่ดิน และทรัพยากร ธรรมชาติร่วมกัน ตลอดจนการจัดให้มีเวทีสานเสวนาแลกเปลี่ยนความรู้และแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

ระดับ 2 ทีมสร้างความรู้ใจ ให้การสนับสนุน และอำนวยความสะดวก (มักคุ้น) โดยทีม Support Facilitator สร้างวิทยากร ให้ความรู้ อบรมทักษะเชิงลึกเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมอาชญากรรมคดีพิเศษ การข่าว การรวบรวมพยานหลักฐานในคดี รวมถึงการรายงานการเฝ้าระวัง การจัดตั้ง และพัฒนาแหล่งข่าวบุคคล การคุ้มครองพยานให้ได้รับความปลอดภัย การใช้แผนที่เบื้องต้น และเครื่องมือพิเศษ รวมทั้งสนับสนุนอุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับการปฏิบัติงาน และโปรแกรมฐานข้อมูลเกี่ยวกับแปลงที่ดินแนวเขตป่าและเขตอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่ชาวบ้านสามารถใช้ในการตรวจสอบแนวเขตพื้นที่ป่า เครื่องพิมพ์สำเนาเอกสารแสดงสิทธิการครอบครองที่ดินในพื้นที่อำเภอเกาะยาว และอำเภอถลาง และแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศให้แก่ศูนย์เรียนรู้การอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วม อำเภอเกาะยาว มีผลทำให้ชาวบ้านสามารถเฝ้าระวังการบุกรุก การทำลายป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระดับ 3 ทีมการสนับสนุนเครื่องมือ งบประมาณ คุ้มครองความปลอดภัย (อุ่นใจ) โดยทีม Safety Supporter ปักจายในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน จัดตั้งและพัฒนาแหล่งข่าวบุคคลเพื่อให้สามารถลดระยะเวลา และขั้นตอนการดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ เพื่อส่งเสริมให้เครือข่ายและสมาชิกในพื้นที่ตำบลเกาะยาวใหญ่และเกาะยาวน้อยร่วมสอดส่องเป็นหูเป็นตาสังเกตพฤติกรรมคนแปลกหน้า นายทุน และผู้มีอิทธิพลเพื่อช่วยในการเฝ้าระวังเหตุการณ์ที่เป็นปัญหา

ระดับ 4 ทีมการปฏิบัติการด้านคดี (ไปด้วยกัน) โดยทีม Operation เป็นขั้นตอนที่ภาคประชาชน และเจ้าหน้าที่รัฐที่รับผิดชอบหรือพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ได้ทำงานร่วมกันในการเก็บพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำสู่คดีพิเศษ จนการไปเป็นพยานในคดีพิเศษ เข้ามาพัฒนาเครือข่ายเพิ่มทักษะและเทคนิคในการตรวจสอบ ให้ชาวบ้านสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ด้วยตนเอง พิสูจน์สิทธิ ส.ค. 1 ที่ยังคงค้าง ไม่ถูกแทงจำหน่ายในทะเบียนครอบครอง เพื่อลดช่องว่างของการนำเอาเอกสารดังกล่าวไปบุกรุกที่ดินของรัฐ ที่เขา หรือภูเขา โดยมีชอบหรือโดยทุจริต อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน ตัวแบบกระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง มีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการหรือขั้นตอนต่างๆ ของการบริหารจัดการ ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลการปฏิบัติงาน การร่วมแสดงทัศนะความ

คิดเห็นเป็นการระเบิดจากภายใน เข้าใจ เข้าถึง โครงการที่ภาครัฐจัดขึ้น การร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น การร่วมคิดแนวทาง การแก้ไขปัญหา การร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การร่วมในการดำเนินการ และการร่วมติดตามประเมินผล รวมทั้งการร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ตั้งแต่แบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ดังภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.2 ตัวแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพื้นที่

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการถือครองที่ดิน และถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากกรณีศึกษาและนำเสนอตัวแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพื้นที่ให้มีความต่อเนื่อง ยั่งยืน ตามแนวทางปฏิรูปประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ใช้วิธีการศึกษารวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง และวิธีการภาคสนาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การเล่าเรื่องและการสนทนากลุ่มระหว่างผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ ในบทนี้จะเป็นการสรุป อภิปราย และ ข้อเสนอแนะ ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ตั้งแต่ผลการศึกษาสภาพปัญหาการถือครองที่ดิน และถอดบทเรียนการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากกรณีศึกษาจังหวัดพังงาและภูเก็ต และเสนอตัวแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อเป็นการยอมรับผลการศึกษาว่าสามารถนำไปใช้งานได้ มีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

- 1) การบรรลุตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการถือครองที่ดิน และถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากกรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต
- 2) การบรรลุตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อนำเสนอตัวแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เหมาะสมกับพื้นที่

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 การบรรลุตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการถือครองที่ดินและถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากกรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต

พบว่าการบุกรุกที่ดิน ในพื้นที่ อำเภอกะยยา จังหวัดพังงา และได้ตรวจสอบที่ดินตาม ส.ค.1 จำนวน 892 ฉบับ สำหรับพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอดง จังหวัดภูเก็ต มีการออกเอกสารสิทธิ ส.ค.1 และได้ตรวจสอบที่ดินตาม ส.ค.1 จำนวน 627 ฉบับ สรุปได้ดังนี้

1) สภาพปัญหาการถือครองที่ดินและถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา

1.1) สภาพปัญหาการถือครองที่ดินพื้นที่อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา มีการบุกรุกที่ดิน โดยการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐที่ไปออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบให้กับกลุ่มนายทุน แล้วก็นำไปขายให้กับคนต่างชาติ โดยพฤติการณ์ที่นิยมมากที่สุด คือ นำเอา ส.ค.1 ของที่ดินแปลงอื่นมาอ้างออกเอกสารสิทธิในพื้นที่สงวนหวงห้ามของรัฐในที่ดินอีกแปลงหนึ่ง กรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้ดำเนินโครงการคืน ส.ค.1 ให้ประชาชน ซึ่งเป็นโครงการที่ให้ภาคประชาชน ประกอบด้วย ผู้สูงอายุในชุมชน ผู้นำท้องถิ่น นักเรียนในท้องถิ่น และกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้เข้าร่วมการตรวจสอบ ส.ค.1 ในพื้นที่อำเภอเกาะยาว ได้ใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมในระดับปักษ์หาหรือ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อคิดเห็นในระดับค่อนข้างสูง ตั้งแต่การพบปะอย่างไม่เป็นทางการ การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การประชุมเชิงปฏิบัติการ การตั้งคณะที่ปรึกษาและคณะทำงานเข้ามาให้ความรู้ เพิ่มทักษะ และเทคนิคในการตรวจสอบที่ดิน ทำให้ชาวบ้านสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ด้วยตนเอง โดย ส.ค.1 ที่ยังคงค้างไม่ถูกแทงจำหน่ายในทะเบียนครอบครอง เนื่องจากเชื่อว่าที่ดินตาม ส.ค.1 ส่วนใหญ่ได้ออกเป็นเอกสารสิทธิไปแล้วกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ โดยมุ่งเน้นเป้าหมายไปยังพื้นที่ที่มีการบุกรุกมากที่สุดก่อน สามารถตรวจสอบที่ดินตาม ส.ค.1 จำนวน 892 แปลง ตรวจสอบได้ 729 แปลง ตรวจสอบไม่ได้ 163 แปลง เนื่องจากเอกสารอยู่กับนายทุน มีราษฎรได้ประโยชน์จากการนำเอา ส.ค.1 ในโครงการไปออกโฉนดจำนวน 77 ราย จากการติดตามผลการตรวจสอบ ปี พ.ศ. 2560 ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ เหลือจำนวน 75 แปลง ซึ่งยังมีการติดตามต่อไป

1.2) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นโครงการที่ให้ภาคประชาชน ได้แก่ ผู้สูงอายุในชุมชน ผู้นำท้องถิ่น นักเรียนในท้องถิ่น และกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้เข้าร่วมตรวจสอบ ส.ค.1 ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กรมสอบสวนคดีพิเศษจัดตั้งคณะทำงานพัฒนาเครือข่ายภาคประชาชน จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษสำหรับผู้ที่ทำงานกับภาคประชาชน เวลา ลงพื้นที่ และคู่มือการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังอาชญากรรมคดีพิเศษสำหรับภาคประชาชน

ขั้นตอนที่ 2 คณะทำงานฯ จัดสัมมนาและอบรม ให้ความรู้เพิ่มทักษะ และเทคนิค ในการตรวจสอบ แก่ภาคประชาชนอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ที่เข้าร่วมโครงการ

ขั้นตอนที่ 3 กรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้ดำเนินโครงการตรวจสอบ ส.ค.1 ทั้งอำเภอ เกาะยาว โดยมีภาคประชาชน อำเภอเกาะยาว ร่วมตรวจสอบ

ขั้นตอนที่ 4 จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วม ณ ตำบล เกาะยาวน้อยและตำบลเกาะยาวใหญ่ โดยกรมสอบสวนคดีพิเศษ สร้างเครื่องมือตรวจสอบที่ดินชื่อว่า “DSI Map” หรือระบบแม่ข่ายแผนที่ผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีพื้นฐานข้อมูลแผนที่ แนวเขตสงวนหวงห้าม ของรัฐ สนับสนุนอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และฐานข้อมูลด้านที่ดินและป่าไม้ แก่ศูนย์เรียนรู้เพื่อใช้ศึกษา

ป้องกันการบุกรุกทำลายป่า ซึ่งในระบบดังกล่าวมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับรูปแปลงที่ดินแนวเขตป่า เขตอุทยาน และเขตอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งชาวบ้านสามารถเข้ามาตรวจสอบพื้นที่ได้ ทำให้ชาวบ้านมีรูปแบบการเฝ้าระวัง การป้องกันการบุกรุกทำลายป่าที่มีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรม

ขั้นตอนที่ 5 มีการรายงานผลงานและการติดตามผลการเฝ้าระวังการป้องกันรักษา ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.3) ปัจจัยความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา

- ภาคประชาชนจากการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถและมีศักยภาพ มีจิตสาธารณะ และประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือ โดยเข้ามาตรวจสอบ ด้วยตนเอง ทำให้ฐานข้อมูลเรื่อง ส.ค.1 ถูกถ่ายทอดสู่ชุมชน ซึ่ง ส.ค.1 ที่มีการออกเอกสารสิทธิแล้วแต่ยังไม่ถูกจำหน่ายออกจากทะเบียนครอบครอง คิดเป็นร้อยละ 70 นอกจากนั้นเป็นส่วนที่ยังไม่ได้ออกโฉนด ได้ส่งข้อมูลให้เจ้าของที่ดินดำเนินการออกโฉนดที่ดินให้หมด ทำให้พื้นที่ดังกล่าวไม่มีการทุจริตในการออก เอกสารสิทธิโดยมิชอบอีก และข้อมูลที่มีการตรวจสอบได้ส่งให้สำนักงานที่ดินอำเภอแต่ละแห่งเพื่อนำไป จำหน่าย ส.ค.1 ออกจากทะเบียนครอบครองต่อไป นอกจากนี้ให้ผู้นำชุมชนเก็บรักษาไว้เพื่อใช้ในการ ตรวจสอบภาครัฐอีกส่วนหนึ่งด้วย โครงการดังกล่าวทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความสุขที่ได้รับเอกสาร ส.ค. 1 จากโครงการซึ่งได้ติดตามมานานกว่า 20 ปีแล้ว จนมาพบที่โครงการนี้ สามารถนำไปออกโฉนดที่ดินจน สำเร็จ และประชาชนยังมีความรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งในการป้องกันการทุจริตของภาครัฐในการออก เอกสารสิทธิโดยมิชอบในพื้นที่ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ และมีฐานข้อมูลให้ตรวจสอบเพื่อการ เฝ้าระวังอย่างยั่งยืน

- ผู้บริหารกรมสอบสวนคดีพิเศษ ให้การสนับสนุนส่งเสริมและให้ความสำคัญใน การดำเนินการป้องกัน ปราบปราม การบุกรุก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบกับบุคลากร กรมสอบสวนคดีพิเศษที่มีความรู้ ความสามารถ และศักยภาพในการคิดค้นเครื่องมือ DSI MAP เพื่อใช้ในการ ตรวจสอบ ซึ่งการถ่ายทอดองค์ความรู้ สู่ประชาชน เป็นปัจจัยความสำเร็จที่มีความสำคัญ เนื่องจากการ ดำเนินการเกี่ยวกับการบุกรุกทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องใช้เครื่องมือ องค์ความรู้ และประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละพื้นที่

- การสนับสนุนความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมทรัพยากร ทางทะเลและชายฝั่ง กรมป่าไม้ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ และจังหวัดพังงา รวมถึงองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยาวน้อย เกาะยาวใหญ่ และตำบลพรุใน ตลอดจนถึงองค์กรภาคเอกชน เนื่องจากการดำเนินงานด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้อง อาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ อย่างยั่งยืน

2) สภาพปัญหาการถือครองที่ดิน และถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

2.1) สภาพปัญหาการถือครองที่ดินพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ มีการออกเอกสารสิทธิจำนวนมาก โดยเฉพาะพื้นที่ฝั่งที่ติดทะเลอันดามันด้านทิศตะวันตก คือ มีการบุกรุกที่ดินของรัฐ บริเวณอุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต และได้ร้องขอให้กรมสอบสวนคดีพิเศษดำเนินการตรวจสอบ รวมจำนวน 4 ตำบล คือ ตำบลเชิงทะเล ตำบลเทพกระษัตรี ตำบลไม้ขาว และตำบลสาคร และคณะกรรมการคดีพิเศษ มีมติให้ กรณี การบุกรุกยึดถือครอบครองที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติสิรินาถ และในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขารวก เขาเมือง อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เป็นคดีพิเศษ ตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (2) ประกอบมาตรา 10 (3) และมีพนักงานอัยการร่วมสอบสวนตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

2.2) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการ เริ่มจาก

- การคัดกรองข้อมูล ส.ค.1 น.ส.3 ก. น.ส.3 และบัญชีคุม น.ส.3 ก. (น.ส.8) ที่สำนักงานที่ดินภูเก็ต สาขากลาง จากนั้นไปขอข้อมูลทะเบียนครอบครองของหมู่บ้านและตำบลดังกล่าว มาตรวจสอบทุกหมู่บ้านและคัดกรองว่ามี ส.ค.1 ฉบับใดที่ยังไม่ได้ถูกจำหน่ายออกจากทะเบียนครอบครองระหว่างปี 2519-2520 มีโครงการเดินสำรวจ ชาวบ้านไม่ได้นำ ส.ค.1 ไปใช้ในการออก น.ส.3 ก.

- ประชุมวางแผนการตรวจสอบตำแหน่ง ส.ค.1 โดยการสร้างทีมตรวจสอบตำแหน่งที่ดิน กำหนดบทบาทเป็นทีมงาน ประกอบด้วย ผู้แทนกรมอุทยานแห่งชาติฯ กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน นักเรียน และผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษที่มีทั้งหมด 7 ทีม ต่อ 1 วัน โดยนักเรียน ทำหน้าที่ในการตรวจสอบ ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้เฒ่า ผู้แก่ ทำหน้าที่ช่วยเหลือนักเรียนตรวจสอบคัดแยกโดยคนที่มีย่านใกล้เคียงกันรวมไว้ด้วยกัน โดยเฉพาะการพานักเรียนไปพบกับเจ้าของ ส.ค.1 หรือทายาท เจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษ ควบคุมการตรวจสอบและการซักถาม เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ และผู้แทนเครือข่ายภาคประชาชนเกาะยาว ช่วยเหลือในการตรวจสอบ คณะทำงานกรมสอบสวนคดีพิเศษ เตรียมอุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องมือจับพิกัดทางดาวเทียม (GPS) เพื่อทำการจับพิกัดดาวเทียม เข็มทิศ กระดาษหรือสมุด ปากกา เพื่อใช้ในการจดรายละเอียดในการตรวจสอบ

ขั้นตอนที่ 2 ลงมือปฏิบัติการตรวจสอบตำแหน่ง ส.ค.1 ตามแผนที่ผ่านการซักซ้อมการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่ 21 มีนาคม 2560 ถึง 30 มีนาคม 2560 ได้แก่ หมู่ 4 ตำบลเชิงทะเล หมู่ 3 ตำบลเทพกระษัตรี หมู่ 4 ตำบลไม้ขาว หมู่ 1 หมู่ 2 หมู่ 3 และหมู่ 4 ตำบลสาคร รวม 627 ไร่ เพื่อพิสูจน์หาเอกสารส.ค.1 ที่ยังไม่ได้ถูกขีดฆ่าในหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของอุทยานสิรินาถ

ขั้นตอนที่ 3 คณะทำงานฯ นำข้อมูลที่ได้ลงภาคสนาม และค่าพิกัดที่เก็บของแต่ละแปลงมาตรวจสอบกับฐานข้อมูลที่เตรียมไว้ ทั้งฐานข้อมูล ในระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ และจากข้อมูลทะเบียน น.ส.3 ก. หรือข้อมูลทางทะเบียนอื่นๆ ของสำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต สาขาถลาง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

สำหรับพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต มีการออกเอกสารสิทธิ ส.ค.1 และได้ตรวจสอบที่ดินตาม ส.ค.1 จำนวน 627 ฉบับ

2.3) ปัจจัยความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

- การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ที่มีความรู้และความสามารถ มีศักยภาพ มีจิตสาธารณะ และประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือ โดยเข้าร่วมประชุมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ร่วมลงมือปฏิบัติการตรวจสอบในพื้นที่ด้วยตนเอง
- การบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่กับกรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้แก่ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

3) ถอดบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

การที่ประชาชนได้เข้ามาตรวจสอบด้วยตนเอง ทำให้ฐานข้อมูลเรื่อง ส.ค.1 ถูกถ่ายทอดสู่ชุมชน และยังส่งผลให้ผู้นำชุมชนเก็บรักษาไว้ เพื่อใช้ในการตรวจสอบการทำงานภาครัฐอีกส่วนหนึ่งด้วย ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งในการป้องกันการทุจริตของภาครัฐในการออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบในพื้นที่ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ และมีฐานข้อมูลให้ตรวจสอบเพื่อการเฝ้าระวังอย่างยั่งยืน ศึกษาบทบาทของแต่ละภาคส่วนที่เข้ามาร่วมดำเนินงานทั้ง กรณี อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงาและอำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต พบว่าบทบาทของแต่ละภาคส่วนที่เข้ามาร่วมดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีดังต่อไปนี้

3.1) หน่วยงานภาครัฐคือกรมสอบสวนคดีพิเศษ เป็นหน่วยงานหลัก (Network Manager) ในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

3.2) ภาคประชาชน เป็นผู้มีบทบาทหลัก (Key Actor) ในการดำเนินตามโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการให้ข้อมูลที่เป็น พยานหลักฐานที่สำคัญภายใต้การสนับสนุนและร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ

3.3) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ กรมที่ดิน เป็นหน่วยงานสนับสนุนหลัก ให้ความร่วมมือ (Partnerships) ในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ตามที่

ประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครอง ในการสนับสนุนข้อมูล ทรัพยากร แผนที่จำแนกแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ และป่าไม้ถาวร เพื่อใช้ในการป้องกันปราบปรามเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการสนธิกำลัง ในการดำเนินงานดังกล่าว

3.4) กรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นทั้งผู้ให้ความร่วมมือและผู้อำนวยความสะดวก (Partnership และ Facilitator) ในการสนับสนุนพื้นที่ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น ข้อมูลประชากร และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน และร่วมดำเนินโครงการ กิจกรรมต่างๆ

3.5) สื่อมวลชน ผู้ทำหน้าที่ให้ความร่วมมือ (Partnership) ในการนำข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาจากรัฐบาล หน่วยงานของรัฐบาล หรือหน่วยงานเอกชน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำการเกี่ยวกับการพัฒนาไปสู่ประชาชน ผู้เป็นเป้าหมายของการพัฒนา โดยปกติสื่อที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อการพัฒนา อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน การตีความแสดงความคิดเห็นในเชิงเสนอแนะ เสนอภูมิหลัง ของข่าวสาร และมีการวิพากษ์ วิเคราะห์ให้เป็นเวทีสำหรับเสนอทุกความคิดเห็น

5.1.2 การบรรลุตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อนำเสนอตัวแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพื้นที่

ตัวแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยการประยุกต์ใช้รูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม คือ “รู้จัก มักคุ้น อุ่นใจ ไปด้วยกัน” ในระดับการร่วมคิดร่วมทำ (collaborate) โดยแบ่งการทำงานเป็น 4 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1 สร้างความรู้ความเข้าใจ (รู้จัก) โดยทีม Facilitator จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษสำหรับผู้ที่ทำงานกับภาคประชาชนเมื่อลงพื้นที่ ได้แก่ คู่มือการปฏิบัติงานในโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และที่ดินของรัฐ อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอดงตาล จังหวัดภูเก็ต และคู่มือการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังอาชญากรรมคดีพิเศษ มีการอบรมเสริมสร้างองค์ความรู้ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ รวมทั้งนำข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของภาคประชาชนมาประกอบ การวางแผนการป้องกันและปราบปราม การบุกรุกพื้นที่ป่า ที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน

ระดับ 2 สร้างความไว้วางใจ ให้การสนับสนุน และอำนวยความสะดวก (มักคุ้น) โดยทีม Support Facilitator สร้างวิทยากร ให้ความรู้ อบรมทักษะเชิงลึกเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมอาชญากรรมคดีพิเศษ การข่าว การเก็บพยานหลักฐาน การรายงานการเฝ้าระวัง และการใช้แผนที่เบื้องต้น และเครื่องมือพิเศษ รวมทั้งสนับสนุนอุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับการปฏิบัติงาน และโปรแกรมฐานข้อมูลเกี่ยวกับแปลนที่ดินแนวเขตป่าและเขตอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ระดับ 3 การสนับสนุนเครื่องมือ งบประมาณ คຸ້ມครองความปลอดภัย (อุ่นใจ) โดยทีม Safety Supporter ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน จัดตั้งและพัฒนาแหล่งข่าวบุคคล

ระดับ 4 การปฏิบัติการด้านคดี (ไปด้วยกัน) โดยทีม Operation และภาคประชาชน ได้ทำงานร่วมกันในการเก็บพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำสู่คดีพิเศษ จนการไปเป็นพยานในคดีพิเศษ

5.2 อภิปรายผลการศึกษาร่วมกันของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เหมาะสมกับพื้นที่ ตามกรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เหมาะสมกับพื้นที่ตามกรอบแนวคิดการวิจัย มีรูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสร้างความร่วมมือ หรือเรียกรูปแบบการมีส่วนร่วมในแต่ละระดับสั้นๆ คือ “รู้จัก มักคຸ້น อุ่นใจ ไปด้วยกัน” โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยหน่วยงานภาครัฐและชุมชน ในการร่วมกันจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม คือ หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบหลัก โดยผู้บริหารระดับสูงมีบทบาทเป็นผู้ริเริ่ม มีภาวะผู้นำด้วยการกำหนดเป็นนโยบายว่าด้วยการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ในยุทธศาสตร์ มีการจัดโครงสร้าง ได้กำหนดให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ มีกลยุทธ์ในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในสังคมมาทำงานร่วมกัน ใช้การประชุมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ร่วมวางแผน กำหนดแนวทางการทำงานในทิศทางเดียวกันและต่อเนื่อง มีการสร้างบุคลากรเครือข่ายให้มีศักยภาพ ในการปฏิบัติงานกับภาคประชาชนเพื่อรองรับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน รวมถึงมีกระบวนการจัดการหรือวิธีปฏิบัติที่ชัดเจน ตลอดจนการสนับสนุนงบประมาณทรัพยากรในการจัดกิจกรรมของชุมชนในพื้นที่ มีการเสริมอำนาจภาคประชาชน ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ทักษะและความเฉลียวฉลาดเป็นตัวของตัวเองโดยภาครัฐเป็นผู้ให้คำปรึกษา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นพคุณ ธนะเรืองสกุลไทย (2550) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังเตือนภัยดินถล่มในพื้นที่จังหวัดตรัง พบว่าบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานมีทั้งหน่วยงานในท้องถิ่น และหน่วยงานส่วนกลาง รวมถึงสื่อมวลชน และผู้นำชุมชน สำหรับแนวทางเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังเตือนภัยดินถล่ม และควรให้มีการประชาสัมพันธ์ในวงกว้างเป็นประจำทุกปี เพื่อกระตุ้นให้ประชาชน ชุมชน และผู้นำชุมชนเกิดความตระหนักรู้และเข้าใจปัญหาและผลกระทบจากพิบัติภัยดินถล่ม จัดให้มีการบูรณาการเครือข่ายให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับตำบล นอกจากนี้องค์กรภาครัฐควรสนับสนุนความร่วมมือกับภาคธุรกิจ องค์กรมหาชน ประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและระบบสื่อสารในชุมชนท้องถิ่นให้มากขึ้น

สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่

1) การรับรู้และทัศนคติของประชาชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมและมีความไว้วางใจ เป็นพื้นฐานอันเป็นผลสืบเนื่องจากการได้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และองค์ความรู้กันอย่างเปิดเผยระหว่างกัน

2) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน จากการทำได้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาสาธารณะทำให้ภาครัฐได้รับการสนับสนุนเมื่อนำไปปฏิบัติ และได้รับการยอมรับซึ่งทำให้ภาครัฐและชุมชนไม่ต้องทำงานในลักษณะโดดเดี่ยวต่อไป

3) การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังดูแลและป้องกันการกระทำผิดในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยภาคประชาชนร่วมตรวจสอบพื้นที่ที่มีพฤติกรรมการบุกรุกที่ดิน การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และรายงานต่อกรมสอบสวนคดีพิเศษ รวมถึงการติดตามตรวจเยี่ยมในพื้นที่ชุมชนของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

จากการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง มีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการ หรือขั้นตอนต่างๆ ของการบริหารจัดการหน่วยงานภาครัฐ ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลการปฏิบัติงาน การร่วมแสดงทัศนะความคิดเห็น การร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น การร่วมคิดแนวทางในการแก้ไขปัญหา การร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การร่วมในการดำเนินการ และการร่วมติดตามประเมินผล รวมทั้งการร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา สอดคล้องตามผลงานวิจัยของ ญัฐชยา อุ่นทองดี (2556) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขมลพิษทางอากาศจากหมอกควันในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทาง การสื่อสารต่างๆ และประชาชนบางส่วนมีส่วนร่วมในการแสดง ความคิดเห็นต่อแนวทางการดำเนินงานตามมาตรการ/กิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขมลพิษทางอากาศจากหมอกควัน แต่ไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนกับหน่วยงานภาครัฐ มีเพียงผู้นำชุมชนที่รับมาตรการหรือนโยบายมาร่วมวางแผนกับสมาชิกในชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน/การปฏิบัติ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย 1) ปัจจัย ส่วนบุคคล ได้แก่ การมีความตระหนักและจิตสำนึก การมีความรู้ความเข้าใจ และการได้รับ ผลกระทบจากมลพิษทางอากาศจากหมอกควันและ 2) ปัจจัยด้านการจัดการ ได้แก่ ศักยภาพของผู้นำชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงาน และสนับสนุนการศึกษาของ อรพินท์ สฟโชคชัย และคณะ (2540) ศึกษาเรื่อง รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล มีข้อเสนอแนะจากการศึกษา คือ 1) ความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลและการกระจายอำนาจ องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นกลไกการพัฒนาท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการพัฒนาหมู่บ้าน และตำบลให้มีความเป็นอยู่ที่ดีได้ การบริการงานของผู้แทนประชาชนจะเน้นการตอบสนอง ความต้องการของประชาชน ในชุมชนเป็นหลักการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องมีความโปร่งใสพอสมควรเพราะอยู่

ใกล้ชิดประชาชน ระบบการกระจายข่าวสาร และการยอมรับในความสามารถและผลงานของผู้แทน ในองค์การบริหารส่วนตำบล จะเป็นที่น่าสนใจของชาวบ้านในยุคข้อมูลข่าวสารสมัยใหม่

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

การจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพื้นที่ ให้มีความต่อเนื่อง ยั่งยืน ต้องมีการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานภาครัฐโดยยึดการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

1) พัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องในการจัดการที่ดิน ต้องมีจิตสำนึกที่ดี มีความซื่อสัตย์ สุจริต ให้ความสำคัญต่อการให้บริการประชาชนอย่างมีคุณภาพ โดยคุ้มครองสิทธิในที่ดินของรัฐและ ประชาชน พัฒนาตนเองให้เกิดความรอบรู้ในด้านระเบียบ กฎหมาย และคำสั่งที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนใช้ วิจารณ์ญาณและความรอบคอบในการพิจารณาสภาพปัญหา เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพตามความต้องการของประชาชนผู้ติดต่อมากขึ้น ต้องให้ข้อมูลในแต่ละขั้นตอนของการ ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เพื่อลดปัญหาข้อร้องเรียนจากประชาชนได้

2) พัฒนาศักยภาพภาคประชาชนในพื้นที่ โดยการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนที่จะต้องมี ความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคี ทำงานร่วมกันได้ รักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องรักและหวงแหนเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนของตน สามารถที่จะนำมาจัดการ ได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ทั้งนี้แล้วชุมชนต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้ ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องแนวคิดพื้นฐานทางการจัดการที่ดินโดยชุมชน และการจัดการในพื้นที่ได้ด้วย มีกิจกรรมการ รักษาเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง รวมถึงสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การอำนวยการความยุติธรรมแบบ มีส่วนร่วมเพื่อให้ชุมชนช่วยเฝ้าระวังการพื้นที่ เข้าถึงการอำนวยการความยุติธรรม ลดความเหลื่อมล้ำและ ประสานงานกับส่วนราชการอย่างเป็นระบบ

3) สร้างผู้นำในการจัดการที่ดินเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืน สมดุลในกลุ่มคน หมู่่มาก ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐและชุมชนที่สามารถบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมได้จะต้องเป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ มีความคิด มีวิสัยทัศน์ ทั้งยังต้องได้รับความร่วมมือ จากหน่วยงานทั้งภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการพูดคุย กำหนดแนวทางการทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง โดยให้เจ้าภาพหลักเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น กรมธนารักษ์ กรมที่ดิน กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมทรัพยากรทางทะเล กรมป่าไม้ กรมสัตว์ป่าและพันธุ์พืช และกรมสอบสวนคดีพิเศษเป็น หน่วยงานสนับสนุนความร่วมมือในการดำเนินโครงการ

4) พัฒนารูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม โดยต้องมีการสื่อสารพูดคุยทั้งที่เป็นทางการและ ไม่เป็นทางการ เป็นการสื่อความคิดเห็น การแก้ปัญหา รวมถึงการหาทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยการระดม ความคิดเห็นจากประสบการณ์ จัดให้มีเวทีสาธารณะ พูดคุย ร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการ ติดตาม รักษา

เครือข่ายและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน สร้างกฎระเบียบ กติกาของชุมชนทางด้านต่างๆ เพื่อให้คนในชุมชนรวมถึงผู้มาเยือนปฏิบัติตาม

5) จัดทำข้อมูลหลักฐานที่ดิน เมื่อเคลียร์ปัญหาที่คือตัว ส.ค.1 ให้หมดจากทะเบียนครอบครองแล้ว เพื่อที่จะไม่ให้มีการนำเอาที่ดินตรงนี้ไปใช้ออกเอกสารสิทธิในที่ดินแปลงอื่น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่สงวนหวงห้ามของรัฐ เช่น ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ เป็นต้น จึงควรเก็บข้อมูลหลักฐานที่ดินไว้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลของทุกที่ และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและผู้นำท้องถื่นรับรู้ เพื่อให้สามารถเข้ามาตรวจสอบข้อมูลได้ทางเว็บไซต์

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาจัดทำข้อมูลหลักฐานที่ดินที่เป็นระบบ เมื่อเคลียร์ปัญหาที่คือตัว ส.ค.1 ให้หมดจากทะเบียนครอบครองไป ให้ทุกคนสามารถเข้ามาตรวจสอบข้อมูลได้ทางเว็บไซต์ เพื่อที่จะไม่ให้มีการนำเอาที่ดินตรงนี้ไปใช้ออกเอกสารสิทธิในที่ดินแปลงอื่น พัฒนาการจัดการภาครัฐ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืน

2) การศึกษาวิธีการพัฒนาระบบสารสนเทศที่ดินของกรมที่ดินให้ถูกต้อง สมบูรณ์ และทันสมัยทันสถานการณ์ ในระยะเวลาที่สั้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานอื่นๆ ที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดิน ให้สามารถบริหารจัดการระบบที่ดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทันต่อสถานการณ์

3) การศึกษา เรื่องการจำกัดสิทธิการถือครองที่ดินมาบังคับใช้ให้เกิดความยุติธรรม และความเสมอภาคกับสังคมโดยรวม ให้สามารถบังคับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม และเกิดเป็นผลดีทางเศรษฐกิจ

4) การศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมที่เกี่ยวข้องกับบริบทของระบบที่ดิน เพื่อสร้างเจตจำนงทางการเมืองพร้อมกับการสร้างจิตสำนึกสาธารณะและค่านิยมสังคม เพื่อการพัฒนาที่ดินอย่างยั่งยืน

5) การศึกษาเรื่องการสนับสนุนให้มีกฎหมายยกเลิกการสงวนหวงห้ามที่ดินของราชการที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์แล้ว เพื่อให้โอกาสแก่ผู้เช่าถือครองที่ดินได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นอย่างถูกต้องตามกฎหมายและทำการขออนุญาตที่ดินต่อไปอีก ทั้งเป็นการลดขั้นตอนการทำงานของเจ้าหน้าที่ด้วย ในกรณีที่มีกฎหมายกำหนดเขตสงวนหวงห้ามที่ดินตามวัตถุประสงค์ของทางราชการทับที่ที่ราษฎรได้จับจองและครอบครองอยู่แล้ว หรือเมื่อได้ประกาศกำหนดเขตสงวนหวงห้ามไว้แล้ว แต่ทางราชการมิได้ทำประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ในการประกาศสงวนหวงห้ามไว้จนมีราษฎรเข้าครอบครองใช้สอยในที่ดินนั้นเป็นเวลานาน จนกลายเป็นชุมชน หรือเป็นที่อยู่อาศัยที่ทำกินจึงสมควรยกเลิกการสงวนหวงห้ามที่ดินของราชการที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์แล้ว

บรรณานุกรม

- กรมที่ดิน. (2560). **มารู้จักเอกสารสิทธิเกี่ยวกับ "ที่ดิน" กันดีกว่า**. เข้าถึงเมื่อ 1 พฤษภาคม 2560 เข้าถึงได้จาก <http://nam.dol.go.th/Pages/มารู้จักเอกสารสิทธิเกี่ยวกับที่ดิน.aspx>
- กรมป่าไม้. (2559). **โครงการจัดทำข้อมูลสภาพพื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ.2557-2558**. กรุงเทพมหานคร:กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมสอบสวนคดีพิเศษ. (2559). **โครงการ การคืนที่ดิน และการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต**. กรุงเทพมหานคร:กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม.
- กรมสอบสวนคดีพิเศษ. (2560). **คู่มือการปฏิบัติงานในโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐอุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต**. กรุงเทพมหานคร:กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม.
- ัชชवाल สมจิตต์. (2558). **การบริหารจัดการที่ดินของรัฐ**. เข้าถึงเมื่อ 1 พฤษภาคม 2560 เข้าถึงได้จาก <http://slbkb.psu.ac.th/jspui/bitstream/2558/2235/1/การบริหารจัดการที่ดินของรัฐ..pdf>
- ณรงค์ วารีชล. (2551). **การมีส่วนร่วมของกรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่ “เมืองน่าอยู่” กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี**. ปัญหาพิเศษปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐชยา อุ่นทองดี. (2556). **ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขมลพิษทางอากาศจากหมอกควันในจังหวัดแม่ฮ่องสอน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตหลักสูตร วิทยาศาสตร์ (การจัดการสิ่งแวดล้อม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. เข้าถึงเมื่อ 2 มกราคม 2561. เข้าถึงได้จาก <http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2556/b180545.pdf>
- ณัฐภาส การรินทร์. (2553). **การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์**. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ัชชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา. (2559). **การศึกษากระบวนการและผลลัพธ์ของการจัดทำนโยบายและงบประมาณโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาสภาเมืองขอนแก่น เทศบาลนครขอนแก่น**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- นพคุณ ธนะเรืองสกุลไทย. (2550). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังเตือนภัยดินถล่มในพื้นที่จังหวัดตรัง**. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- บัญญัติ โยธะกา. (2556). การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประเทือง ม่วงอ่อน. (2557). ถอดบทเรียนโครงการชุมชนปลอดภัยขยะ กรณีเทศบาลตำบลพนาอำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญ. เข้าถึงเมื่อ 2 มกราคม 2561. เข้าถึงได้จาก http://www.pol.ubu.ac.th/article/member/validator/00008_2_132852_29092016.pdf
- ประวูธ วงศ์สินิล. (2554). ที่ดินมือเปล่ากับการแย่งสิทธิการครอบครอง. วารสารการจัดการป่าไม้ 5, 9 (มกราคม-มิถุนายน): 60. เข้าถึงเมื่อ 2 ธันวาคม 2560. เข้าถึงได้จาก dfm.forest.ku.ac.th/data/journal/dfmjourn09.pdf
- ประวูธ วงศ์สินิล. (2560). คู่มือการใช้งานแผนที่เบื้องต้นและเครื่องมือพิเศษ DSI MAP 4. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา.
- มหาวิทยาลัยมหิดล. (2559). การสร้างเครือข่าย (Networking). เข้าถึงเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2559 เข้าถึงได้จาก www.ped.si.mahidol.ac.th/site_data/mykku_med/701000019/Networking.doc
- วิษณุธรรมนาถ สุวรรณโกตา. (2556). ปัญหาและอุปสรรคของการออกโฉนดที่ดินในจังหวัดภูเก็ต. รายงานประกอบการอบรม หลักสูตร ผู้พิพากษาผู้บริหารศาลชั้นต้น รุ่น 11 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- ศักดิ์ชัย เอกอินทุมาศ และรุ่งรัศมี บุญดาว. (2557). ความยั่งยืน ในการบริหารจัดการระบบที่ดินของกรมที่ดิน. สยามคณกวี 19, 3 กันยายน-ธันวาคม 2557. เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2560. เข้าถึงได้จาก http://www.ar.or.th/ImageData/Magazine/4/DL_102.pdf
- ศิริโฉม พรหมโฉม. (2557). “สิทธิในที่ดิน.” *จลนิตี* 11, 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม):145.
- ศูนย์เรียนรู้การอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วม อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา (2560). การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วม อำเภอเกาะยาว. ใน เอกสารประกอบการเสวนาเพื่อถอดบทเรียน โครงการการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: ศึกษารณีย์พื้นที่อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา วันที่ 30 สิงหาคม 2560.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยโดยชุมชนท้องถิ่น ในโครงการสนับสนุนแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยชนบท ปี 2558. เข้าถึงเมื่อ 2 มกราคม 2561. เข้าถึงได้จาก http://www.codi.or.th/attachments/article/33/report_landfix2558_131158.pdf
-

สภาปฏิรูปแห่งชาติ. (2558). วาระปฏิรูปที่ 11 : ปฏิรูปที่ดินและการจัดการที่ดิน. กรุงเทพมหานคร:สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักงาน ก.พ.ร.. (2560). การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม: เทคนิควิธีและการนำไปสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ:ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สำนักงานจังหวัดเพชรบูรณ์. (2560). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2560 เข้าถึงได้จาก http://www.phetchabun.go.th/download_pmqa /book_file/1327407278_a25kmk72.pdf

อรพินท์ สฟโชคชัย, ชนิดา ชัยชาติ, มนตรี กรรพุมมาลย์, วีระศักดิ์ อนันตมงคล, ใจจินต์ พลายเวช. (2540). โครงการศึกษารูปแบบและแนวทาง การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล. มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. เข้าถึงเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2559 เข้าถึงได้จาก <https://tdri.or.th/2013/01/h69/>

“การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
: ศึกษากรณี พื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต” โดย ดร. นันทนา เครือหงส์ และคณะ

ภาคผนวก

“การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
: ศึกษากรณี พื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต” โดย ดร. นันทนา เครือหงส์ และคณะ

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต”

แบบสัมภาษณ์ ภาคประชาชน อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต

ชื่อ..... อายุ..... ปี อาชีพ.....

ที่อยู่ หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ.....

- ๑) สภาพการบุกรุกที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอกลาง เป็นอย่างไรบ้าง
- ๒) ลักษณะเอกสารสิทธิในที่ดินที่ท่านครอบครองปัจจุบัน เป็นอะไร
- ๓) ปัญหา ผลกระทบ จากการนำ ส.ค.๑ ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินโดยมิชอบ จะเกิดอะไรบ้าง
- ๔) ความคาดหวังหรือความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กับ DSI เป็นอย่างไร

การวิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต”

แบบสัมภาษณ์ หน่วยงานภาครัฐ

ชื่อ..... อายุ..... ปี อาชีพ.....
ที่อยู่ หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ.....

- ๑) สภาพการบุกรุกที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เป็นอย่างไร
- ๒) ลักษณะเอกสารสิทธิในที่ดินที่ครอบครองปัจจุบัน เป็นอย่างไร
- ๓) ปัญหา ผลกระทบ การนำ ส.ค.๑ ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินโดยมิชอบ มีอะไรบ้าง
- ๔) แนวทางการดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการจัดการที่ดิน เพื่อให้ ส.ค.๑ หมดจากทะเบียนครอบครองได้อย่างไร
- ๕) แนวทางการดำเนินคดีกับผู้นำ ส.ค.๑ ของผู้อื่นไปแอบอ้างในการออกเอกสารสิทธิในที่ดิน หวงห้ามของอำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เป็นอย่างไร

การวิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต”

แบบสัมภาษณ์ ภาคประชาชน อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา

ชื่อ..... อายุ..... ปี อาชีพ.....
ที่อยู่ หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ.....

- ๑) สถานการณ์เกี่ยวกับการจัดการที่ดิน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่เกาะยาว เป็นอย่างไร
- ๒) ผลงาน/กิจกรรมของศูนย์อำนวยความสะดวก เป็นอย่างไร
- ๓) ความคาดหวังหรือความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กับ DSI มีอย่างไร

ภาคผนวก ข

การตรวจแบบสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ

โครงการวิจัย การจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชน: ศึกษาระณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต

๑. แบบสัมภาษณ์ ภาคประชาชน อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต
๑) สภาพการบุกรุกที่ดินในพื้นที่ เป็นอย่างไร
๒) ลักษณะเอกสารสิทธิในที่ดินที่ท่านครอบครองปัจจุบัน
๓) ปัญหา ผลกระทบ การนำ ส.ค.๑ ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินโดยมิชอบ มีอะไรบ้าง
๔) ความคาดหวังหรือความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กับ DSI อย่างไร
๒. แบบสัมภาษณ์ สำหรับผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ
๑) สภาพการบุกรุกที่ดินในพื้นที่อำเภอเกาะยาว และสภาพการบุกรุกที่ดินในพื้นที่ของอำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เป็นอย่างไร
๒) ลักษณะเอกสารสิทธิในที่ดินที่ครอบครองปัจจุบัน
๓) ปัญหา ผลกระทบ การนำ ส.ค.๑ ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินโดยมิชอบ โดยรวมเป็นอย่างไร
๔) หน่วยงานท่านมีแนวทางการดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการจัดการที่ดินเพื่อให้ ส.ค.๑ เท่ากับ ศูนย์ มีอย่างไร
๕) ท่านมีแนวทางการดำเนินคดีกับผู้นำ ส.ค.๑ ของผู้อื่นไปแอบอ้างในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินหวงห้ามของของ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต อย่างไร
๓. แบบสัมภาษณ์ภาคประชาชน อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา
๑) สถานการณ์เกี่ยวกับการจัดการที่ดิน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เกาะยาว เป็นอย่างไร
๒) ผลงาน/กิจกรรมของศูนย์อำนวยความสะดวกยุทธธรรม มีอย่างไร
๓) ท่านมีความคาดหวังหรือความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กับ DSI อย่างไร

พ.ต.ท.

(ประจักษ์ วงศ์สินิล)

รองฯ สท.(๓)

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

โครงการวิจัย การจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชน: ศึกษารณีย์พื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต

๑. แบบสัมภาษณ์ ภาคประชาชน อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต
  - ๑) สภาพการบุกรุกที่ดินในพื้นที่ เป็นอย่างไร
  - ๒) ลักษณะเอกสารสิทธิในที่ดินที่ท่านครอบครองปัจจุบัน
  - ๓) ปัญหา ผลกระทบ การนำ ส.ค.๑ ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินโดยมิชอบ มีอะไรบ้าง
  - ๔) ความคาดหวังหรือความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กับ DSI อย่างไร

๒. แบบสัมภาษณ์ สำหรับผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ
  - ๑) สภาพการบุกรุกที่ดินในพื้นที่อำเภอเกาะยาว และสภาพการบุกรุกที่ดินในพื้นที่ ของอำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เป็นอย่างไร
  - ๒) ลักษณะเอกสารสิทธิในที่ดินที่ครอบครองปัจจุบัน
  - ๓) ปัญหา ผลกระทบ การนำ ส.ค.๑ ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินโดยมิชอบ โดยรวมเป็นอย่างไร
  - ๔) หน่วยงานท่านมีแนวทางการดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการจัดการที่ดินเพื่อให้ ส.ค.๑ เท่ากับ ศูนย์ มีอย่างไร *ที่จะเป็นต้นแบบ*
  - ๕) ท่านมีแนวทางการดำเนินคดีกับผู้นำ ส.ค.๑ ของผู้อื่นไปแอบอ้างในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินหวงห้ามของ ~~ของ~~ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต อย่างไร

๓. แบบสัมภาษณ์ภาคประชาชน อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา
  - ๑) สถานการณ์เกี่ยวกับการจัดการที่ดิน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เกาะยาว เป็นอย่างไร
  - ๒) ผลงาน/กิจกรรมของศูนย์อำนวยความสะดวกมุดิธรรม มีอย่างไร
  - ๓) ท่านมีความคาดหวังหรือความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กับ DSI อย่างไร

พ.ศ. ก. *พิทักษ์*
(*พิทักษ์* *ดิษธรรม*)

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

โครงการวิจัย การจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชน: ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต

๑. แบบสัมภาษณ์ ภาคประชาชน อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต
  - ๑) สภาพการบุกรุกที่ดินในพื้นที่ เป็นอย่างไร
  - ๒) ลักษณะเอกสารสิทธิในที่ดินที่ท่านครอบครองปัจจุบัน
  - ๓) ปัญหา ผลกระทบ การนำ ส.ค.๑ ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินโดยมิชอบ มีอะไรบ้าง
  - ๔) ^{การ}ความคาดหวังหรือความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กับ DSI อย่างไร

๒. แบบสัมภาษณ์ สำหรับผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ
  - ๑) สภาพการบุกรุกที่ดินในพื้นที่อำเภอเกาะยาว และสภาพการบุกรุกที่ดินในพื้นที่ ^๒ของอำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เป็นอย่างไร
  - ๒) ลักษณะเอกสารสิทธิในที่ดินที่ครอบครองปัจจุบัน
  - ๓) ปัญหา ผลกระทบ การนำ ส.ค.๑ ไปใช้ในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินโดยมิชอบ ^๓โดยรวมเป็นอย่างไร
  - ๔) ^๔หน่วยงานท่านมีแนวทางการดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการจัดการที่ดินเพื่อให้ ส.ค.๑ เท่ากับ ศูนย์ มีอย่างไร
  - ๕) ^๕ท่านมีแนวทางการดำเนินคดีกับผู้นำ ส.ค.๑ ของผู้อื่นไปแอบอ้างในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินหวงห้ามของ ^๕ของ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต อย่างไร

๓. แบบสัมภาษณ์ภาคประชาชน อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา
  - ๑) สถานการณ์เกี่ยวกับการจัดการที่ดิน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เกาะยาว เป็นอย่างไร
  - ๒) ผลงาน/กิจกรรมของศูนย์อำนวยความสะดวกยุทธธรรม มีอย่างไร
  - ๓) ^๓ท่านมีความคาดหวังหรือความประทับใจในการเข้าร่วมโครงการจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กับ DSI อย่างไร

น.น.น. แต่ง
(น.น.น. แต่ง (น.น.น. แต่ง))

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

ภาคผนวก ค

แบบสำรวจตำแหน่งที่ดิน

1. รายละเอียด ส.ค.1

- 1.1 ส.ค.1 เลขที่.....หมู่.....ตำบล.....อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต
1.2 ชื่อผู้ครอบครอง.....
1.3 การทำประโยชน์ในอดีต.....เนื้อที่.....ไร่.....งาน.....วา

2. รายละเอียดเจ้าของที่ดินปัจจุบัน

- 2.1 ชื่อผู้ครอบครองปัจจุบัน.....อายุ.....ปี
2.2 ผู้ให้ข้อมูล.....เกี่ยวข้องกับอะไรกับผู้ซื้อใน ส.ค.....
2.3 ที่อยู่ปัจจุบัน

เบอร์ติดต่อ

- 2.4 ประเภทการทำประโยชน์ปัจจุบัน ที่อยู่อาศัย ที่นา ไร่.....
 สวน..... อื่นๆ.....

2.5 เขตติดต่อปัจจุบัน

ทิศเหนือจด

ทิศใต้จด

ทิศตะวันออกจด.....

ทิศตะวันตกจด.....

ตำแหน่งพิกัดแปลง E..... N.....

3. ผลการตรวจสอบ

- 3.1 ที่ดินแปลงนี้เคยออกเอกสารสิทธิแล้วหรือไม่ ไม่เคย เคย
ออกเอกสารสิทธิแล้ว เป็นเอกสารสิทธิประเภท น.ส.3 น.ส.3 ก

โฉนด

เลขที่.....เล่ม.....หน้า.....เลขที่ดิน.....เนื้อที่.....ไร่.....งาน.....วา

(กรณีมีเอกสารสิทธิ ให้สำเนาเอกสารสิทธิแปลงที่ดินและแปลงข้างเคียงทุกด้านแนบท้ายเอกสารฉบับนี้ด้วย)

(ลงชื่อ).....เจ้าของที่ดิน
(ลงชื่อ).....ผู้ตรวจสอบ/ ภาคประชาชน
(ลงชื่อ).....ผู้ตรวจสอบ/ ภาคประชาชน
(ลงชื่อ).....ผู้ตรวจสอบ/ คณะทำงาน

ภาคผนวก ง

ภาพกิจกรรมการเล่าเรื่องเพื่อถอดบทเรียนโครงการการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: ศึกษาระณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต

การประชุมเตรียมการเพื่อเคลียร์หลักฐาน ส.ค.1

ทีมงานเตรียมการลงพื้นที่เพื่อเคลียร์หลักฐาน ส.ค.1 เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2559

ทีมงานประชุม เพื่อเตรียมการลงพื้นที่ ณ กรมสอบสวนคดีพิเศษ เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2560

ทีมงานประชุมเพื่อเตรียมการลงพื้นที่เก็บข้อมูล เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2560

การประชุมเตรียมการเพื่อเคลียร์หลักฐาน ส.ค.1

ทีมงานประชุมเพื่อเตรียมการลงพื้นที่เก็บข้อมูล เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2560

ทีมงานประชุมเตรียมความพร้อมก่อนลงมือตรวจสอบ ส.ค.1 ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ

ภาพทีมงานลงมือตรวจสอบ ส.ค.1 ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอกว้าง จังหวัดภูเก็ต
โครงการการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
: ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต

ทีมงานลงมือตรวจสอบ ส.ค.1 ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ
อำเภอกว้าง จังหวัดภูเก็ต ระหว่างวันที่ 21-30 มีนาคม 2560

“การนำเสนอแนวทางปฏิรูปประเทศด้านการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : ศึกษารณณ์ พื้นที่จังหวัดพังงาและภูเก็ต” โดย ดร. นันทนา เครือหงส์ และคณะ

ภาพกิจกรรมการเสวนาเพื่อถอดบทเรียน
โครงการการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
: ศึกษารณณ์พื้นที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต วันที่ 29 สิงหาคม 2560

ภาพกิจกรรมการเสวนาเพื่อถอดบทเรียน
โครงการการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
: ศึกษารณณ์พื้นที่อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา วันที่ 30 สิงหาคม 2560

ภาคผนวก จ

รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐ

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

โครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1)

วันที่ 4 ตุลาคม 2559

ณ ห้องประชุมอุทยานแห่งชาติสิรินาถ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

1. พันตำรวจโทประวุธ วงศ์สินิล ผู้บัญชาการสำนักคดีคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม กรมสอบสวนคดีพิเศษ
2. ร้อยตำรวจเอกวิษณุ นิมิตระกุล ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคดีคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม กรมสอบสวนคดีพิเศษ
3. นายวัชรศักดิ์ สงปาน ผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองถลาง จ.ภูเก็ต
4. นางไอศยา สิบบุษกร ผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (NBT) จังหวัดภูเก็ต
5. นายคำนิทย์ จำปาทอง กำนัน ต.สาकु อ.ถลาง จ.ภูเก็ต
6. นายศิริพงษ์ หลีประสิทธิ์ ปลัดอำเภอถลาง รับผิดชอบ ต.สาकु อ.ถลาง จ.ภูเก็ต
7. นายธเนศ นาวาล่อง ปลัดอำเภอถลาง รับผิดชอบ ต.ไม้ขาว อ.ถลาง จ.ภูเก็ต
8. นายดลหล่อ เปกะกมล ที่ปรึกษาศูนย์เรียนรู้การอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วม อ.เกาะยาว จ.พังงา
9. นายฮัมมัด เปกะกมล ประธานศูนย์เรียนรู้การอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วม อ.เกาะยาว จ.พังงา
10. นายองอาจ เล่งอี้ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ
11. นายสุชาติ จันทรวงษ์ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ
12. น.ส.วริศา ช่วยพิชัย เจ้าหน้าที่คดีพิเศษชำนาญการ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (ผู้ช่วยนักวิจัย)

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ
โครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน สค.1)
ครั้งที่ 2/2560 วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2560
ณ ห้องประชุมโรงเรียนเมืองกลาง อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต

1. พันตำรวจโทประวุธ วงศ์สินิล ผู้บัญชาการสำนักคดีคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม
กรมสอบสวนคดีพิเศษ
2. ร้อยตำรวจเอกวิษณุ ฉิมตระกูล ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคดีคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม
กรมสอบสวนคดีพิเศษ
3. นางชญาทิพย์ จัตหล้า ยุติธรรมจังหวัดภูเก็ต
4. นายสมพร อ่อนทองอิน ปลัดอำเภอกลางประจำตำบลเทพกระษัตรี
5. นายศิริพงษ์ หลีประสิทธิ์ ปลัดอำเภอกลางประจำตำบลสาคร
6. นายสุธี ศิริอนันต์ ปลัดอำเภอกลางประจำตำบลเชิงทะเล
7. นายจิริยุทธ์ จิรสุนทรกุล กำนันตำบลเชิงทะเล
8. ว่าที่ร้อยตรีภินัย อิ่มสำราญ กำนันตำบลเทพกระษัตรี
9. นายโอลิน มะลิวรรณ กำนันตำบลไม้ขาว
10. นายคำนิตย์ จำปาทอง กำนันตำบลสาคร
11. นายสมพร ภูมิพล ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลสาคร
12. นายอธิพงศ์ จันทฤท ตัวแทนชาวบ้านหมู่ 2 ตำบลสาคร
13. นายวัชรธร กำลั้งเกื้อ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ตำบลสาคร
14. นายธนพงษ์ เกื้อหนูน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 ตำบลสาคร
15. นายสนธิ รอดเซ็น ผู้อำนวยการโรงเรียนเชิงทะเลวิทยาคม
16. นายดลหล่อ เปกะมล ที่ปรึกษาศูนย์เรียนรู้การอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วม
อ.เกาะยาว จ.พังงา
17. นายฮัมบัต เปกะมล ประธานศูนย์เรียนรู้การอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วม
อ.เกาะยาว จ.พังงา
18. นายประภาส หยั่งทะเล รองประธานศูนย์เรียนรู้การอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วม
อ.เกาะยาว จ.พังงา
19. นางไอศยา สิบบุษกร ผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (NBT) จังหวัดภูเก็ต
20. นายนวัศกรณ์ สรณะ นักร้องสารมวลชน
21. นายเรวัต แสงโชติ เจ้าหน้าที่คดีพิเศษชำนาญการ กรมสอบสวนคดีพิเศษ
22. ว่าที่ร้อยตรีหญิงจริยา คงเล็ก นักกฎหมายสหเทศ
23. นายองอาจ เล่งอี้ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ
24. นายสุชาติ จันทร์วงศ์ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ
25. นางสาววิศา ช่วยพิชัย เจ้าหน้าที่คดีพิเศษชำนาญการ กรมสอบสวนคดีพิเศษ
(ผู้ช่วยนักวิจัย)

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ
โครงการคืนที่ดินและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และที่ดินของรัฐ (เคลียร์หลักฐาน ส.ค.1)
ครั้งที่ 3/2560 วันที่ 30 มีนาคม 2560
ณ ห้องประชุม โรงเรียนเมืองกลาง อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต

1. พันตำรวจโทประวุธ วงศ์สีนิล	รองอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ
2. ร้อยตำรวจเอกวิชญ์ ฉิมตระกูล	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคดีคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม กรมสอบสวนคดีพิเศษ
3. นางชญาทิพย์ จัตหล้า	ยุติธรรมจังหวัดภูเก็ต
4. นายพิสิษฐ์ บำรุงพงษ์	ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินภูเก็ต
5. นายวิฑูร เดชประมงพล	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูเก็ต
6. ว่าที่ร้อยตรีวิกรม จากที่	นายอำเภอเมืองกลาง
7. นายสมพร อ่อนทองอิน	ปลัดอำเภอเมืองกลางประจำตำบลเทพกระษัตรี
8. นายศิริพงษ์ หลีประสิทธิ์	ปลัดอำเภอเมืองกลางประจำตำบลสาคร
9. นายสุธี ศิริอนันต์	ปลัดอำเภอเมืองกลางประจำตำบลเชิงทะเล
10. นายธเนศ นาวาล่อง	ปลัดอำเภอเมืองกลาง รับผิดชอบประจำตำบลไม้ขาว
11. นายจิรยุทธ์ จิรสุนทรกุล	กำนันตำบลเชิงทะเล
12. ว่าที่ร้อยตรีภิญญ์ อิมสาราญ	กำนันตำบลเทพกระษัตรี
13. นายวริยะ สมบัติ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ตำบลเทพกระษัตรี
14. นายโอลิน มะลิวรรณ	กำนันตำบลไม้ขาว
15. นายมาโนช สายทอง	ผู้ใหญ่บ้าน
16. นายคำนิตย์ จำปาทอง	กำนันตำบลสาคร
17. นายสมพร ภูมิพล	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลสาคร
18. นายอธิพงศ์ จันทฤท	ตัวแทนชาวบ้านหมู่ 2 ตำบลสาคร
19. นายวัชรธร กำลังเกื้อ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ตำบลสาคร
20. นายธนพงษ์ เกื้อหนูน	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 ตำบลสาคร
21. นายสนธิ รอดเซ็น	ผู้อำนวยการโรงเรียนเชิงทะเลวิทยาคม
22. นายดลหล่อ เปกะมล	ที่ปรึกษาศูนย์เรียนรู้การอำนวยการอำนวยการแบบมีส่วนร่วม อ.เกาะยาว จ.พังงา
23. นายฮัมมัด เปกะมล	ประธานศูนย์เรียนรู้การอำนวยการอำนวยการแบบมีส่วนร่วม อ.เกาะยาว จ.พังงา
24. นายประภาส หยั่งทะเล	รองประธานศูนย์เรียนรู้การอำนวยการอำนวยการแบบมีส่วนร่วม อ.เกาะยาว จ.พังงา
25. นางไอศยา สิบบุษกร	ผู้อำนวยการสถานีวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทยจังหวัดภูเก็ต
26. นายนวัศกรณ์ สรชณะ	นักสื่อสารมวลชน
27. นายศักดิ์ดา จงรักษ์	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ
28. นายธนสาร ชิดเชื้อว	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ
29. ว่าที่ร้อยตรีหญิงจรรยา คงเล็ก	นักภูมิสารสนเทศ

30. นายองอาจ เล่งอี่	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ
31. นายสุชาติ จันทร์วงษ์	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ
32. นายพงษ์พันธ์ แพน้อย	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ
33. นายจินดา สุขทน	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ
34. นายวิชัย เสนาน้อย	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ
35. นายวุฒน์ รัตนานนท์	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ
36. นายอาทร จำปาทอง	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ
37. นายศิริพงษ์ เดชเส้ง	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ
38. นายเรวัต แสงโชติ	กรมสอบสวนคดีพิเศษ
39. นางสาววิริศา ช่วยพิชัย	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (ผู้ช่วยนักวิจัย)

รายชื่อผู้เข้าร่วมงานเสวนา
การจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
: ศึกษากรณีพื้นที่อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต
วันที่ 29 สิงหาคม 2560

1. พันตำรวจโทประวุธ วงศ์สีนิล	รองอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ
2. นางสาวนันทนา เครือหงส์	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (หัวหน้านักวิจัย)
3. นายนิคม สุวรรณรุ่งเรือง	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (นักวิจัย)
4. นายธีรภัทร แก้วจันทน์	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (นักวิจัย)
5. นางสาวประภัสสร จันทร์สำโรง	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (นักวิจัย)
6. นางสาวสุจิตรา แคล้วภัย	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (ผู้ช่วยนักวิจัย)
7. นายดลห้อย เปกะมล	ที่ปรึกษาศูนย์เรียนรู้การอำนวยการอำนวยธรรม แบบมีส่วนร่วม อ.เกาะยาว จ.พังงา
8. นางจุรีรัตน์ ภารา	ที่ปรึกษาศูนย์เรียนรู้ฯ
9. นางนภาพร อุทมนตรี	กรมสอบสวนคดีพิเศษ
10. นายศุภชัย คำคุ้ม	กรมสอบสวนคดีพิเศษ
11. นายสุรยุดิ บุริมา	กรมสอบสวนคดีพิเศษ
12. นางสาวสุศวรรรัตน์ แก้วเกษตรกรณ์	กรมสอบสวนคดีพิเศษ
13. นายวิกรม จากที่	นายอำเภอกลาง
14. นายสมพร อ่อนทองอิน	ปลัดอำเภอกลาง
15. นายวิฑูร เประมวลพล	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติสิรินาถ
16. นายตรีธัช เย็นมาก	ผู้แทนกรมที่ดินจังหวัดภูเก็ต สาขากลาง
17. นายระเนต นาวาล่อง	ปลัดอำเภอกลาง
18. นายธราธิป ทองฤกษ์	ผู้แทนสถานีวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทยภูเก็ต
19. นายภาณุวัฒน์ รាយ	ผู้แทนโรงเรียนเมืองกลาง
20. นางสุซาดา กลับอำไพ	ยุติธรรมจังหวัดภูเก็ต
21. นายจิรายุทธิ์ จรสุนทรกุล	กำนันตำบลเชิงทะเล
22. นายวิริยะ สมบัติ	กำนันตำบลเทพกระษัตรี
23. นายโอลิน มะลิวรรณ	กำนันตำบลไม้ขาว
24. นายไกรสร พันทิพย์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตำบลเทพกระษัตรี
25. นายสมพร ภูมิพล	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตำบลสาคร
26. นายวัชรธร กำลังเกื้อ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตำบลสาคร
27. นายธนพงษ์ เกื้อหนูน	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตำบลสาคร
28. นางสาวปรีญานุช ผางเสน	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตำบลสาคร
29. นางสาวสุทิตย์ จิตหลัง	ยุติธรรมจังหวัดปัตตานี
30. นายวรุตม์ รัตนรานนท์	ชาวบ้าน
31. นายอำนวยการ กิ่งรักษ์	ชาวบ้าน
32. นายนิยม เดโชพจน์	ชาวบ้าน

33. นายสุรชัย เสบหมู่	ชาวบ้าน
34. นายวชิระ สกฤจติ	ชาวบ้าน
35. นายสมภาสณั ยอดบุตร	ชาวบ้าน
36. นายวินิบ แซ่ซั่ว	ชาวบ้าน
37. นายบรรจบ ทองวิมล	ชาวบ้าน
38. นายธีรวงศ์ จันทรวงษ์	ชาวบ้าน
39. นายเชื่อน ภูมิพล	ชาวบ้าน
40. นายมานพ คิดสร้าง	ชาวบ้าน
41. นายสานิต ประทีป ณ ถกลาง	ชาวบ้าน
42. นายประสิทธิ์ จำปาตะ	ชาวบ้าน

รายชื่อผู้เข้าร่วมงานเสวนา

การจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน:
ศึกษากรณีพื้นที่อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา
วันที่ 30 สิงหาคม 2560

1. พันตำรวจโทประวุธ วงศ์สีนิล	รองอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ
2. นางสาวนันทนา เครือหงส์	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (หัวหน้านักวิจัย)
3. นายนิคม สุวรรณรุ่งเรือง	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (นักวิจัย)
4. นายธีรภัทร แก้วจูนันท์	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (นักวิจัย)
5. นางสาวประภัสสร จันทร์สำโรง	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (นักวิจัย)
6. นางสาวสุจิตรา แคล้วภัย	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (ผู้ช่วยนักวิจัย)
7. นางนภาพร อุดมมนตรี	กรมสอบสวนคดีพิเศษ
8. นายศุภชัย คำคุ้ม	กรมสอบสวนคดีพิเศษ
9. นายสุรยุดิ ปุริมา	กรมสอบสวนคดีพิเศษ
10. นางสาวสุตารัตน์ แก้วเพชรกรรม	กรมสอบสวนคดีพิเศษ
11. นายธีรพล ทำสวน	ปลัดอำเภอเกาะยาว
12. นายเจริญ หลอดกล้า	นายกเทศมนตรีตำบลเกาะยาวใหญ่
13. นายฐาปกรณ์ โรมินทร์	สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงา
14. นายบัญญัติ ศรีสมุทร	กำนันตำบลเกาะยาว
15. นางจุรีรัตน์ ภารา	ที่ปรึกษาศูนย์เรียนรู้การอำนวยการอำเภอยุติธรรม แบบมีส่วนร่วมอ.เกาะยาว จ.พังงา
16. นายอัมปัต เปกะมล	ประธานกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ
17. นายกมล ภัทรกมลสุขกุล	รองประธานกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ
18. นายบุญยก หันยุกักดี	รองประธานกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ
19. นายประภาส ห้างทะเล	รองประธานกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ
20. นางสาวคนธ์ เรืองสมุทร	รองประธานกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ
21. นายประเสริฐ เรืองสมุทร	กรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ
22. นายเสรี เรืองสมุทร	กรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ
23. นางสาวลิขอ ไถนาเพรียว	กรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ
24. นายไกรสร ไถนาเพรียว	กรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ
25. นายฤชากร เปกะมล	กรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ
26. นางกานดา โต๊ะไม	กรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ
27. นายหย้าหย้า พลอยขาว	กรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ
28. นายอาแซ อิชอลมุซอ	กรรมการและเลขานุการ ศูนย์เรียนรู้ฯ
29. นางสาวปราณี อินทโชติ	ชาวบ้าน
30. นายพีรยุทธ์ มาตริक्षा	ชาวบ้าน
31. นางยุพิน ปลุกไม้ดี	ชาวบ้าน
32. นางวิภา อาษาราชกูร์	ชาวบ้าน

33. นางสาวมีย๊ะ โต๊ะไม	ชาวบ้าน
34. นางวิณา เบ็ญอำหามาต	ชาวบ้าน
35. นางนุรียา มานะบุตร	ชาวบ้าน
36. นางสุไลหะ ปลุกไม้ดี	ชาวบ้าน
37. นายเจริญ อาษาราชฎร์	ชาวบ้าน
38. นางวิลาวลย์ สุตล้า	ชาวบ้าน
39. นางละออง เบ็ญอำหามาต	ชาวบ้าน
40. นางกัลยา ประพฤติ	ชาวบ้าน
41. นางสาววนิดา อำพิรา	ชาวบ้าน
42. นายสมนึก ชำนินา	ชาวบ้าน
43. นายดำรง เฟลินจิตต์	ชาวบ้าน
44. นายประดิษฐ์ ดาวเรือง	ชาวบ้าน
45. นายสมพงษ์ อุส่าห์การ	ชาวบ้าน
46. นายสมบูรณั อาษาราชฎร์	ชาวบ้าน

ภาคผนวก ฉ

การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูล	สัมภาษณ์เมื่อ
1) นายประวิณ, นามสมมุติ; ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ	4 ตุลาคม 2559
	21 มีนาคม 2560
	29 สิงหาคม 2560
	24 ตุลาคม 2560
2) นายอัมบุญ, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ต.เกาะยวน้อย	4 ตุลาคม 2559
	30 สิงหาคม 2560
3) นายสายันต์, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ต.เกาะยาวใหญ่	21 มีนาคม 2560
4) นายบังเดอะ, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ต.เกาะยาวใหญ่	21 มีนาคม 2560
5) นายสมหมาย, นามสมมุติ; ตัวแทนชาวบ้าน ต. สาคู	21 มีนาคม 2560
6) นายมานะ, นามสมมุติ; ตัวแทนชาวบ้าน ต.เชิงทะเล	21 มีนาคม 2560
7) นายประสิทธิ์, นามสมมุติ; ตัวแทนชาวบ้าน ต.ไม้ขาว	21 มีนาคม 2560
8) นายสมชาติ, นามสมมุติ; ตัวแทนปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล อ.กลาง	21 มีนาคม 2560
9) นายประวิทย์, นามสมมุติ; ตัวแทนปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล อ.กลาง	21 มีนาคม 2560
10) นายประชาชน, นามสมมุติ; ตัวแทนสื่อมวลชน	21 มีนาคม 2560
11) นายสุทธิ, นามสมมุติ; ตัวแทนสื่อมวลชน	21 มีนาคม 2560
12) นายวิทยา, นามสมมุติ; ผู้แทนครูจากโรงเรียนกลางวิทยา	21 มีนาคม 2560
13) นางสาวสุณา, นามสมมุติ; ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ	21 มีนาคม 2560
14) นายประทีน, นามสมมุติ; ผู้แทนองค์กรเอกชนเพื่อสาธารณประโยชน์	29 สิงหาคม 2560
15) นายประชา, นามสมมุติ; ผู้แทนกรมการปกครอง	29 สิงหาคม 2560
16) นายกำจัด, นามสมมุติ; ผู้แทนกรมการปกครอง ต.ไม้ขาว	29 สิงหาคม 2560
17) นายสิงหา, นามสมมุติ; ตัวแทนชาวบ้าน ต.เทพกระษัตรี	29 สิงหาคม 2560
18) นายประชัย, นามสมมุติ; ผู้แทนอุทยานแห่งชาติสิรินาถ อ.กลาง	29 สิงหาคม 2560
19) นายประพล, นามสมมุติ; ผู้แทนสำนักงานที่ดิน จ.ภูเก็ต สาขาถกลาง	29 สิงหาคม 2560
20) นางสาวภา, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ต.เกาะยวน้อย	30 สิงหาคม 2560
21) นายมนัส, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ต.เกาะยวน้อย	30 สิงหาคม 2560
22) นายบุญชัย, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ต.เกาะยวน้อย	30 สิงหาคม 2560
23) นางสาว, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ต.เกาะยาวใหญ่	30 สิงหาคม 2560
24) นายสำราญ, นามสมมุติ; ผู้แทนกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ต.เกาะยาวใหญ่	30 สิงหาคม 2560